

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Eva Kohoutková

**Názory pracovníků orgánů činných
v trestním řízení na postavení
institutu Probační a mediační služby v
právním systému ČR a zkušenosti s ním**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Eva Kohoutková**

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Cejp CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Použité zkratky

PMS – Probační a mediační služba

OSZ – okresní státní zastupitelství

OS – okresní soud

VSČR – Vězeňská služba České Republiky

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

ČR – Česká republika

IKSP – Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Obsah

Úvod.....	6
1 Cíl práce.....	8
1.1 Dílčí cíle.....	8
1.2 Výzkumné otázky	8
2 Teoretická východiska	9
2.1 Trestní politika.....	9
2.2 Teorie restorativní justice	10
2.3 Teorie sociální ochrany.....	12
2.4 Teorie spravedlnosti a účel trestu	12
2.4.1 Trest	13
2.4.2 Účel trestu	13
2.5 Orgány činné v trestním řízení.....	14
2.5.1 Soudy	14
2.5.3 Státní zastupitelství	15
2.5.4 Policie	16
2.5.5 Vězeňská služba České Republiky	16
2.5.6 Probační a mediační služba.....	17
2.6 Činnost Probační a mediační služby při realizaci alternativních trestů a odklonů	18
2.6.1 Činnost PMS v přípravném řízení	18
2.6.2 Činnost PMS ve vykonávacím řízení.....	19
2.7 Odklony a alternativní tresty.....	23
2.7.1 Odklony v trestním řízení	23
2.7.2 Hmotně právní alternativy k potrestání	25
2.7.3 Alternativní tresty	25
2.7.4 Alternativy k výkonu uloženého trestu	28
3 Oblasti výzkumu	29
3.1 Zkrácení soudního procesu	30
3.2 Snížení vězeňské populace	31
3.3 Vedení sociální práce v justici	32
4 Metodologie a metody sběru dat.....	33
4.1 Analýza dokumentů	34
4.2 Pozorování	34

4.3 Polostrukturované dotazníky	34
4.3.1 Probační a mediační služba.....	35
4.3.2 Soudy	36
4.3.3 Státní zastupitelství.....	37
4.3.4 Policie ČR.....	38
4.3.5 Vězeňská služba.....	38
4.4 Polostandardizované rozhovory.....	39
4.5 Případová studie.....	40
4.5.1 Jablonec nad Nisou	40
4.5.2 Liberec	41
5.1 Dotazníkové šetření	41
5.2 Případová studie a zhodnocení výsledků	73
5.2.1 Zrychlení soudního procesu.....	74
5.2.2 Snížení vězeňské populace	76
5.2.3 Vedení sociální práce v justici	80
Závěr	86
Použitá literatura a zdroje:	89
Seznam tabulek	99
Seznam grafů	100
Seznam příloh	102

Úvod

Kriminalitu řada z nás vnímá jako jeden z nejzávažnějších problémů, který se ve společnosti vyskytuje. Její negativní důsledky dopadají na všechny, na oběti trestných činů, na veřejnost i na osobu pachatele, který trestný čin spáchal. Předcházení trestné činnosti i zmírnění následků způsobených trestnou činností představuje výzvu, kterou se trestní politika každého státu snaží stále řešit.

Projevem takové snahy je zavádění nových způsobů, kdy namísto zpřísnování represivních opatření se počaly prosazovat naopak mírnější sankce, které předpokládají bezprostřednější individualizaci dopadu na pachatele trestných činů. Ze širšího pohledu jde o celkovou humanizaci života, tedy i práva. Na prvním místě je snaha, aby bylo právo dodrženo, nebo aby měl občan záruku, že bude dodrženo, teprve potom jde o to, aby byl viník potrestán.

Podstatou alternativních řešení je zapojení pachatele trestného činu do nápravy způsobených škod, jeho konfrontace s obětí trestného činu, jíž byla způsobena újma a zejména zavádění nových metod sociální práce s pachatelem. Právě v oblasti sociální práce vznikl prostor pro zapojení Probační a mediační služby.

Impulz pro vznik a pro rozvoj Probační a mediační služby a spolu s tím také úprava nově zaváděných alternativních trestů, jejichž zajištěním a kontrolou výkonu jsou pracovníci instituce Probační a mediační služby pověřeni, dává celosvětově přijímaný princip restorativní justice. Ten reaguje na nedostatečnosti dlouhodobě nejčastěji užívaného trestu odnětí svobody, které jsou ve společnosti vnímány stále intenzivněji. Znatelněji roste potřeba adekvátněji reagovat na skladbu trestné činnosti typickou pro dnešní dobu a dále také na to, že kriminalita nadměrným užíváním trestu odnětí svobody bohužel neklesá, ba naopak.¹

Probační a mediační služba má doplňovat systém orgánů účastnících se na projednávání a řešení trestných činů a jejich následků vedle soudů, státního zastupitelství,

---

¹Ze statistické ročenky kriminality Ministerstva spravedlnosti vyplývá, že za období let 1995 – 2004, recidivisté označení soudem tvoří v průměru 16% všech odsouzených osob, přičemž počet odsouzených se pravidelně zvyšuje.

policie a vězeňské služby, případně dalších institucí činných v trestním řízení. Byla zřizována s předpokladem, že napomůže úspěšnému odstranění již dlouho pocíťovaných tlaků na finanční zátěž státního rozpočtu, že přispěje ke zrychlení a zpřehlednění soudních procesů a do trestní oblasti zapojí novou složku sociální práce, která by měla pozitivně působit při resocializaci pachatele a do budoucna by se měla podepsat na snížení míry recidivy pachatelů trestné činnosti.

Každá reforma, ať projde sebedůslednější přípravou, je doprovázena řadou očekávání, jak se v praxi její implementace vydaří. Reforma je politickým, technickým a novým zásahem, tedy velice složitým procesem. Proto se nezdívá, že novoty jsou konfrontovány s řadou pádných a ostrých kritických připomínek. Institut Probační a mediační služby je toho živým důkazem. V řadách odborné veřejnosti se vedou neustále živé diskuse o tom, jak si vlastně Probační a mediační služba na poli české trestní justice stojí. Je porovnávána se zahraničními zkušenostmi a výsledky. Je hodnocen každý její úkon, úspěšnost nových alternativních trestů a jejich zajištění, vztah k dalším orgánům činným v trestním řízení. Pravidelně jsou vyhodnocována jednotlivá střediska i Probační a mediační služba jako celek.

Tato hodnocení a zkoumání účinnosti jsou z hlediska státu ve spojitosti s trestní a bezpečnostní politikou samozřejmě velice důležitá, neboť jedním ze základních úkolů státu je zajistit bezpečnost svým občanům. Existuje více možností, jak zkoumat dosažené výsledky a účinnost zaváděných trestních politik a opatření. Za základní kritéria hodnocení účinnosti trestní politiky odborná literatura považuje růst a pokles zločinnosti, výskyt recidivy, výši vynaložených nákladů na boj se zločinností. Na základě prostudování odborné literatury a na základě provedené praxe v oboru jsem dospěla k rozhodnutí vytvořit specifická kritéria, vztahující se přímo na oblast Probační a mediační služby. Jedná se o **zrychlení soudního procesu, snížení počtu vězeňské populace, vedení sociální práce v justici**². Tyto oblasti nebudou zkoumány pouze pomocí dostupných statistik, ale zásadní je hodnocení Probační a mediační služby z pohledu orgánů činných v trestním řízení.

---

² Hodnotící kritéria jsou rozpracována v samostatné kapitole. Dále se s nimi v textu pracuje pod pojmem „oblasti výzkumu“.

1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit postoje odborníků z řad orgánů činných v trestním řízení k institutu Probační a mediační služby. Jejich dosavadní zkušenosti s probačními pracovníky a způsobem či metodami jejich činností. Součástí této práce je případová studie, která poskytne podrobnější pohled na situaci na střediscích v Liberci a v Jablonci nad Nisou a na jejich hodnocení. Dojde k prozkoumání tří zvolených zkoumaných oblastí - zrychlení soudního procesu, snížení počtu vězeňské populace, zavedení sociální práce do justice. Zjištěný stav na dvou zkoumaných střediscích v Severočeském soudním kraji bude porovnán s výsledky vyplývajícími z názorů oslovených odborníků z celé ČR.

1.1 Dílčí cíle

- Zjištění názoru pracovníků orgánů činných v trestním řízení v České republice na institut Probační a mediační služby.
- Porovnání situace na jednotlivých střediscích v České republice.
- Zpracování případové studie dvou středisek v Severočeském kraji, konkrétně ve městech Jablonec nad Nisou a Liberec.
- Analýza stavu zkoumaných oblastí v těchto dvou střediscích.

1.2 Výzkumné otázky

Za účelem dosažení stanovených cílů byly položeny následující výzkumné otázky:

- Došlo dle odborníků ustanovením Probační a mediační služby k naplnění stanovených cílů?
- Došlo zavedením institutu Probační a mediační služby ke zrychlení soudního procesu?
- Došlo zavedením institutu Probační a mediační služby ke snížení počtu vězeňské populace?
- Došlo zavedením institutu Probační a mediační služby k zavedení kvalitní sociální práce do právního systému České republiky?
- Přijaly ostatní orgány činné v trestním řízení Probační a mediační službu?
- Jaké má Probační a mediační služba postavení mezi orgány činnými v trestním řízení?

- Jakou roli hraje Probační a mediační služba v českém právním systému dle názoru pracovníků orgánů činných v trestním řízení?
- Do jaké míry spolupracuje Probační a mediační služba s již zmíněnými institucemi činnými v trestním řízení?
- Do jaké míry se shoduje situace na střediscích Probační a mediační služby v okresech Jablonec nad Nisou a Liberec?

2 Teoretická východiska

Smyslem následující kapitoly je začlenit Probační službu do určitého kontextu a seznámit s oblastmi, jež s ní úzce souvisí a které mají vliv na její činnost. V úvodní části jsou shrnuta teoretická východiska, která se váží k řešenému tématu. Jednotlivá teoretická východiska jsou podrobněji rozepsána a začleněna do kontextu Probační a mediační služby. Jedná se o podkapitoly, trestní politika, teorie restorativní justice, teorie ochrany a teorie spravedlnosti a účel trestu. V další části dojde k seznámení čtenáře se základními pojmy, jimiž se v práci zabývám. Zaprvé se jedná o orgány činné v trestním řízení, které byly osloveny v provedeném výzkumu, jmenovitě jsou to okresní soudy, státní zastupitelství, Policie České republiky, Vězeňská služba České republiky a Probační a mediační služba. Následuje podkapitola, která se zabývá činností Probační a mediační služby, v rámci této podkapitoly dojde k upřesnění součinnosti probační služby s ostatními orgány činnými v trestním řízení. Poslední částí kapitoly je podrobný popis alternativních trestů a odklonů, jejichž kontrolou a realizací je Probační a mediační služba pověřena.

2.1 Trestní politika

Trestní politika zastřešuje vznik a další činnosti Probační a mediační služby. Je to činnost směřující k tvorbě a využívání prostředků trestního práva. Trestní politika je součástí obecné politiky a veřejné politiky. Formuluje cíle a prostředky společenské kontroly kriminality pomocí trestního práva. Trestní politika státu je konkretizována především v jeho trestní hmotně právní i procesní legislativě, v systému a uspořádání i v praktické činnosti institucí zajišťujících uplatňování trestněprávních norem. Odborná literatura nám nabízí více pojetí trestního práva a politiky. Nejčastěji jsou to pojetí odplatná (retributivní), odstrašující, rehabilitační, eliminační a restituční. V praxi se tato pojetí více méně mísí.

H.-J. Schwind (cit. podle Kuchta, Válková, 2005) charakterizuje trestní politiku jako kontrolu kriminality a definuje ji jako: „*souhrn veškerých státních opatření přijímaných k ochraně společnosti a jejích jednotlivých členů před kriminalitou a v boji proti ní.*“

Rock (1995) vnímá trestní politiku jako „*organizovaný proces, při kterém se transformují ideje a představy veřejných činitelů i odborníků do praktických opatření realizovaných v systému trestní justice.*“

G. Kaiser (1994) vymezuje trestní politiku jako „*trestněprávní část systému sociální ochrany právních statků*“, která využívá především normy, zásady a prostředky trestního práva.

Za základní definiční prvky trestní politiky považuje Krabec:

- souvislost s obecnou politikou,
- zaměření na kriminalitu i na další sociálně-patologické jevy,
- souvislost s trestní legislativou a systémem trestní justice,
- využívání prostředků trestního práva,

Důležitost trestní politiky vysvětluje ve svém díle Krabec (2000) následovně: „*stát svou trestní politikou deklaruje úroveň ochrany základních lidských a občanských práv a svobod, kterou je ochoten a schopen reálně zabezpečit.*“ Trestní politika by měla brát v úvahu jak škody způsobené obětem trestného činu, tak také ochranu společnosti. Akceptováním této zásady trestní politika v České republice přijala principy restorativní justice³.

2.2 Teorie restorativní justice

Restorativní justice je poměrně nový fenomén, který se v trestní politice České republiky stále rozvíjí. Je to nový pohled na osobnost pachatele a konečně i oběť trestného činu. Snaží se konfrontovat pachatele novým způsobem s jím spáchaným činem, obětí a posléze celou společností. Restorativní justici lze chápat dle Diblíkové (2003) jako „*určitou schopnost reagovat na porušení práva.*“ Má přitom vliv na všechny zúčastněné osoby.

Pokud mluvíme o restorativních principech, je nezbytné je dát do souvislosti se zavedením alternativních trestů a Probační službou, která je zaštiťuje, neboť právě ta podle jejích principů pracuje. Aliance nevládních organizací působících při OSN v oblasti prevence

---

³ Tento pojem je blíže rozpracován v následující podkapitole.

kriminality definuje restorativní justici jako „*Proces, při kterém všechny strany, mající účast na určitém trestném činu, se setkávají společně za účelem kolektivního posouzení, jak vyřešit nepříznivé následky trestného činu a jeho budoucí důsledky*“ (Karabec 2000).

Dle Hospodářské sociální rady OSN je „restorativním procesem“ takový proces, při němž oběť, pachatel a další subjekty dotčené trestným činem společně participují na řešení důsledků vyplývajících ze spáchání trestného činu.

Na mezinárodní konferenci o restorativní justici pro mladistvé konané v Belgii v květnu 1997 byly definovány následující základní principy restorativní justice:

- Zločin má být chápán jako újma způsobená oběti a jako hrozba pro bezpečnost společnosti.
- Škoda způsobená oběti má charakter materiální, fyzický i psychický.
- Reakce na zločin má napomoci ke snížení hrozby a spáchaných škod.
- Hlavním účelem společenské reakce má být vytvoření takových podmínek, aby mohly být odstraněny následky vzniklé trestnou činností.
- Tendence ke zpříšňování trestní represe je kontraproduktivní.
- Pachatel by se měl aktivně podílet na náhradě způsobených škod.
- Pokud tak pachatel nečiní dobrovolně, je k tomu donucen soudem.
- Oběti zasaženy a poškozeny trestným činem, by měly mít příležitost plně se účastnit reakce na trestný čin, pokud si to budou přát.
- Spravedlnost vyžaduje, abychom pracovali na uvedení do původního stavu tam, kde byl někdo poškozen.
- Rolí státu je chránit veřejný pořádek podle práva a role komunity spočívá v utváření a udržování spravedlivého prostředí.⁴

Koncept restorativní justice doplňuje dosavadní tradiční model trestní justice. Nemůže jej zcela nahradit, jak se původně předpokládalo, neboť je možné jej aplikovat pouze ve vhodných případech. Trestní justice však musí reagovat na všechny spáchané trestné činy. Je proto nezbytné, aby nový i tradiční model fungovaly v systému vedle sebe.

---

⁴ Další principy restorativní justice jsou pro zajímavost uvedeny v příloze č. 1.

Koncept restorativní justice se začal uplatňovat nejprve ve stádiu přípravného řízení nebo v řízení před soudem, či místo soudního projednávání. Postupně se stále více prosazuje i ve stádiu vykonávacího řízení, tedy při výkonu uložených trestních sankcí.

Základním cílem restorativní justice by mělo být urychlení a zjednodušení trestního řízení při projednávání méně závažných případů. Měl by být dán prostor pro možnost plně přihlídnout ke specifické situaci nejen pachatele nýbrž také oběti, měl by umožnit diferenciaci a individualizaci ukládané sankce apod. Zároveň by měl eliminovat nežádoucí účinky především dlouhodobé prizonizace.

2.3 Teorie sociální ochrany

Jak již bylo výše řečeno⁵, cílem trestní politiky je zajistit sociální ochranu společnosti. Teorie sociální ochrany vycházející z principů restorativní justice poukazuje na to, že možnosti trestní politiky a justice jako regulátorů chování lidí jsou v tomto směru velmi limitované.

Podle této teorie dochází k ochraně společnosti teprve v případě, kdy si pachatel uvědomuje, co spácháním trestného činu zapříčinil. To přichází v úvahu pouze tehdy, když pachatel pochopí následky trestného jednání a jeho společenské škodlivosti a svým jednáním se aktivně podílí na tom, aby veškeré důsledky svého protiprávního jednání odčinil. Podle teorie sociální ochrany nemá význam potrestání pachatele trestného činu způsobem, kdy se sám do odčinění následků trestného činu nezapojuje. Je to z jeho pohledu příliš demotivující.

2.4 Teorie spravedlnosti⁶ a účel trestu

Karabec (2000) tvrdí, že je nutné na spravedlnost pohlížet skrze osobní pocit. To z toho důvodu, že újma, kterou trest způsobí, je vždy vnímána individuálně. Podstatou trestu, jak dodává Karabec (2000) je to, aby byl přiměřený morálním hodnotám pachatele. Je zřejmé, že úloha trestní politiky je velice problematická. Trestní politika musí stanovit trest účelně k osobě pachatele a spravedlivě i ke zbytku společnosti. Vnímání spravedlivosti uloženého trestu je vždy také odvislé od hodnotového systému dané komunity.

---

⁵ Viz podkapitola „Trestní politika“.

⁶ Koncepce trestní spravedlnosti je uvedena v příloze č. 2.

2.4.1 Trest

Trest je specifický, zákonem stanovený a státem vynutitelný následek spáchaného trestného činu.⁷ Je to prostředek k tomu, aby si pachatel uvědomil škodlivost svého konání a tím byl motivován k odstranění nebo zmírnění následků spáchaného činu. Karabec (2003) uvádí, stimulace k tomu: „... aby si pachatel uvědomil škodlivost svého jednání, a tím byl motivován k odstranění nebo zmírnění následků spáchaného činu“, je základní podstatou každého uloženého trestu. Podle trestního zákoníku účinného od 1.1.2010 jsou trestními sankcemi tresty a ochranná opatření. Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele. Při jejich ukládání se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem.

„Odborná literatura nabízí řadu různých definic trestu lišících se podle kontextu, ve kterém jsou uváděny. Všechny se ale obecně shodují na tom, že je to určitá odplata za něco, co nemělo nastat, co je v rozporu s normami právními i morálními“ (Kohoutková, 2008: str. 10).

Trestní právo jej vnímá jako prostředek státního donucení uložený jménem státu (Novotný, 1997). V psychologii je to termín užívaný pro nepříjemný zážitek, bolest, ztrátu nebo opovržení vyjádřené sociálním okolím. Trest by měl vést k útlumu až anulaci chování, za které byl uložen (Nakonečný, 2003). Uložený trest sebou přináší negativní hodnocení spáchaného činu a jedince, který jej vykonal. Působí pachateli určitou újmu, jejímž prostřednictvím se sleduje splnění účelu trestu a trestního zákona (Šaštinská, 2004).

2.4.2 Účel trestu

„Účelem trestu⁸ je chránit společnost před pachateli trestného činu, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost“ (Kohoutková, 2008: str. 11). Nový trestní zákoník neupravuje již přímo účel trestu, ale dle jeho definice je nyní třeba přihlížet k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a při stanovení druhu a výměry trestu plně platí individualizace (adekvátnost) trestání pachatelů trestných činů.

---

⁷ Charakteristika trestního práva ČR.

⁸ Podle § 23 tr. zák.

Podstatné pro tuto práci je, že se účel trestu od jeho klasického pojetí, oko za oko - zub za zub, změnil. Současné pojetí vychází z toho, že je nezbytné, aby uložený trest působil výchovně na pachatele a současně ochraňoval zbytek společnosti. Proto se v demokratických společnostech, založených na zásadách práv jednotlivce a občanských svobod, upouští od odplaty a sociální msty pachateli trestného činu. (Šaštinská, 2004)

2.5 Orgány činné v trestním řízení

Smysl kapitoly spočívá v tom, ve zkratce čtenáře seznámit s organizací a funkcí jednotlivých orgánů činných v trestním řízení, tedy subjekty, které s Probační a mediační službou úzce spolupracují a ovlivňují jak její současnou podobu, tak také budoucí vývoj.

2.5.1 Soudy

Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci. Soudnictví vykonávají nezávislé soudy, jak je uvedeno v hlavě čtvrté Ústavy ČR (1/1993 Sb.) a v Zákoně o soudech a soudcích (6/2002 Sb.). Výkon soudnictví je realizací práva na soudní ochranu. Stejně jako právo na spravedlivý proces⁹ je i právo na soudní ochranu zakotveno v mezinárodních dokumentech a v čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod. Řadí se mezi základní lidská práva. V souladu s těmito ustanoveními se může každý stanoveným postupem domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu.

Soustava soudů v ČR je tvořena následujícím způsobem:

- Nejvyšší soud,
- Nejvyšší správní soud,
- vrchní soudy,
- krajské soudy,
- okresní soudy.

Soudy projednávají a rozhodují trestní věci patřící do jejich pravomoci podle zákonů o trestním řízení a rozhodují v dalších případech stanovených zákonem nebo mezinárodní

---

⁹ Právo na spravedlivý proces v sobě zahrnuje právo na nezávislé rozhodování, právo účastníků vyjadřovat se ke všem úkonům v průběhu řízení, právo na hospodárnost řízení, jeho včasnost, veřejnost a rovněž zahrnuje rovnost zúčastněných.

smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je ČR vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů (§ 2 zák. č. 6/2002 Sb.).

Tresty, jak uvádí zákon, mohou ukládat pouze soudy, a to jen za spáchané trestné činy a po řádném trestním řízení. Základním účelem řízení je odhalit pachatele trestného činu a v případě prokázání viny rozhodnout o uložení spravedlivého trestu. Výrok rozsudku obsahuje jednak výrok o vině, kterým je vysloven závěrečný závazný názor soudu o projednávaném skutku a jeho právní kvalifikaci a dále výrok o druhu a výši trestu. V případě splnění stanovených podmínek obsahuje dále výrok o povinnosti k náhradě škody a výrok o uložení ochranném opatření.

Rozsudek je vydáván po řádně provedeném hlavním líčení. Ve zjednodušeném řízení je vydáván trestní příkaz, který má povahu odsuzujícího rozsudku, vydáván je ve věcech skutkově i právně méně složitých, kde účelu trestního řízení může být dosaženo i bez provedení formálního hlavního líčení, tedy o věci lze rozhodnout pouze na základě předloženého spisového materiálu. Pokud má být součástí rozhodnutí i uložení dohledu, musí výrok o trestu vyslovení dohledu vždy výslovně obsahovat. Pokud jsou ukládána přiměřená omezení případně přiměřené povinnosti, musí být jejich specifikace přesná a určitá, aby bylo rozhodnutí o nich vykonatelné. Ve vykonávacím řízení činí soudy rozhodnutí formou usnesení (Kohoutková, 2008).

2.5.3 Státní zastupitelství

Státní zastupitelství plní roli orgánu veřejné žaloby v trestním řízení. Je významným činitelem výkonu soudní spravedlnosti. Jedná se o soustavu úřadů, které jsou určeny k zastupování státu při ochraně veřejného zájmu ve věcech svěřených zákonem do působnosti státního zastupitelství. Je to státní instituce personálně, materiálně i organizačně podřízená Ministerstvu spravedlnosti. Veškeré podrobnosti týkající se postavení, působnosti a organizace státního zastupitelství jsou uvedeny v zákoně č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, který vstoupil v účinnost 1. ledna 1994. K provedení tohoto zákona byla vydána vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb. ve znění dalších změn a doplňků, o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.

Sídla státních zastupitelství a obvody jejich územní působnosti se shodují se sídly a obvody soudů. Státní zástupce zastupuje stát u toho soudu, v jehož obvodu státní zastupitelství působí.

Soustavu státního zastupitelství tvoří:

- Nejvyšší státní zastupitelství se sídlem v Brně
- Vrchní státní zastupitelství v Praze a v Olomouci
- Krajská státní zastupitelství a
- Okresní státní zastupitelství

2.5.4 Policie

Postavení Policie České Republiky upravuje zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Jde o ozbrojený bezpečnostní sbor, který slouží veřejnosti. Chrání bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek. Mezi úkoly Policie České Republiky patří předcházení trestné činnosti, vykonávání úkonů podle trestního řádu a dalších úkolů na úseku veřejného pořádku a bezpečnosti, které jí zákony svěřují. Policie ČR je podřízena Ministerstvu vnitra ČR.

2.5.5 Vězeňská služba České Republiky

Vězeňská služba České republiky se řadí mezi ozbrojené bezpečnostní sbory působící v České republice. Spadá pod resort ministerstva spravedlnosti, které dohlíží a kontroluje fungování organizace.

„Posláním Vězeňské služby ČR je zajišťovat výkon vazby, trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice a detenční ústavy, dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby“ (Vězeňská služba ČR, 2009).

V České republice se nachází 36 věznic, z toho počtu jich je 10 vazebních. V ČR máme dohromady 4 typy věznic.

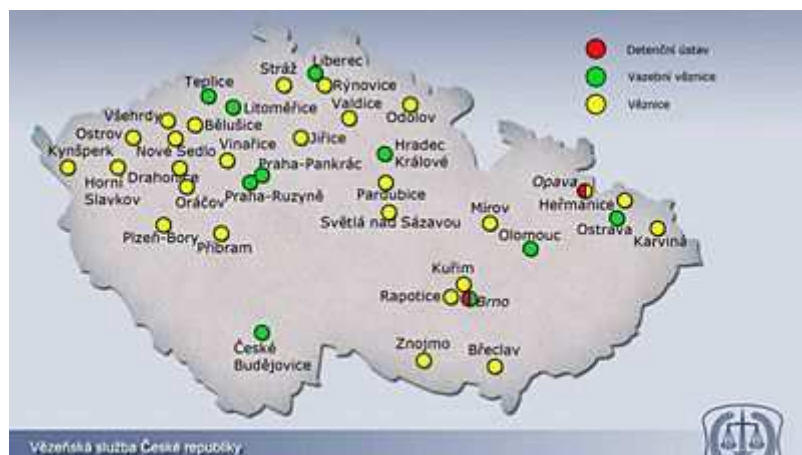
- S dohledem – pro odsouzené, za nejméně závažné trestné činy
- S dozorem
- S ostrahou
- Se zvýšenou ostrahou – pro pachatele nejzávažnějších trestných činů

O tom, v jakém typu věznice si odsouzený trest odpyká, rozhoduje soud.¹⁰

V České republice byl nově zřízen nový typ ochranného opatření, tzv. zabezpečovací detence, využívá se pro pachatele závažné trestné činnosti¹¹.

Obrázek č. 1: Rozložení věznic na území České republiky

Zdroj: Vězeňská služba ČR

2.5.6 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba byla v České republice zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Svou činnost zahájila v roce 2001. Jedná se o tzv. organizační složku státu, tedy státní instituci, která spadá pod Ministerstvo spravedlnosti ČR. Rozum (2003) považuje Probační a mediační službu za zcela novou instituci na poli trestní politiky, specifickou tím, že propojuje oblast sociální práce a práva.

Probační a mediační služba vychází ze základních etických principů moderní sociální práce. „ Je specializovanou sociální službou, jejíž činnost je zaměřena na práci s pachateli a oběťmi trestných činů. Osoby, které se dostaly do konfliktu se zákonem a osoby, které byly

¹⁰ Téměř 9000 odsouzených, vykonává trest ve věznicích s ostrahou. V režimu se zvýšenou ostrahou je kolem 1150 odsouzených. 37 vězňů je za nejzávažnější trestnou činnost odsouzeno na doživotí, z toho dvě ženy. Specializované ženské věznice jsou ve Světlé nad Sázavou a v Opavě. (Vězeňská služba ČR, 2009)

¹¹ Zabezpečovací detence poskytuje ochranu společnosti před zvláště nebezpečnými duševně chorými osobami nebo osobami závislými na návykových látkách, u nichž nemůže splnit svůj účel klasické ochranné léčení vykonávané ve zdravotnických ústavech či na svobodě, ale pouze pobyt spojený s izolací v detenčním ústavu se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními programy zejména cílem jejich přežžení do ústavního ochranného léčení.

tímto jednáním poškozeny, tvoří cílovou skupinu probační služby. PMS přispívá k naplňování trestní spravedlnosti v rámci trestního řízení“ (Skopal, 2008).

Struktura umístění středisek Probační a mediační služby kopíruje místní působnost okresních soudů České republiky. Pracovníci služby, probační úředníci a asistenti, jsou v nezávislém postavení vůči soudům i státním zastupitelstvím, byť jejich práce probíhá v úzkém kontaktu s těmito subjekty. V čele Probační a mediační služby stojí ředitel přímo jmenovaný a odvolávaný ministrem spravedlnosti.

2.6 Činnost Probační a mediační služby při realizaci alternativních trestů a odklonů

Probační a mediační služba ve své činnosti vychází z právních a sociálních aspektů. Sociální východisko chápe trestný čin především jako konflikt mezi obviněným, poškozeným a společností, proto klade důraz na odstranění špatných pocitů způsobených trestným činem a nápravu škod, jež způsobil. Právní východisko požaduje rychlé a efektivní vyřešení případu, v němž se aktivně angažují jak pachatel, tak oběť trestného činu.

Odborníci se shodují v tom, že pro činnost probační a mediační služby v případě zajištění alternativních trestů má podstatný význam důsledná spolupráce s orgány činnými v trestním řízení. Matoušek (2005) považuje fungující spolupráci s orgány činnými v trestním řízení za nutnou podmínku efektivní činnosti Probační a mediační služby. V opačném případě je to výrazná překážka pro kvalitně odvedenou práci. Je to především z toho důvodu, že středisko Probační a mediační služby zahajuje svoji činnost nejen na základě vlastního zjištění, z podnětu pachatele, oběti apod., ale především, a to daleko častěji, z podnětu orgánů činných v trestním řízení.

Smyslem kapitoly je poukázat na důležitost spolupráce orgánů činných v trestním řízení a seznámit s prostorem, ve kterém se Probační a mediační služba do soudního řízení zapojuje a jakým způsobem. Svou činnost může Probační a mediační služba zahájit již v přípravném řízení, dále pak v řízení vykonávacím. V její kompetenci je buď mediační či probační činnost.

2.6.1 Činnost PMS v přípravném řízení

Zákon o Probační a mediační službě umožňuje zahájit činnost již v raných fázích trestního řízení. Ke koordinaci této činnosti Probační a mediační služby slouží koncepce

vzájemné součinnosti vytvořená společně s Nejvyšším státním zastupitelstvím. Podle této koncepce by se mělo jednat dokonce o klíčovou oblast činnosti Probační a mediační služby.

V průběhu přípravného řízení by Probační a mediační služba měla na základě kontaktů s poškozeným i obviněným zhotovit tzv. zprávu soudní pomoci. Jedná se o písemné podklady zachycující důležité a potřebné informace o obviněném¹² i poškozeném¹³, které budou součástí trestního spisu. Mají posloužit státnímu zástupci pro návrh druhu trestu a ochranných opatření a dále i soudu při rozhodování o uložení alternativního trestu.

Následující činnosti jsou pro práci Probační a mediační služby v přípravném řízení zásadní:

- měla by vytvářet předpoklady k tomu, aby trestní věc mohla být ve vhodných případech projednávána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení,
- měla by se podílet na tom, aby mohl být pachatelé uložen trest nespojený s odnětím svobody,
- měla by se podílet na tom, aby vazba mohla být ve vhodných případech nahrazena jiným opatřením.

Tyto její úkony by měly přispět k účinnějšímu uplatňování alternativ. Kromě výše zmíněného by Probační a mediační služba měla taktéž svou činností vytvářet podmínky pro uplatnění odklonů¹⁴ v trestním řízení. V neposlední řadě přispět k rozhodnutí o možném nahrazení vazby jiným opatřením¹⁵.

2.6.2 Činnost PMS ve vykonávacím řízení

Probace

---

¹² Například o sociální situaci, v níže se obviněný nachází, o okolnostech, které ho přivedly do sporu se zákonem, o jeho postoji ke spáchané věci a také k řešení vzniklých škod apod.

¹³ V tomto případě se PMS soustředí na zájmy a potřeby osoby poškozeného a na kompenzování škod, které mu byly trestným činem způsobeny.

¹⁴ Podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307- 308 tr. řádu, narovnání podle § 309 – 314 tr. řádu

¹⁵ Podle § 73 odst. 1 písm. b) tr. ř.

Vykonávací řízení je nejtěsněji spojeno s probací. Probace je organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným. Jde o kontrolu výkonu trestu nespojeného s odnětím svobody.¹⁶ Probace integruje represivní složku trestně právních opatření se složkou podpůrnou a preventivní. Pojem „probace“ pochází z latiny, znamená „zkoušet, ověřovat, dohlížet.“ (Štern, 2010)

„Smyslem probace je snaha o diferencovaný přístup k pachatelům zákonem vymezených trestných činů s cílem reagovat na méně závažnou trestnou činnost jiným způsobem, než je trest odnětí svobody a vytvořit lepší podmínky pro převýchovu pachatelů trestných činů“ (Pokorný, 2007: str. 34).

Probační činnosti v této fázi by měly v zásadě plynule navazovat na práci služby v přípravném řízení. V tomto případě i ona vychází z již připravených podkladů tzv. zpráv soudní pomoci, které v přípravném řízení zhotovuje. Může je tak aktualizovat a doplňovat informace o vývoji případu.

V této fázi jsou činnosti pracovníků PMS následující:

- působí v rámci výkonu trestů nespojených s odnětím svobody
- kontrolují a realizují tresty a opatření spojená s probačním dohledem¹⁷
- kontrolují povinnosti a omezení spojená s výkonem trestu¹⁸
- zajišťují a kontrolují výkon trestu obecně prospěšných prací¹⁹,
- zajišťují paroli - podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem²⁰
- zajišťují výkon trestu „domácího vězení“
- zajišťují výkon trestu „zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce“

---

¹⁶ Kontrola uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

¹⁷ Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem podle § 26 tr. zák. Podmíněné odsouzení podle § 60 tr. zák. Podmíněné odsouzení s dohledem podle § 60a tr. zák.

¹⁸ podle § 26 odst. 4) tr. zák., § 48 tr. zákoníku

¹⁹ Podle § 45, 45a tr. zák., § 62 tr. zákoníku

²⁰ Podle § 63 tr. zák., § 88 tr. zákoníku

Další činností PMS, kterou je v této fázi důležité zmínit, je vytváření a rozvíjení podpůrných programů tzv. „probační resocializační programy“, které navazují na služby pracovníků Probační služby v trestním řízení a doplňují je.

Spolupráce s orgány činnými v trestním řízení v rámci probace

Základní rámec spolupráce se soudy a státními zástupci ve výkonu dohledu je dán zákonem a metodickým standardem. Důležitou součástí dohledové agendy je spolupráce s policií ČR, s níž probíhají vzájemné výměny informací získaných o pachateli trestného činu, případně policie doprovází probačního pracovníka při návštěvě pachatele v místě bydliště, je-li to opodstatněné.

V návaznosti na uložená omezení a povinnosti či potřeby klientů spolupracuje probační pracovník s širokou škálou dalších institucí, úřadů či organizací ze sítě sociálních služeb.

Mediace

Probační služba se ve své činnosti zabývá také mediací. Využívá se jak ve fázi před vnesením rozsudku, nejčastěji z podnětu odsouzeného nebo oběti trestného činu, tak také ve fázi vykonávacího řízení, kdy může být nařízena soudem. *„Probační pracovník může jednat na základě vlastního zjištění, na základě podnětu policie, pachatele, poškozeného nebo i jiné osoby či instituce“* (Pokorný, 2007: str. 36).

Slovo mediace pochází z latinského slova *medius*, tedy střední či prostřední, ale také může být jako nestranný (Holá, 2003). Mediací se rozumí mimosoudní řešení trestního konfliktu mezi poškozeným a obviněným za účasti třetí osoby, tzv. mediátora. Je to specifický postup, ve kterém dochází k prolnutí trestně právních, sociálních a psychologických aspektů.

Mediace poskytuje všem²¹ stranám prostor se vyjádřit a dohodnout se na rychlém a určitém způsobu náhrady škody. Napomáhá nalézt přijatelná řešení vzniklé situace s cílem urovnat vzájemné vztahy stran s přihlédnutím k oprávněným zájmům obviněného, oběti a společnosti. (Pokorný, 2007)

---

²¹ Procesu mediace se nemusí účastnit pouze pachatel a oběť trestného činu, je naopak žádoucí, aby pracovník Probační a mediační služby usiloval o zapojení dalších osob, které se mohou událostí cítit dotčeny a mohou přispět k jejímu řešení. Jedná se o místní komunitu, sousedy, příbuzné, přátelé, policisté atd. (Štern, 2010)

Mediace se zabývá méně závažnými trestními činy. Podmínkou pro zahájení procesu je, aby účast obou stran byla dobrovolná. „Využití mediace v trestní justici vychází z předpokladu, že na trestný čin pohlížíme jako na projev určitého konfliktu, který vznikl mezi jeho obětí (resp. poškozeným) a pachatelem (resp. obviněným) nebo jako na čin, který takový konflikt vyvolal“ (Pokorný, 2007: str. 36).

Proces mediace je rozfázován do několika částí, během nichž se zúčastněné strany snaží řešit a vyřešit vzniklý konflikt. Fáze se odehrávají v určité časové posloupnosti, závislé na konkrétním případě, který je momentálně řešen.

Holá (2003) uvádí následující členění fází mediace, které se osvědčilo v našem právním systému:

- zahájení mediace
- získávání informací
- porozumění zájmům
- hledání řešení
- vytváření dohody (včetně písemné)
- závěrečné slovo

Spolupráce s orgány činnými v trestním řízení v rámci mediace

Štern (2010) je přesvědčen, že pro realizaci mediačních činností je nezbytné těsné navázání spolupráce s orgány činnými v trestním řízení. Aby pachatel, případně oběť trestného činu mohli využít služeb probační a mediační služby, musí je nejprve o této možnosti informovat konkrétní policista, v jehož kompetenci je vyšetřování daného případu. Zároveň je nezbytné, aby se k zahájení mediace vyjádřili soudci a případně státní zástupci²². Je proto nutné, aby zde fungovala rychlá výměna dostatečných informací.

Při mediační činnosti je pracovník Probační a mediační služby v neustálém kontaktu se soudcem či státním zástupcem a konzultuje s ním veškeré provedené kroky. V rámci konzultací s klienty probační pracovník sestavuje zprávu, která slouží pro konečné rozhodnutí soudu.

---

²² Činnost Probační a mediační služby se nevyužívá tehdy, pokud by mohla narušit vyšetřování.

2.7 Odklony a alternativní tresty

V rámci své činnosti Probační a mediační služba zajišťuje realizaci alternativních trestů a odklonů. Proto považuji za podstatné v obsahu této kapitoly existující alternativy ve zkratce popsat. Ačkoliv jsou ve výčtu vyjmenovány veškeré alternativy užívané v právním systému České republiky, podrobněji budou rozebrány pouze ty, které jsou úzce spojené s činností pracovníků Probační a mediační služby.

„Alternativní tresty jsou takové tresty, které nejen že nejsou spojeny s výkonem trestu odnětí svobody, ale jsou přímo spojeny s výkonem činností probační služby“ (Štern, 2007).

Alternativy, jak již bylo výše předesláno, jsou logickou reakcí na vývoj společnosti. Reflektují změnu druhu spáchané trestné činnosti, reagují na vznik nových trestných činů či na změnu struktury pachatelů trestných činů, což je spojeno s růstem trestné činnosti celkově.

„Tento nárůst se týká tradiční trestné činnosti jako je násilná trestná činnost, trestné činy proti majetku ... A je tvořen také trestnými činy souvisejícími s novými druhy kriminality jako je drogová a s drogovou závislostí související trestná činnost, kriminalita životního prostředí a počítačová kriminalita, rozličné formy organizovaného zločinu ...“ (Kalmthout, 1995).

Příručka pro probaci a mediaci (Doubravová, Ouředníková, Štern, Urban, 2001) uvádí následující rozdělení alternativ:

- Odklony v trestním řízení
- Hmotněprávní alternativy k potrestání
- Alternativní tresty

2.7.1 Odklony v trestním řízení

- Narovnání (§ 309 tr. řádu)
- Podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 tr. řádu)
- Zastavení trestního stíhání u takových činů, u kterých lze zahájit trestní stíhání jen se souhlasem poškozeného, pokud souhlas není dán nebo je vzat zpět (§ 11 odst. 1 písm. i) tr. řádu, 163 tr. řádu)

Narovnání

Narovnáním se rozumí ukončení trestního stíhání v případě, kdy pachatel splní zákonem stanovené podmínky, takže není třeba věc dále vyřizovat v řádném formálním trestním procesu.

Institut narovnání má základ v dohodě mezi pachatelem a obětí trestného činu. Podstatou je urovnání a vypořádání vzájemných vztahů poškozeného a obviněného. Oba se na věci aktivně podílejí.

Aby bylo možné přistoupit k narovnání, je zapotřebí, aby byly splněny určité zákonné podmínky:

- *obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně*
- *uhradí poškozenému škodu nebo učiní potřebné kroky k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem*
- *složí na účet soudu nebo státního zastupitelství peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti trestného činu.*

Podmíněné zastavení trestního stíhání

V rámci tohoto institutu dochází při současném stanovení podmínek směřujících k naplnění zákonného účelu k dočasnému²³ zastavení trestního stíhání pachatele. Využití podmíněného zastavení je možné pouze v případě, přizná-li se pachatel ke spáchanému trestnému činu a je zahájeno řízení o náhradě učiněné škody. Kromě kroků k nahrazení způsobené škody lze obviněnému uložit další přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život.

Jestliže ve zkušební době obviněný vedl řádný život, splnil povinnost nahradit způsobenou škodu a vyhověl dalším uloženým omezením, bude rozhodnuto, že se osvědčil. Nastávají tak účinky zastavení trestního stíhání. V opačném případě se v trestním stíhání pokračuje.

---

²³ Doba, po kterou je trestní stíhání zastaveno, se pohybuje v rozmezí od 6 měsíců až po 2 roky.

2.7.2 Hmotně právní alternativy k potrestání

- upuštění od potrestání (§24 odst. 1 tr. zák., § 46 tr. zákoníku)
- podmíněné upuštění od potrestání s dohledem (§26 tr. zák., § 48 tr. zákoníku)

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

Institut podmíněného upuštění od potrestání s dohledem byl zaveden do trestního zákona s účinností od 1.1.1998. Dochází díky jeho zavedení k prvním náznakům individualizace v přístupu soudů k potrestání pachatele. Spojuje zásady humanity i trestní represe. Jde o prostředek výchovného rázu.

Využívá se tehdy, jestliže byl spáchán trestný čin menší nebezpečnosti, pachatel jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě. Lze proto důvodně očekávat, že samotné projednání věci před soudem postačí k nápravě pachatele. Soud v tomto případě uzná obviněného vinným z trestného činu, ale na zkušební dobu, v délce až jednoho roku, odloží rozhodnutí, zda mu bude uložen nějaký trest. Po tuto dobu je nad pachatelem vysloven dohled pracovníků PMS.

2.7.3 Alternativní tresty

- Podmíněné odsouzení (58 tr. zák., § 81 tr. zákoníku)
- Podmíněné odsouzení s dohledem (§60a tr. zák., § 84 tr. zákoníku)
- Obecně prospěšné práce (§45 tr. zák., § 62 tr. zákoníku)
- Trest domácího vězení (§ 60 a § 61 tr. zákoníku)
- Zákaz vstupu na sportovní, kulturní akce (§ 76 tr. zákoníku)
- Peněžitý trest (§53 tr. zák. § 67 tr. zákoníku)
- Zákaz činnosti (§49 tr. zák., § 73 tr. zákoníku)
- Vyhoštění (§57 tr. zák., § 80 tr. zákoníku)
- Zákaz pobytu (§57a tr. zák., § 75 tr. zákoníku)
- Propadnutí věci (§ 55 tr. zák., propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty - § 70 tr. zákoníku)
- Propadnutí majetku (§ 51 tr. zák., § 66 tr. zákoníku)

Podmíněné odsouzení s dohledem

Trest podmíněného odsouzení s dohledem je zakotven v trestním zákoně od 1.1.2002. Je alternativou především ke krátkodobým nepodmíněným trestům odnětí svobody. Ukládá se v případech, kdy je třeba pohnůžku trestem doplnit o další opatření v podobě dohledu nad pachatelem za předpokladu, že je nezbytné zvýšeně sledovat a kontrolovat chování pachatele a poskytnout mu potřebnou péči a pomoc ve zkušební době.

Trest obecně prospěšných prací

Trest obecně prospěšných prací²⁴ s účinností od 1.1.1996 byl zaveden do trestního zákona novelou č. 152/1995 Sb. Trest obecně prospěšných prací prošel v nedávné době opětovnou novelizací, která úžeji vymezuje skupinu pachatelů. Trest zpravidla nebude ukládán recidivistům, kterým byl v posledních 3 letech přeměněn na trest odnětí svobody. Novelizace se také snaží zjednodušit administrativní zajištění výkonu trestu obecně prospěšných prací.

Obecně prospěšné práce jsou nejčastěji ukládaným trestem nespojeným s odnětím svobody v ČR. Jsou pravděpodobně jedním z nejprogresivnějších ambulantních opatření evropského trestního práva posledních několika let. Odborníci do nich vkládají největší naději, protože právě ony nabízejí nejvíce možností pro budoucí využití. (České vězeňství, 1994)

Trest lze uložit pouze v případě, že horní hranice sazby za trestný čin nepřevyšuje hranici pěti let trestu odnětí svobody. Podstatou tohoto trestu je aktivita pachatele, který si má odpracovat svůj trest a odčinit tak trestné jednání. Při ukládání trestu je nezbytné přihlídnout ke stanovisku pachatele k možnosti uložení tohoto trestu a k jeho zdravotní způsobilosti. Práce musí odpovídat schopnostem a zdravotnímu stavu pachatele. V některých případech může práce odpovídat i dovednostem a znalostem pachatele. Jedná se o případy, kdy je pachatel kvalifikovaný v určité oblasti a svoji kvalifikaci a již získané dovednosti může při výkonu využít.

Pachatelem vykonaná práce musí být vykonána bezplatně, v jeho volném čase a jako určitá forma kompenzace za porušení zákona trestným činem by měla prospět celé společnosti, minimálně pak komunitě, jíž byla újma způsobena. Práce, kterou odsouzený vykonává, nesmí sloužit k výtěžným účelům.

---

²⁴ Community service se také zřídka nazývají společensky prospěšné práce.

Značnou výhodou trestu obecně prospěšných prací je čistý trestní rejstřík v případě, že si pachatel odpyká svůj trest, řečí právníků: „dojde k zahlazení odsouzení ze zákona“. Nelze také pominout nesporný finanční přínos této alternativy, která nezatěžuje stát vysokými náklady, jako věznění (náklady na jeden den pobytu odsouzeného ve věznici se pohybují kolem 1000,- Kč) a přináší státu prospěch ve formě zdarma vykonané práce.

Trest OPP může být uložen jako trest samostatný nebo i vedle jiného trestu, nelze ho však uložit současně s trestem odnětí svobody. I při uložení tohoto trestu lze nyní uložit přiměřená omezení a povinnosti po dobu jeho výkonu.

Trest domácího vězení

S účinností od 1.1.2010 dochází k rozšíření škály alternativních trestů o trest domácího vězení a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Trest domácího vězení má za úkol zaplnit mezeru, která vznikla novelizací trestu OPP, neboť je možné ho uložit mimo jiné i pachatelům opakované trestné činnosti. Možnost ponechat odsouzeného za zákonem stanovených podmínek v domácím prostředí lze zpravidla považovat za lepší řešení nejen pro pachatele a jeho nejbližší sociální okolí, ale i pro poškozeného, který tak má větší šanci obdržet plnou a včasnou kompenzaci než od pachatele, který by byl ve výkonu trestu.

V trestním zákoníku je trest domácího vězení veden hned po trestu odnětí svobody jako druhý nejpřísnější. Aby jej mohly soudy pachatelům uložit, potřebují jeho písemný slib, že se bude v uvedený čas²⁵ zdržovat na určené adrese. Trest lze uložit v maximální výměře dvou let.

Pachatel, jemuž je trest uložen, má povinnost zdržovat se v zákonem stanovené době výhradně ve svém obydlí. Dodržování trestu je zajištěno namátkovou kontrolou probačního pracovníka, v budoucnu prostřednictvím elektronického monitorovacího systému,²⁶ který

---

²⁵ Pokud soudem není určeno jinak, má odsouzený povinnost zdržovat se na určené adrese ve dnech pracovního klidu a volna po celý den, v pracovních dnech v době od 20:00 do 05:00 hodin.

²⁶ Pomocí elektronického náramku, podobně jak je tomu v zahraničí.

umožňuje detekci pohybu odsouzeného²⁷. Pracovník také hlídá, zda pachatel dodržuje přiměřené povinnosti či přiměřená omezení, pokud mu jsou soudem uložena. Dále se zajímá o to, zda pachatel dbá na náhradu způsobené škody. Náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení je pachatel povinen hradit sám.

Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až do deseti let

Trestní zákoník umožňuje nově uložit pachateli za daných podmínek samostatně až na 10 let trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Jde o další druh alternativního trestu, který omezuje svobodu pohybu pachatele, kde do popředí vstupuje zábranná funkce trestu. Důvodem zavedení tohoto druhu trestu byly narůstající případy fotbalového chuligánství na stadionech i mimo ně, např. při cestě na fotbalový zápas. Dle zákonné úpravy se vztahuje nejen na projevy fotbalového chuligánství, ale na všechny společenské akce, včetně sportovních a kulturních. K jeho dodržování má přispět povinnost odsouzeného dostavovat se podle pokynů probačního úředníka v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Policie ČR. Lze jej uložit samostatně i vedle jiného trestu tehdy, jestliže byl trestný čin spáchán v souvislosti s konkrétní návštěvou sportovní, kulturní či jiné společenské akce.

2.7.4 Alternativy k výkonu uloženého trestu

- Podmíněné propuštění (§61 /1 tr. zák., § 88 tr. zákoníku)
- Podmíněné propuštění s dohledem (§ 63/1 tr.zák § 89/1 tr. zákoníku)
- Podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti nebo zákazu pobytu (§ 61/2 tr. zák., § 90 tr. zákoníku)

Podmíněné propuštění s dohledem

Odborně se pro vyjádření podmíněného propuštění s dohledem ustálil pojem parole. Znamená to, že odsouzený si zbytek trestu může odpykat mimo věznici pod dohledem pracovníka Probační a mediační služby²⁸. Děje se tak nejdříve po výkonu poloviny uloženého

---

²⁷ Tato kontrola bude zajištěna nejen pracovník PMS, ale také provozovatelem elektronického kontrolního systému.

²⁸ Zkušební doba, po kterou podmíněné propuštění trvá, se pohybuje v rozmezí jeden rok až sedm let.

trestu, jestliže odsouzený svým chováním a plněním povinností prokázal polepšení a dá se tak předpokládat, že i mimo věznici je schopen vést řádný život.

Shrnutí

Cílem trestní politiky je zajistit občanům co nejvyšší míru ochrany. Aby k tomu mohlo dojít, je neustále zkoumána účinnost a efektivita nástrojů trestní politiky. To také přispělo k přehodnocení dopadů trestu odnětí svobody na pachatele trestného činu a celou společnost a přivedlo státy k postupnému zavádění prvků restorativní justice. Především se jedná o zavedení alternativních trestů, jejichž kontrolou a výkonem jsou pověřeni pracovníci Probační a mediační služby. Jde o instituci, která spojuje prvky práva a sociální práce, čímž rozšiřuje možnosti řešení trestních věcí. Probační služba však na poli trestní politiky není jediná, naopak se dostala do již dlouhodobě zaběhnutého systému, v němž se musí adaptovat, jelikož jediné při úzké spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a dalšími státními i neziskovými organizacemi může probační pracovník poskytnout klientům kvalitní komplexní služby.

3 Oblasti výzkumu

Účelem kapitoly je blíže seznámit s vybranými oblastmi, jimiž jsem se ve výzkumu zabývala. Jedná se o oblasti, které byly využity jako pomůcka při zkoumání Probační a mediační služby v českém právním systému. Hodnotící kritéria, v tomto případě oblasti, jsou dle odborných zdrojů důležitá pro zkoumání účinnosti trestní politiky.

Pro inspiraci posloužila hodnotící kritéria účinnosti trestní politiky, která uvádí Karabec (2000), jsou jimi:

- růst a pokles zločinnosti (zjišťování dynamiky a struktury kriminality),
- výskyt recidivy (efektivnost zacházení s pachateli), hlavní cíl, tedy snížení recidivy, je měřen změnou míry opětovného odsouzení pachatelů.
- výše nákladů na boj se zločinností (rozpočtové náklady na činnost policie, soudů, na vězeňství)
- odškodňování obětí aj.

Jak již bylo v úvodu předesláno, v práci se zaměřuji na otázky zkrácení soudního procesu, snížení počtu vězeňské populace a vedení sociální práce v systému justice. Tyto oblasti výzkumu budou v následujících podkapitolách blíže představeny.

Pro účely práce považuji za přínosné zkoumat právě ty oblasti, které jsou úzce spojené se zřízením a činností Probační a mediační služby, a které jsou v odborné společnosti vnímány jako problematické.

3.1 Zkrácení soudního procesu

O zrychlení soudního procesu se nemluví pouze ve spojitosti se součinností soudu s Probační a mediační službou. Demokratické společnosti hledají více cest, jak dospět k urychlení soudního řízení. Ovšem, jak uvádí ve svém článku bývalý ministr spravedlnosti Karel Čermák, je důležité nejít za hranici, za níž již dochází k urychlení soudního procesu na úkor dodržení zásady jeho spravedlnosti.

Pokud se zamyslíme nad možnostmi zkrácení soudního procesu, nabízí se nám například zavádění elektronické komunikace se soudy, odpovídající personální rozložení soudců a jejich úměrné pracovní vytížení apod.

Záměrem práce je však v první řadě zkoumání zkrácení trestního procesu v těch případech, kdy je dán prostor pro vstup pracovníků Probační a mediační služby, a to především z pohledu samotných zainteresovaných institucí. V praxi takové zkrácení souvisí především se zapojením Probační a mediační služby do přípravného řízení, v němž, jak již bylo zmíněno, vypracují probační pracovníci zprávu, kterou orgánům činným v trestním řízení doručí. Podstatou této zprávy je, že na základě informací, které probační pracovník zajistí, státní zástupce či soudce rozhodne o odklonu, v dalším stadiu může být zpráva podkladem pro uložení vhodného druhu trestu.

Karabec (2000) zastává názor, že ve všech orgánech činných v trestním řízení je třeba vytvářet předpoklady pro to, aby obvinění při splnění všech zákonných podmínek nemuseli být odsouzeni a pokud možno ani postaveni před soud. Tak lze dosáhnout toho, aby trestní řízení bylo zbaveno zbytečného formalismu a probíhalo daleko rychleji.

Zda a do jaké míry se dle názorů orgánů činných v trestním řízení daří probačním pracovníkům přispět ke zkrácení soudního řízení je jednou z důležitých oblastí provedeného výzkumu.

3.2 Snížení vězeňské populace

„Hlavním cílem reformy trestní politiky posledních let je především snížení počtu ukládaných trestů odnětí svobody“ (Kalmthout, 1995). Probační a mediační služba byla založena s úmyslem přispět k rozvoji ukládání alternativních trestů především v případech, kdy se jedná o krátkodobé tresty odnětí svobody, ne tedy při závažné trestné činnosti. Tím mělo dojít k ušetření financí, které do oblasti vězeňství každoročně plynou. Zároveň, jak dodává Kalmthout (1995) „Velký nárůst trestů odnětí svobody výrazně zatěžuje činnost orgánů trestní justice“.

Základem usilování o snížení vězeňské populace jsou vysoké finanční náklady, s nimiž je tato oblast spojena. Zároveň je pocíťována čím dál větší nedůvěra v účinnost prizonizace na pachatele trestných činů. Dle vyjádření ředitele Vězeňské služby v České republice Jiřího Treglera, je vězení školou zločinu. „Žádné vězení z nikoho neudělá kvalitativně lepšího člověk.“ (Tregler, 2010).

Kromě výše zmíněných důvodů je pro současnou společnost typické, že věznic přestávají nárůstu vězněných osob kapacitně dostačovat. Toto je patrné z vyjádření Generálního ředitelství: „Věznice již nejsou schopny absorbovat další vězněné, aniž by nemusely využívat pro ubytování prostory určené pro jiné účely“ (Generální ředitelství, 2009).

Kvůli přeplněným věznicím dochází také k porušování standardů OSN a jiných mezinárodních úmluv, které požadují důstojné zacházení s vězni. Nárůst vězňů je zabezpečován nerostoucím počtem pracovníků, což má neblahé dopady jak na práci s vězni a jejich zajištěním, tak také na vyšší míru stresu pracovníků věznic.

Vysoká míra vězeňské populace není problémem pouze České republiky, ale řeší ji více méně všechny země světa, jak uvádí studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Dle těchto studií neustálý růst vězeňské populace nelze v žádném případě prisuzovat pouze rostoucí kriminalitě, ta má oproti míře vězeňské populace, v mnoha zemích stagnující, někde dokonce klesající charakter. Odborníci se domnívají, že problém je v tom, že je trest odnětí svobody neustále upřednostňován před tresty alternativními.

„Podíváme-li se na přehled jednotlivých kroků, které byly v jednotlivých zemích směrem ke snížení vězeňské populace podniknuty, musíme připustit, že navzdory mnohým významným změnám trestních předpisů a novým návrhům trestních zákonů, jsou skutečné

pokusy o depenalizaci, dekriminalizaci či zásadnější změnu rozhodovací praxe soudů pouze minimální“ (Kalmthout, 1995).

K zajištění únosné míry vězeňské populace je nezbytné zajistit kvalitní kontrolu procesů nástupu do věznice²⁹ a propuštění z věznice, lepší plánování alternativ k trestu odnětí svobody a spolupráce na všech úrovních systému. K naplnění tohoto předpokladu je nutné, aby orgány činné v trestním řízení spolupracovaly v dané oblasti, což je možné pouze tehdy, budou-li přesvědčeny o přínosu alternativ jak pro pachatele, tak především pro společnost. (Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007)

3.3 Vedení sociální práce v justici

Se snížením počtu vězňů také částečně souvisí další ze zamýšlených úkolů Probační a mediační služby, tj. zavést do trestního procesu prvky sociální práce a působit tak výchovně jak na pachatele trestných činů, tak také na oběti a celou společnost. Odborná veřejnost zastává názor podpořený řadou provedených výzkumů, že sociální práce s pachatelem v případě alternativních trestů má daleko větší efekt než již výše zmíněná prizonizace či zastrahování, například zpříšňováním trestů. Odborníci na tuto problematiku narážejí na fakt, že vězeňské prostředí, jak dnes funguje, je především prostorem pro získávání nových zkušeností a kontaktů v závadovém kriminálním prostředí. „*V těchto podmínkách, mnohdy materiálně horších než na jaké byli odsouzení zvyklí z běžného života, se nedá nějaký rozvoj osobnosti pozitivním směrem moc dobře předpokládat*“ (Tregler, 2010).

Kromě snížení počtu vězeňské populace využitím alternativních trestů bylo předpokládáno, že probační činnost přispěje ke snížení míry recidivy v České republice, tedy výskytu opětovného páchaní trestné činnosti. *Předcházení recidivě pachatelů sice není primárním cílem restorativní justice, avšak efekt by se měl projevit i zde*“ (Rozum, Tomášek, 2010). Zjistit účinnost probačních činností na recidivu je velice složité, v podstatě je to téma na samostatný výzkum. Zároveň, jak zdůrazňuje Maltz (2001) neexistuje jednotná definice recidivy, proto dochází k odlišnostem i při výsledcích jejího výzkumu. Smyslem práce je podívat se na tuto oblast opět z pohledu zainteresovaných orgánů a pokusit se nastínit vliv probační služby v této oblasti.

Kromě zaměření se na pachatele trestných činů je podstatou sociální práce, prováděné probačními pracovníky, činnost týkající se odškodnění obětí trestného činu, které by měly

---

²⁹ Je to otázka toho, zda trest, který byl zvolen, je skutečně nejlepší variantou.

mít, díky pracovníkům Probační a mediační služby, větší prostor pro zapojení se do řešení následků trestného činu. Nejčastěji se jedná o tzv. proces mediace, o němž již bylo výše pojednáno.

Do jaké míry jsou odborníci přesvědčeni, že dochází k naplnění stanovených kritérií, bylo předmětem provedeného výzkumu. Výběr právě těch oblastí, na které je výzkum zaměřen, podpořila osobní zkušenost autorky s činností Probační a mediační služby, situací ve vězeňské službě a na soudě v Jablonci nad Nisou. Samozřejmě neméně důležité bylo také studium odborné literatury. Na základě určeného předepsaného rozsahu práce došlo z výše uvedených důvodů k upřednostnění vybraných oblastí. Nicméně autor si uvědomuje, že problematika je daleko obsáhlejší.

4 Metodologie a metody sběru dat

Pro zachování komplexnosti zkoumaného jevu považuji za smysluplné využít jak kvantitativních, tak také kvalitativních metod sběru dat. Zjednodušeně se dá říci, že kvalitativní výzkum zachycuje informace, které přispívají k lepšímu a hlubšímu pochopení smyslu jednání sociálních subjektů. Disman (2002, str. 285) definuje kvalitativní výzkum jako: „...*nenumerické šetření a interpretace sociální reality*“. I podle Hendla (2005) je kvalitativní výzkum popisem a interpretací sociálních nebo individuálních lidských problémů. Ví se, že kvantitativní výzkum se naproti tomu využívá k získání širokého množství informací od početného zkoumaného celku. Cílem kvantitativního výzkumu bylo získat názory a zkušenosti zkoumaných subjektů a utvořit si tak o situaci vlastní představu.

Pro výzkumné účely byly zvoleny následující metody sběru dat:

- analýza dokumentů
- pozorování
- polostandardizovaný dotazník
- polostrukturovaný rozhovor
- případová studie

V následujících podkapitolách rozpracuji vybrané metody a objasním, co mě přivedlo k jejich výběru.

4.1 Analýza dokumentů

Analýza dokumentů je nezbytná pro základní seznámení s problematikou. Pro účely práce byly prostudovány dokumenty týkající se Probační služby, především zákonné úpravy, novely, trestní řády a zákoník. Dále metodické pokyny Probační služby a statistické ročenky vypovídající o činnosti Probačních středisek. Podstatné pro širší rozhled bylo prostudování zahraničních i tuzemských studií zachycujících vývoj i současný stav jednotlivých institutů, jimiž se Probační a mediační služba zabývá.

4.2 Pozorování

Ztotožňuji se s názorem Veselého a Nekoly (2007), že sledování reálného chování aktérů je v některých případech vhodnějším postupem, než dotazování se na jejich názory, postoje, pocity. Metoda dovoluje výzkumníkovi dostat se pod povrch zkoumaného problému, používá se zpravidla pro zkoumání menších celků. Pozorování pro účely této práce jsem podstoupila na střediscích Probační a mediační služby v Jablonci nad Nisou a v Liberci a ve Věznici Rýnovice. Ve všech zmíněných institucích jsem zkoumané objekty sledovala po dobu tří měsíců, po dobu konání povinné praxe v rámci školy. V rámci pozorování jsem se zaměřila na práci s klientem a komunikaci s orgány činnými v trestním řízení. Získala jsem tak interní informace o chodu jednotlivých institucí, jejich vzájemné spolupráci, což je pro účely mé práce výhodné a dosažená data využiji pro doplnění informací získaných v rozhovorech s místními odborníky.

4.3 Polostrukturované dotazníky

Dotazník jako sociologická technika je považován za přínosný v případě, když se výzkumník rozhodne získat informace od početného množství respondentů. Vzhledem k tomu, že výzkumný vzorek, který jsem pro účely výzkumu oslovila, tvoří všechny orgány činné v trestním řízení po celé České republice, rozhodla jsem se, že využití metody dotazníku bude nejvhodnější.

Při realizaci této metody je nezbytné brát v potaz, že data, která výzkumník získá, jsou vesměs hrubá a popisná. Z tohoto důvodu je metoda dotazníku doplněna o další výzkumné metody. Při volbě dotazníku jako výzkumné metody je také nutné počítat s nízkou návratností, kterou Zich (2004) považuje za zásadní nevýhodu. Toto riziko bylo podstoupeno a mírně ošetřeno tím, že dotazníky byly rozeslány orgánům činným v trestním řízení

s dostatečným časovým předstihem v průběhu měsíce května 2010. Tím pádem mohlo v některých případech dojít k opětovným oslovením dotazovaných orgánů činných v trestním řízení. Dotazníky respondenti zasílali zpět taktéž formou e-mailu nebo korespondenčně na adresu, kterou měly uvedenu v e-mailu.

4.3.1 Probační a mediační služba

Pomocí dotazníkového šetření bylo osloveno 421³⁰ pracovníků Probační a mediační služby, kteří pracují na 78 střediscích v rámci osmi soudních krajů. Dotazník³¹ obsahoval celkem 26 otázek. Z tohoto množství bylo 13 otázek uzavřených, 8 otázek otevřených, v nichž pracovníci měli prostor pro volné vyjádření a 4 polouzavřené, v nichž pracovníci volili odpověď na škále a posléze svou odpověď blíže specifikovali. Důvodem této struktury byla snaha pro účely práce zjistit především názory a zkušenosti samotných probačních pracovníků.

Dotazníky byly zaslány zpět ze všech osmi krajů. Ze 78mi středisek jich odpovědělo téměř 75 %. Dvacet dotazovaných středisek Probační a mediační služby, tedy 22 %, nezaslalo vyplněný dotazník zpět vůbec. Z oslovených 421 pracovníků zpět zaslalo dotazník 161. Vzhledem k tomu, že dotazník obsahoval velké množství otevřených otázek, ke kterým se museli respondenti vyjadřovat písemně, je tento počet poměrně potěšující. Přesné údaje jsou uvedeny v následující tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Návratnost dle počtů středisek a počtu pracovníků PMS

Soudní kraj	Praha	Středočeský	Jihočeský	Západočeský	Severočeský	Východočeský	Jihomoravský	Severomoravský	Celkem
Počet středisek v kraji	1	12	8	8	11	11	13	14	78
Odpověděli	1	8	6	6	8	8	11	10	58

³⁰ Data jsou uvedena k 5. dubnu 2010 dle adresáře Probační a mediační služby. V těchto počtech nejsou zařazeni ti, kteří vykonávají školní nebo jiné pracovní stáže na středisku PMS.

³¹ Struktura dotazníku je uvedena v příloze č. 3.

V %	100	67	75	75	73	73	85	71	74
Počet pracovníků	40	51	36	46	59	49	65	75	421
Odpověděl	9	26	16	18	13	22	23	29	161
V %	2	6	20	23	10	11	13	5	10

Zdroj: Autor³²

4.3.2 Soudy

Oslovení soudců bylo složitější, neboť jim dotazníky musely být zaslány přes jednotlivé podatelny, odkud teprve byly přeposlány dotazovaným soudcům. Dotazníky tedy směřovaly na podatelny 86 okresních soudů, kde dle dostupných údajů pracuje přes 2000³³ okresních soudců, všichni však nespolupracují při výkonu své práce s Probační a mediační službou. Počet trestních soudců, kterých se spolupráce týká především, lze odhadnout asi na 1/3³⁴. Soudci odpovídali celkem na 12 otázek³⁵. Z tohoto počtu byly 4 otázky polouzavřené, 3 otevřené a 3 uzavřené. Účelem dotazníkového šetření bylo zjistit postoje soudců k institutu probační služby a jejich osobní zkušenosti s jeho fungováním.

Na dotazník odpovědělo téměř 42 % dotazovaných okresů. Jak je patrné z tabulky č. 7, z každého kraje odpověděli alespoň tři soudy. Nicméně lze jednoznačně říci, že soudci jsou skupinou, která na dotazník odpovídala v nejnižším počtu ze všech oslovených skupin respondentů. Celkově tedy odpovědělo na dotazník 48 soudců.

Tabulka č. 2: Návratnost podle počtu okresních soudů a dle počtu okresních soudců

Krajské soudy	Praha-městský soud	Praha	České Budějovice	Plzeň	Ústí nad Labem	Hradec Králové	Brno	Ostrava	Celkem
---------------	--------------------	-------	------------------	-------	----------------	----------------	------	---------	--------

³² Nebude-li uvedeno jinak, zdroj tabulek, grafů a obrázků je autorka.

³³ Data jsou uvedena k 5. dubnu 2010 dle statistik Ministerstva spravedlnosti ČR.

³⁴ Vzhledem k této skutečnosti je nutné brát údaje v tabulce č. 2 s rezervou.

³⁵ Struktura dotazníku pro soudce je uvedena v příloze č. 4.

Okresní soudy	10	12	8	10	10	11	14	11	86
Odpověděl	3	4	4	6	4	4	6	5	36
V %	30	33	50	60	40	36	43	46	42
Počet soudců	368	183	153	245	338	261	434	491	2473
Odpověděl	3	4	5	6	5	4	7	6	40
V %	1	2	3	3	2	2	2	1	2

4.3.3 Státní zastupitelství

Dotazník³⁶ pro státní zástupce byl opět zaslán nejprve na jednotlivé podatelny, odkud putoval k 861³⁷ státním zástupcům, kteří v České republice pracují. Dotazník pro státní zástupce obsahoval celkem 13 otázek. 5 otázek bylo otevřených, dávaly respondentům prostor pro volné vyjádření. 4 otázky byly zcela uzavřené, pracovníci volili na škále předem připravených odpovědí. Zbytek, 4 otázky byly polozavřené, obsahovaly škálu i prostor pro vyjádření k volbě příslušné odpovědi. Cílem dotazníku bylo zjistit, jak na institut Probační a mediační služby pohlíží při výkonu společné práce dotazovaní státní zástupci.

Na dotazník odpovědělo 31 okresních státních zastupitelství z celkového počtu 86. Celkem jej vyplnilo a zaslalo zpět 84 státních zástupců. Přesné údaje jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 3: Návratnost dle okresů a dle počtu státních zástupců

Krajská státní zastupitelstva	Praha-hl. město	Praha	České Budějovice	Plzeň	Ústí nad Labem	Hradec Králové	Brno	Ostrava	Celkem
Okresní státní zastupitelství	10	12	8	10	10	11	14	11	86

³⁶ Struktura dotazníku pro okresní státní zástupce je uvedena v příloze č. 5.

³⁷ Data jsou uvedena k 5. dubnu 2010 dle Ministerstva spravedlnosti ČR.

Odpověděl	2	4	3	4	4	5	5	4	31
V %	20	33	38	40	40	46	36	36	36
Státní zástupci	127	94	56	79	114	81	134	176	861
Odpověděl	2	6	11	18	11	9	18	9	84
V %	2	6	20	23	10	11	13	5	10

4.3.4 Policie ČR

Policie má na území České republiky 14 krajských ředitelství³⁸, pod kterými se rozkládají územní odbory a obvodní a městské útvary. Dotazníky pro policii byly zaslány přes tato krajská ředitelství, která je delegovala na nižší útvary spolupracující s Probační a mediační službou. Struktura Policie České republiky je natolik složitá, že se mi nepodařilo, ani po početném urgování na vyšších místech docílit zjištění přesného počtu policistů, kteří spolupracují s pracovníky Probační a mediační služby.

Dotazník³⁹ pro policii obsahuje dohromady shodně otázek jako pro Vězeňskou službu a soudy, tedy 12 otázek. Z tohoto počtu je 5 otázek otevřených, 4 uzavřené, kdy respondenti volí odpovědi na předem připravené škále a 3 polouzavřené s využitím škály s následným prostorem pro doplnění odpovědi.

Dotazník se navrátil zpět ze všech krajských ředitelství, skrze něž byl dotazník zaslán na místní územní odbory. Na dotazník odpovědělo 109 policistů. Zbytek, téměř 10 % bylo vyplněno tak, že nemohly posloužit pro účely výzkumu diplomové práce a musely být vyřazeny.

4.3.5 Vězeňská služba

V České republice se nachází 36 věznic, které byly přes centrály e-mailovou cestou požádány o vyplnění zasláního dotazníku. Dotazníky byly určeny především sociálním,

³⁸ Struktura policejních ředitelství je uvedena v příloze č. 7.

³⁹ Struktura dotazníků pro policisty je uvedena v příloze č. 6.

případně pedagogickým pracovníkům věznice, kteří by měli být s pracovníky probační služby nejvíce v kontaktu a spolupracovat s nimi. Celkový počet pracovníků pohybujících se na sociálním poli je 1 094.⁴⁰ V interních tabulkách Vězeňské služby se ukrývají pod kolonkou „vzdělávací a výchovní zaměstnanci“. Řadí se sem vychovatelé, speciální pedagogové, učitelé a sociální pracovníci. Pouze sociální pracovníci, ke kterým dotazník směřoval v první řadě, se z tohoto počtu nedají přesně vyselektovat, obecně se však jejich počet pohybuje okolo tří pracovníků na jednu věznici. Dotazník⁴¹ pro sociální pracovníky Vězeňské služby České republiky obsahuje stejné množství otázek, jako pro policejní útvary. Dotazník byl shodně strukturován.

Návratnost dotazníků podle počtu věznic činila téměř 64 %, kdy na dotazník odpovědělo z 36 věznic 23. Z celkového počtu 1097 pedagogických a výchovných pracovníků pracujících ve Vězeňské službě České republiky, je sociálních pracovníků přibližně 108. Z těchto pracovníků na dotazník odpovědělo necelých 41 %, což číselně znamená 44 pracovníků.

4.4 Polostandardizované rozhovory

Pro dosažení cílů výzkumu jsem se dále rozhodla využít metodu polostandardizovaného rozhovoru. Metoda se využívá za účelem zjištění detailních informací o zkoumané problematice.

Pro rozhovory byly předem připraveny otázky, především otevřené, které jsem se snažila formulovat tak, aby respondentu podněcovaly k vyjadřování a podrobnějšímu vysvětlování vlastních názorů a postojů. Za výhodu polostandardizovaného rozhovoru považuji možnost změny předem připravené struktury otázek v závislosti na aktuálním průběhu rozhovoru.⁴²

Rozhovory byly uskutečněny s pracovníky orgánů činných v trestním řízení v Jablonci nad Nisou a v Liberci. Osloveni byli dva vedoucí pracovníci probačních středisek v Jablonci nad Nisou a v Liberci, předsedkyně a místopředsedkyně okresních soudů v Jablonci nad Nisou a v Liberci, pracovnice Vězeňské služby a dva vedoucí pracovníci územního policejního odboru v Jablonci nad Nisou a v Liberci. Rozhovory s odborníky byly nahrávány

---

⁴⁰ Počty pracovníků a seznam věznic je uveden v příloze č. 8.

⁴¹ Struktura dotazníků pro sociální pracovníky Vězeňské služby je uvedena v příloze č. 6.

⁴² Struktura rozhovoru je uvedena v příloze č. 10.

na diktafon a posléze zpracovány. Pro výzkumy se nepodařilo získat pracovníky státního zastupitelství pro velkou pracovní vytíženost.

Samotná realizace výzkumu proběhla v rozmezí tří měsíců v termínech, které byly dopředu s pracovníky orgánů činných v trestním řízení dohodnuty. Rozhovory⁴³ probíhaly individuálně v kancelářích jednotlivých konverzačních partnerů. Získané informace z celého výzkumu jsou dále analyzovány a interpretovány. Výsledky šetření se staly podkladem pro případovou studii, která zachycuje situaci na střediscích Probační a mediační služby v okresech Jablonec nad Nisou a Liberec.

4.5 Případová studie

Pro detailnější zachycení problému jsem se rozhodla využít metody případové studie. Cílem případové studie je totiž proniknout do hloubky zkoumaného problému a porozumět mu. Vzhledem k tomu, že mě k tématu diplomové práce přivedla praxe konaná na střediscích Probační a mediační služby v Jablonci nad Nisou a v Liberci, rozhodla jsem se v případové studii věnovat právě jim. Podstatou případové studie je zachytit široký kontext ovlivňující zkoumaný problém, proto se metoda nevěnuje rozsáhlým či početným celkům. V rámci této kapitoly dojde k ujasnění vybraného výzkumného vzorku, středisek Probační a mediační služby v Jablonci nad Nisou a Liberci. V obou případech se jedná o okresy Severočeského soudního kraje, ležící v těsné blízkosti. V rámci případové studie byly zkoumány tři oblasti, které z odborné literatury vystupují jako problematické. Jedná se o zkrácení soudního řízení, snížení vězeňské populace, vedení sociální práce v justici.

4.5.1 Jablonec nad Nisou

Středisko bylo založeno v roce 2001 pracovníci okresního soudu, která byla speciálně vyčleněna na výkon agendy trestu obecně prospěšných prací. Až do roku 2003 zde pracovali pouze dva zaměstnanci. V současné době došlo již k obměně personálu a na středisku Probační a mediační služby v Jablonci nad Nisou pracují i s vedoucí střediska 4 nové pracovnice.

Co se spolupracujících orgánů činných v trestním řízení týče, na okresním soudu pracuje dohromady patnáct soudců, z tohoto počtu je pět trestních, s nimiž by měla Probační a mediační služba spolupracovat především. Státních zástupců je v okrese sedm. Vyšetřujících

---

⁴³ Harmonogram rozhovorů je uveden v příloze č. 9.

policistů má obvod Jablonce nad Nisou 46, z toho spolupráce probíhá především s pěti z nich, tj. s těmi, kteří se specializují na kriminalitu mládeže. Ve věznici Rýnovice pracují tři sociální pracovníci. Kromě orgánů činných v trestním řízení a státních institucí spolupracuje středisko při zajištění výkonu obecně prospěšných prací se 47mi poskytovateli. Valná většina z nich jsou obecní úřady přilehlých obcí. Průměrný měsíční nápad trestních věcí dosahuje počtu 80-90 případů, počet neskončených věcí kolem 400.

4.5.2 Liberec

Středisko v Liberci zahájilo oficiálně svou činnost s účinností zákona o Probační a mediační službě v roce 2001, avšak zakládající pracovníci byli aktivní neoficiálně již dříve. Počet pracovníků je vyšší než v Jablonci nad Nisou, což je logické, protože okres Liberec má přibližně o 100 000 obyvatel více. Na středisku v současnosti pracuje dohromady 7 pracovníků, z toho některé patří mezi zakladatelky Probační a mediační služby v Liberci.

Pokud jde o spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, v okrese je 38 okresních soudců, z tohoto počtu jich je 8 trestních. Průměrně měsíčně napadá 150 věcí, počet neskončených se pohybuje kolem 900. Státních zástupců je v Liberci 14. Vyšetřujících policistů je v obvodu 90, užší spolupráce je vedena tak s patnácti z nich. Středisko má zajištěnou spolupráci pro výkon obecně prospěšných prací se 146ti poskytovateli.

5. Názory odborníků na postavení Probační a mediační služby v českém právním systému

V rámci následující kapitoly a jejích podkapitol dojde ke zhodnocení dosažených výsledků provedeného výzkumu, jak dotazníkového šetření, tak také případové studie, ta je uvedena v závěru kapitoly a dána do kontextu s celorepublikovým šetřením. Podstatné jsou výsledky týkající se tří hlavních zkoumaných oblastí.

5.1 Dotazníkové šetření

Podstatou provedeného výzkumného šetření byla snaha udělat si co možná nejkomplexnější přehled o tom, jak orgány činné v trestním řízení přistupují k institutu Probační a mediační služby. Cílem dotazníkového výzkumu bylo podhalit názory pracovníků, jejich zkušenosti, určitou spokojenost i kritiku či překážky spolupráce s Probační

a mediační službou. Jako jakýsi základ při tvorbě struktury a otázek dotazníku posloužily již výše interpretované oblasti výzkumu.

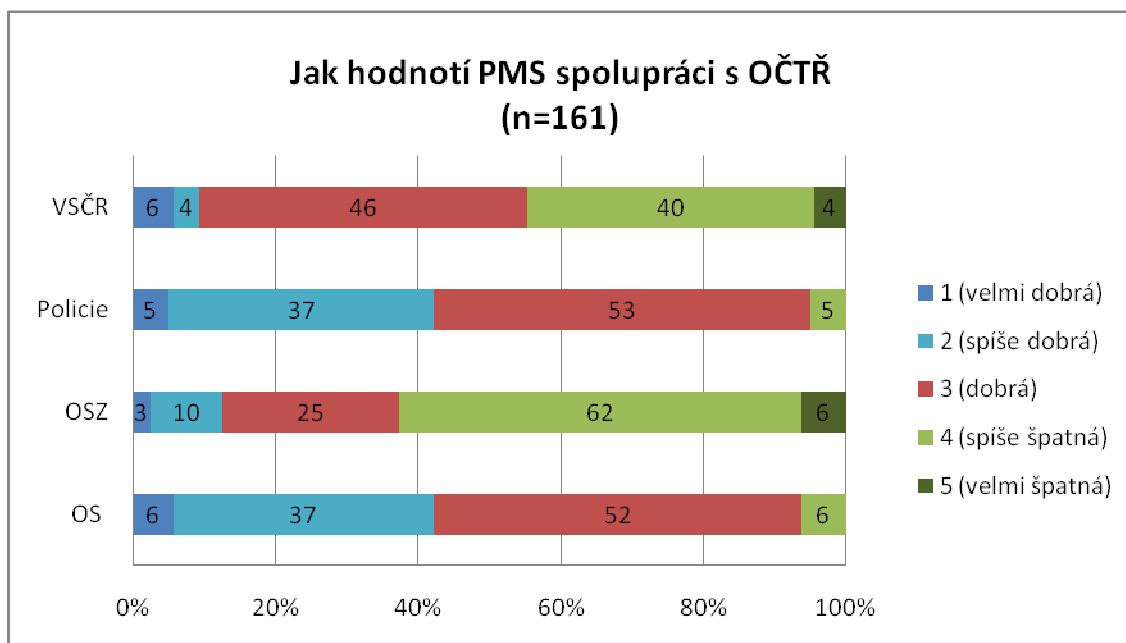
Pomocí dotazníku byly osloveny všechny orgány činné v trestním řízení, neboť jak je patrné z odborných zdrojů, jejich vzájemná kooperace je pro kvalitně odvedenou práci s pachateli trestných činů nezbytná. Dosažené výsledky poslouží v případové studii k lepšímu pochopení situace na střediscích v okrese Jablonec nad Nisou a Liberec a k zasazení do celkového kontextu.

V následující kapitole jsou navracené dotazníky všech orgánů činných v trestním řízení vyhodnoceny. Otázky, které měli respondenti v dotaznících shodné, jsou uvedeny společně a odpovědi oslovených orgánů činných v trestním řízení jsou názorně porovnány. Pořadí otázek se proto přesně neshoduje se strukturou jednotlivých dotazníků uvedených v příloze.

1. Zhodnocení vzájemné spolupráce orgánů činných v trestním řízení

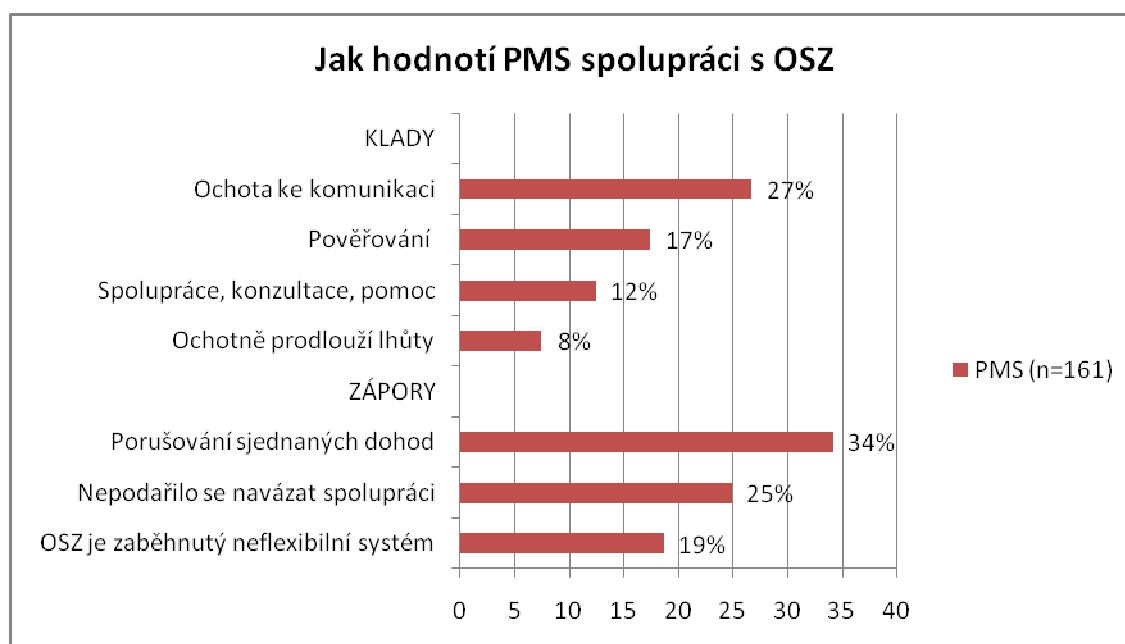
Polouzavřená otázka byla společná všem dotazovaným. Ti měli ohodnotit spolupracující orgány vypsané v tabulce na škále od jedné (velmi dobrá spolupráce) do pěti (velmi špatná spolupráce). Cílem otázky bylo zjistit spokojenost, případně nespokojenost, přínos či překážky ve spolupráci mezi Probační a mediační službou a ostatními orgány činnými v trestním řízení. Respondenti byli požádáni, aby výběr své odpovědi slovně specifikovali.

Graf č. 1: Zhodnocení spolupráce PMS s OČTŘ

Jak je z grafu patrné, pracovníci Probační a mediační služby při hodnocení nejčastěji sahalí pro středové až horší hodnocení. Nekritičtěji pracovníci ohodnotili spolupráci se státními zástupci. 68 % dotazovaných ji považuje za špatnou. Co konkrétně probační pracovníci státním zástupcům vytýkali, ale i co chválili, je uvedeno v grafu č. 2.

Graf č. 2: Zhodnocení spolupráce PMS s OSZ

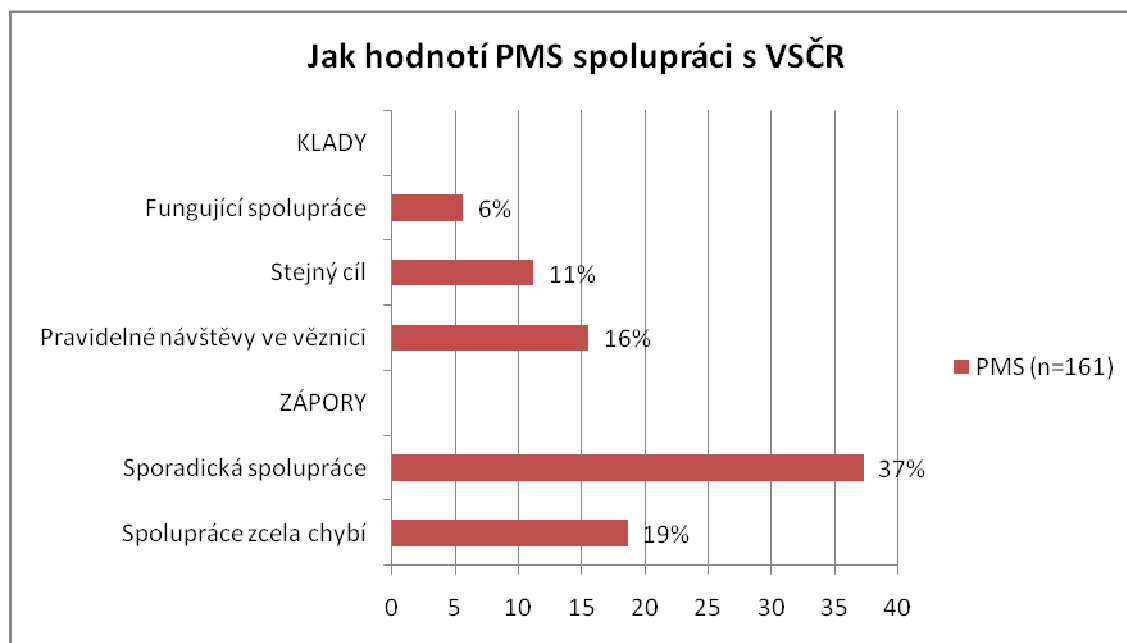

Dle probačních pracovníků je orgán státního zastupitelství povětšinou ochotný přistoupit k jednání o spolupráci. Vyšlo najevo, že ti, kteří kladně hodnotí spolupráci se státními zástupci, většinou mají individuálně dohodnutou osobní spolupráci s konkrétními státními zástupci, s nimiž dle potřeby konzultují řešené případy. Někdy dokonce oba orgány sídlí ve stejné budově a mohou se tak v případě nutnosti na sebe vzájemně ihned i neformálně obrátit. V takových případech pracovníci státního zastupitelství pověřují probační pracovníky zahájením činnosti vždy, je-li to účelné. V případě nutnosti nemají problém pracovníkům probační služby prodloužit lhůty potřebné k objasnění skutečností a k vyřízení případu.

Dodržování lhůt naopak pracovníci také kritizovali. Setkávají se při výkonu své práce často s tím, že dojednané lhůty pracovníci státního zastupitelství často nedodržují. Pocit, že státní zástupci porušují ujednané dohody, mělo 34 % dotazovaných. Až 25 % respondentů je nespokojeno s nastavením spolupráce se státním zastupitelstvím, dle jejich vyjádření se ji ani po mnoha společných schůzkách nepodařilo efektivně dohodnout. Dotazovaní si stěžují mimo jiné na to, že je státní zástupci téměř neoslovují k zahájení činnosti. Co pravděpodobně nejvíce ztěžuje dohodu mezi těmito orgány je ta skutečnost, že státní zastupitelství je málo flexibilní instituce se zaběhlými zvyklostmi, které jen těžko mění.

Hned za státními zástupci stojí v hodnocení sociální pracovníci Vězeňské služby, když 44 % respondentů hodnotilo spolupráci s ní jako špatnou. Co přesně dotazovaní sociálními pracovníky věznic vytýkali je uvedeno v následujícím grafu č. 3.

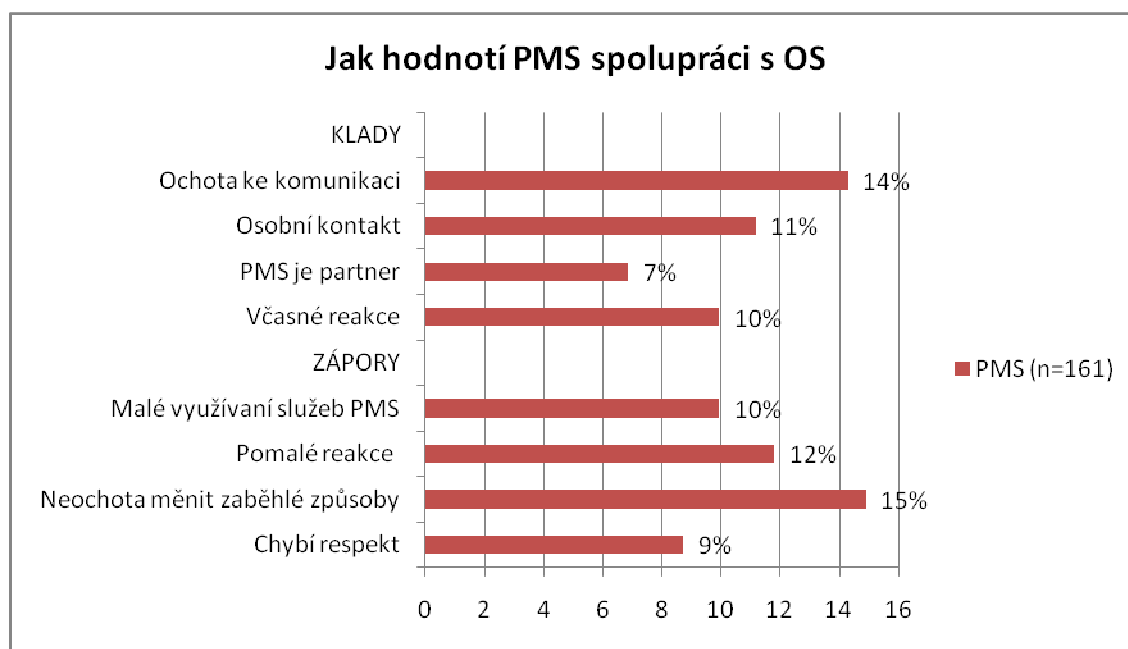
Graf č. 3: Zhodnocení spolupráce PMS s VSČR

Až 16 % dotázaných se vyjádřilo k tomu, že provádí na základě oslovení s Vězeňskou službou pravidelné návštěvy v případě, že je ve věznici pachatel, který by mohl splňovat podmínky pro podmíněné propuštění s dohledem. Pouze 6 % hodnotí spolupráci s vězeňskou službou jako zcela fungující. 11 % dotázaných má pocit, že jsou si tyto dvě profese podobné a mají v podstatě stejný cíl, proto považuje věznici za instituci velice blízkou.

S vězeňskou službou by měla spolupráce fungovat především v případě podmíněného propuštění. Vysoké procento respondentů poukazuje na to, že jakákoliv taková spolupráce v jejich místě výkonu práce s příslušnou Vězeňskou službou chybí. Pracovníci nejsou oslovováni v případě, kdy se vyskytne ve věznici pachatel, který by mohl splňovat podmínky pro podmíněné propuštění. 37 % respondentů uvedlo, že jsou osloveni jen velmi zřídka. Daleko častěji se o možnosti dohledu dozvídají ze strany soudců, kteří jej uložili podmíněně propuštěnému, a jehož kontrolou je probační pracovník pověřen. Zásadní problém mají pracovníci probační služby s tím, že pokud nedostanou prostor zahájit spolupráci již s pachatelem vězněným, zvyšuje se pravděpodobnost, že pachatel nebude konat povinnosti spojené s dohledem, mezi něž mimo jiné patří pravidelné schůzky s probačním pracovníkem. Naproti tomu, kdyby probační pracovník měl možnost získat si důvěru pachatele již ve věznici a mohl se připravit na jeho propuštění, tato pravděpodobnost by se dle pracovníků Probační a mediační služby jistě snížila. Níže v grafu č. 4 jsou uvedena hodnocení, která volili pracovníci Probační a mediační služby pro soudce.

Graf č. 4: Zhodnocení spolupráce PMS s OS

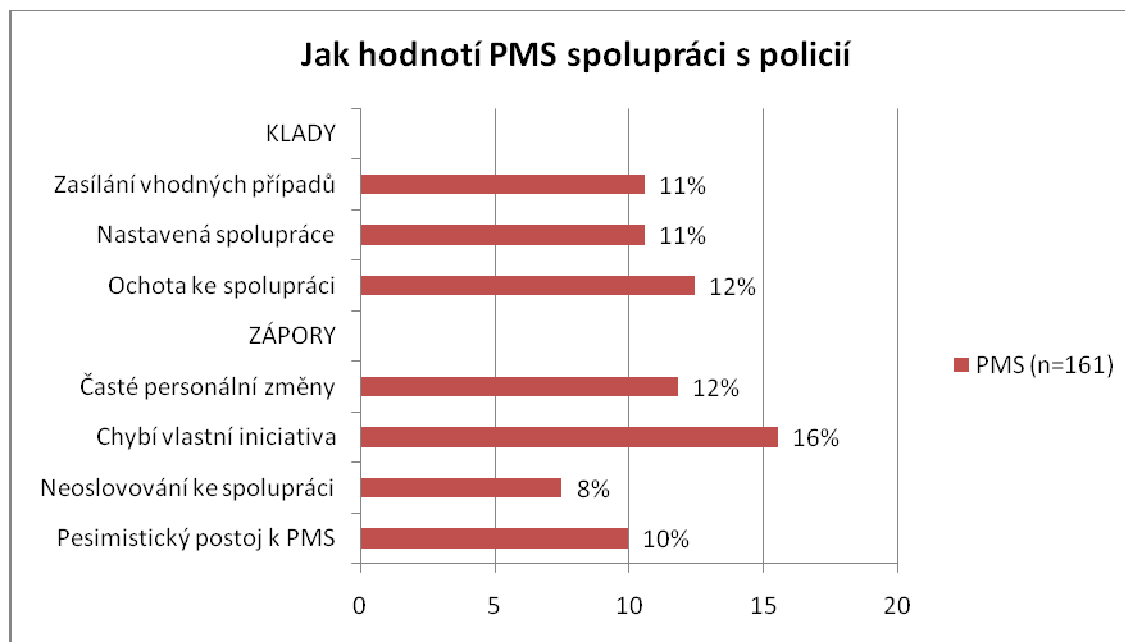

Opět, stejně jako u státních zástupců, se pracovníkům vyplácí osobní kontakt s příslušnými soudci a dohoda společných pravidel a postupů práce, které oba orgány dodržují. V takových případech je Probační a mediační služba vnímána soudy jako partner, k němuž mají důvěru. Pracovníci jsou vždy pověřováni k předjednání alternativních trestů, je-li to ku prospěchu. Zároveň nemají problém s tím, že by se dožadovali vícekrát přeměny trestu obecně prospěšných prací, jak je patrné z tabulky. Za vše mluví vyjádření jednoho z úředníků, který uvádí, že: „Zprávy podané PMS ČR jsou pro soud věrohodné, protože vědí, že práci s klientem věnujeme mnoho času“ (Dotazovaný respondent).

Naproti tomu 10 % dotazovaných mělo dojem, že je soudy oslovují méně často, než by mohly. Je to podle nich způsobeno stejně jako u státních zástupců především tím, že nemají zájem měnit doposud zaběhlé a v podstatě fungující postupy a na Probační a mediační službu si řada z nich ještě nestačila zvyknout. Soudci dle respondentů mají problémy přijmout principy restorativní justice a spolu s tím i alternativní tresty. Pracovníci soudu nejsou podle mínění probačních pracovníků schopni přijmout toto novum a řídit se jím. Mnoho z nich nepřijalo činnost probační služby a je přesvědčeno, že si tutéž práci dokážou odvést sami rychleji a tím pádem lépe. Dotazovaní pociťují nízkou míru respektu ze strany soudců. S tím souvisí i pomalé reakce, které soud má v případě, když jej pracovníci urgují o přeměnu trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody. I přestože dají soudu prokazatelné informace o neplnění trestu, soud využívá zákonem stanovené jednoroční lhůty, kdy je možné s přeměnou trestu posečkat a většinou žádostem probačních pracovníků nevyhoví. Jenže dle

respondentů dochází následně k tomu, že trest není pachatelem dostatečně respektován a je vnímán pouze jako jakési odložení trestu odnětí svobody. V následujícím grafu č. 5 je uvedeno, jak se respondenti vyjadřovali ke spolupráci s policisty.

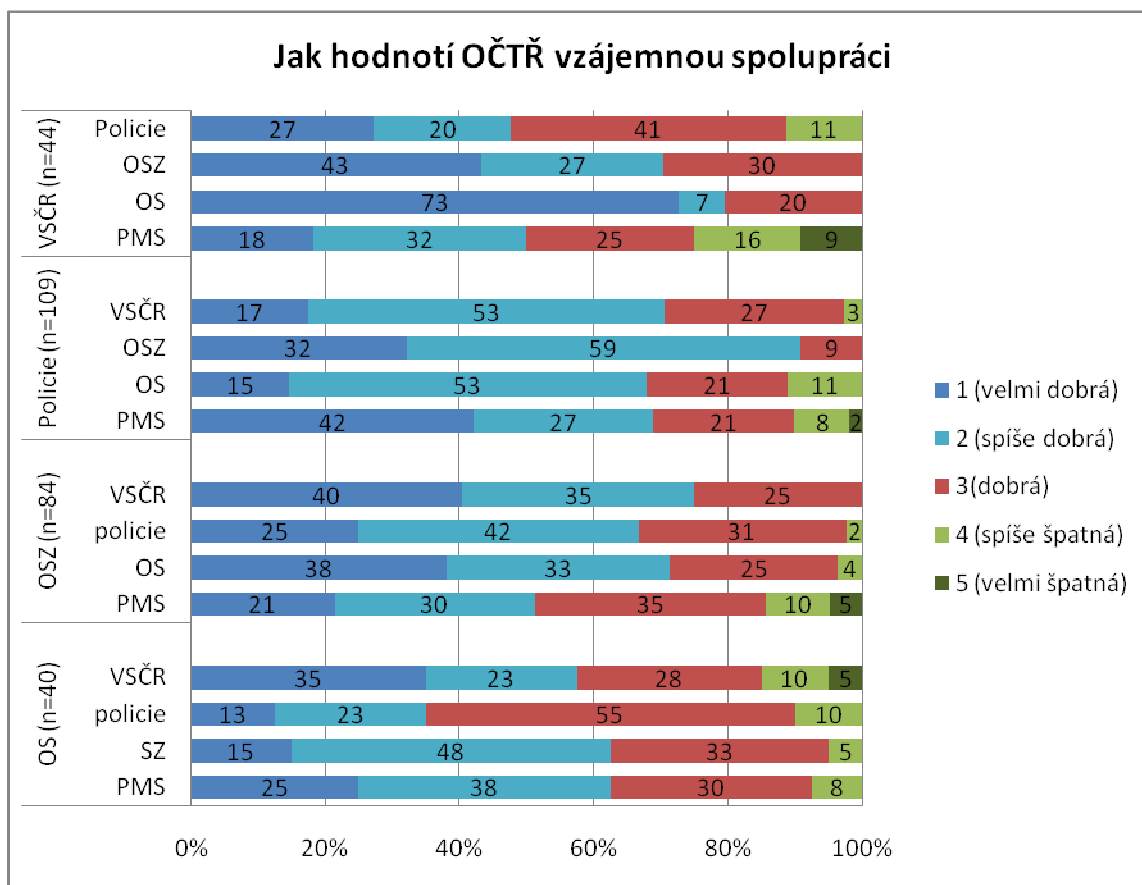
Graf č. 5: Zhodnocení spolupráce PMS s policií

Pokud spolupráce funguje, posílají policisté za probačními pracovníky pachatele trestných činů vždy, je-li to žádoucí. Poměrně vysoké procento dotázaných uvedlo, že ke spolupráci a celkové činnosti Probační a mediační služby policisté zauímají pesimistický postoj. Dále u policie probační úředníci postrádají především osobní iniciativu ke spolupráci. Dávají to za vinu tomu, že pro policii je v podstatě existence probační služby nepřínosná. Od toho se také odvíjí nespokojenost s počtem případů, které na ně spolupracující policejní útvar deleguje, zdá se respondentům příliš nízký. Předpokládají, že ve větší míře policie pachatele či oběti trestného činu o možnosti kontaktu Probační a mediační služby ani neinformuje. Respondenti považují za nepříjemnou velkou fluktuaci v řadách policie. Neustále se musí snažit o navázání kontaktu a spolupráce s novými lidmi, což je velmi vyčerpávající a mnohdy kontraproduktivní.

Následující graf zachycuje, jak na tutéž otázku reagovali ostatní dotazované orgány činné v trestním řízení. Odpovídali nejen na spolupráci s Probační a mediační službou, ale také na to, jak se jim spolupracuje s ostatními orgány činnými v trestním řízení.

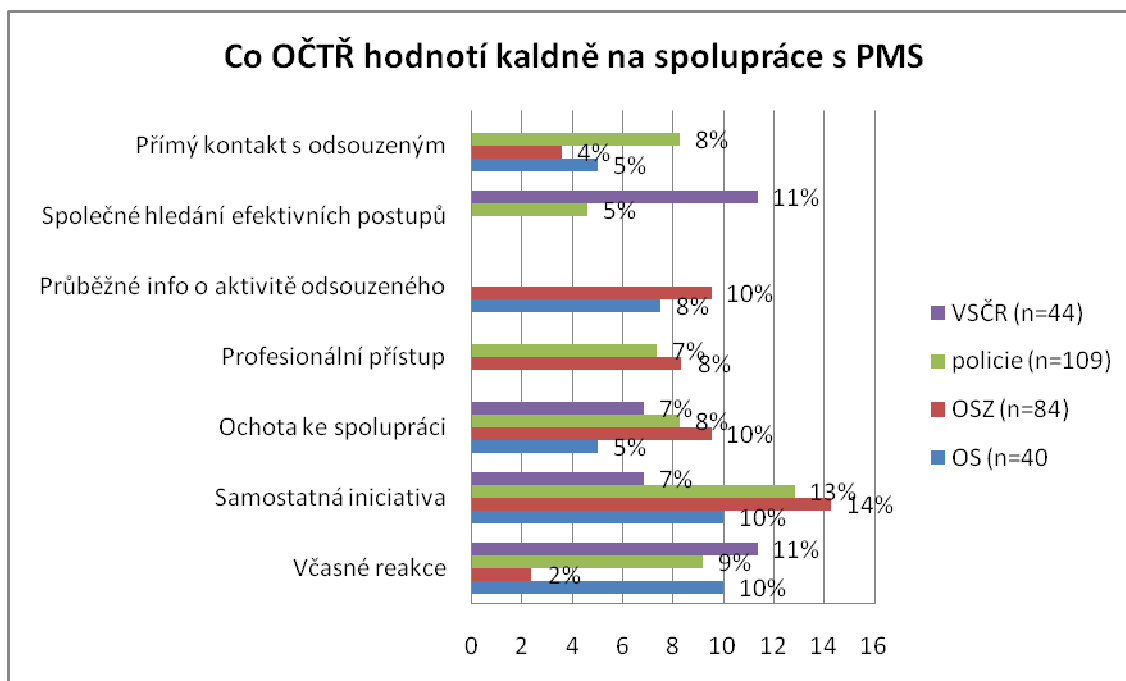
Graf č. 6: Zhodnocení vzájemné spolupráce OČTŘ

Důležitý je především poslední sloupec u každého z hodnotících orgánů, kde je patrné, jaké hodnocení dotazovaní volili v případě Probační a mediační služby. Nejkladněji hodnotí spolupráci s Probační a mediační službou policie, nejčastěji ze všech zvolili hodnocení spolupráce jako velmi dobré. Učinilo tak přes 40 % dotazovaných respondentů. Spíše negativní byli státní zástupci spolu s okresními soudci. Nejčastěji spolupráci hodnotili jako dobrou, případně spíše dobrou. Viditelně zcela nejzáporněji spolupráci s Probační službou vidí sociální pracovníci Vězeňské služby, nejčastěji ze všech hodnotících orgánů hodnotili spolupráci jako spíše špatnou a velmi špatnou, toto negativní stanovisko zaujalo 25 % sociálních pracovníků Vězeňské služby. Následující grafy č. 7, 8 znázorňují, co nejčastěji dotazovaní pracovníci kvitovali kladně či co kritizovali ve spolupráci s pracovníky Probační a mediační služby.

Graf č. 7: Kladné hodnocení spolupráce s PMS

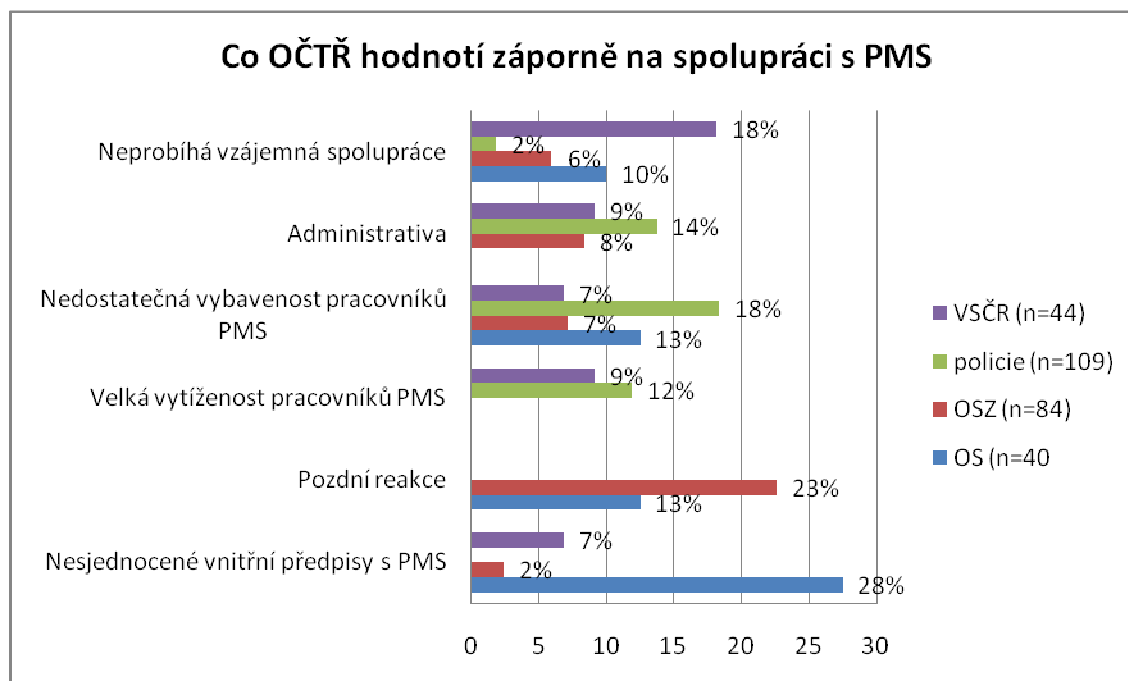

Všechny dotazované orgány si pochvalují především iniciativu probačních pracovníků při domlouvání společné spolupráce. Uznávají, že jsou to především pracovníci Probační a mediační služby, kdo hledá cesty pro společné efektivní postupy při společné spolupráci. Toto uvedlo 14 % dotazovaných státních zástupců a o něco menší procento policistů. Zajímavé je, že jejich iniciativu pro vybudování vzájemné spolupráce probační pracovníci hodnotili jako nejnižší.

Orgány činné v trestním řízení si pochvalují včasné reakce a profesionální přístup pracovníků probační služby. Dle dotazovaných respondentů je zásadní přínos v tom, že probační služba má prostor pro přímou práci s pachatelem. Informace, které získá konzultacemi s ním a sledováním jeho prostředí a pokroků oceňují především soudci a státní zástupci, kteří pro to prostor při výkonu své profese nemají.

Graf č. 8: Záporné hodnocení spolupráce s PMS

Ačkoliv v prvním grafu oceňovali pracovníci Vězeňské služby, že hledají s probačními pracovníky cesty ke společné efektivní spolupráci, z tohoto grafu je patrné, že vzájemná spolupráce doposud nebyla nastolena vůbec, to si myslí téměř 20 % dotazovaných respondentů Vězeňské služby⁴⁴. Stejný názor, že chybí automaticky nastavená plynulá spolupráce s probačními pracovníky, zastávají i zástupci ostatních oslovených skupin respondentů, v 10 % toto vysvětlení volili i zástupci okresních soudů.

Kromě okresních soudců jsou dotazovaní respondenti přesvědčeni, že pracovníci místního střediska jsou pracovně přetížení. Jeden pracovník se zabývá velkým počtem případů, kde více než sociální činnost provozuje úřednickou práci spojenou s vysokou mírou administrativy.

Soudci považují za významný problém nesjednocení vnitřních předpisů, které jsou sice shodné, ale každá instituce si je vykládá po svém a tím pádem se oba orgány v činnosti trochu míjejí a vznikají tak různá nedorozumění bránící vybudování kvalitní základny pro vzájemnou spolupráci.

Respondenti byli požádáni, aby se vyslovili ke spolupráci nejen s Probační a mediační službou, ale také s ostatními orgány činnými v trestním řízení.

⁴⁴ Shodují se tak s názorem probačních pracovníků ve vztahu k Vězeňské službě, viz graf č. 3.

Zde bych ráda vyzdvihla především postřehy orgánů činných v trestním řízení, které se shodují s názory probačních pracovníků. Stejně jako oni, i ostatní orgány vnímali soudy a státní zastupitelství jako zaběhnuté a málo flexibilní instituce, neochotné k jakékoliv změně.

Státní zastupitelství je ostatními subjekty viděno jako spíše pasivní orgán. Soudci v tomto případě zmiňují, že státní zástupci mají tendence častokrát přesouvat na soudy i takové případy, které mohou ukončit sami.

Stejně negativně jako probační pracovníci hodnotí ostatní orgány činné v trestním řízení častou fluktuaci policistů, kdy je nezbytné neustále navazovat spolupráci s novými zaměstnanci.

Z výzkumu dále vyplynulo, že pokud hodnotily orgány činné v trestním řízení spolupráci s jiným orgánem jako velmi dobrou a dobrou, většinou k tomu uváděly, že mají dohodnuté společné postupy a vzájemně se s pracovníky jiných institucí znají.

2. Kdo nejčastěji oslovuje pracovníky PMS k zahájení činnosti

Cílem položené otázky bylo dozvědět se, jaký orgán nejčastěji oslovuje Probační a mediační službu za účelem zahájení činnosti. Dotaz měl mimo jiné zjistit, jak často oslovují probační službu samotní pachatelé, nebo dokonce oběti trestných činů. Otázka souvisí částečně s tím, jaká je informovanost společnosti o činnosti Probační a mediační služby.

Respondenti volili na škále od jedné (kdo je oslovuje nejčastěji), do šesti (od koho přichází oslovení na zahájení činnosti nejméně často). Případně stačilo vypsát pořadí prvních tří, kteří je nejčastěji oslovují. Všech 161 respondentů utvořilo škálu od jedné do čtyř. Páté a šesté místo přiřadili jen někteří dotazovaní. Jak přesně respondenti odpověděli je znázorněno v následující tabulce.

Tabulka č. 4: Oslovení PMS k zahájení činnosti

	1	2	3	4	5	6
soud	80%	20%				
policie	20%	40%	30%	20%		
Státní z.		20%	50%	10%	10%	10%

Oběť				5%	5%	90%
pachatel		20%	20%	60%		
jiné				5%	30%	

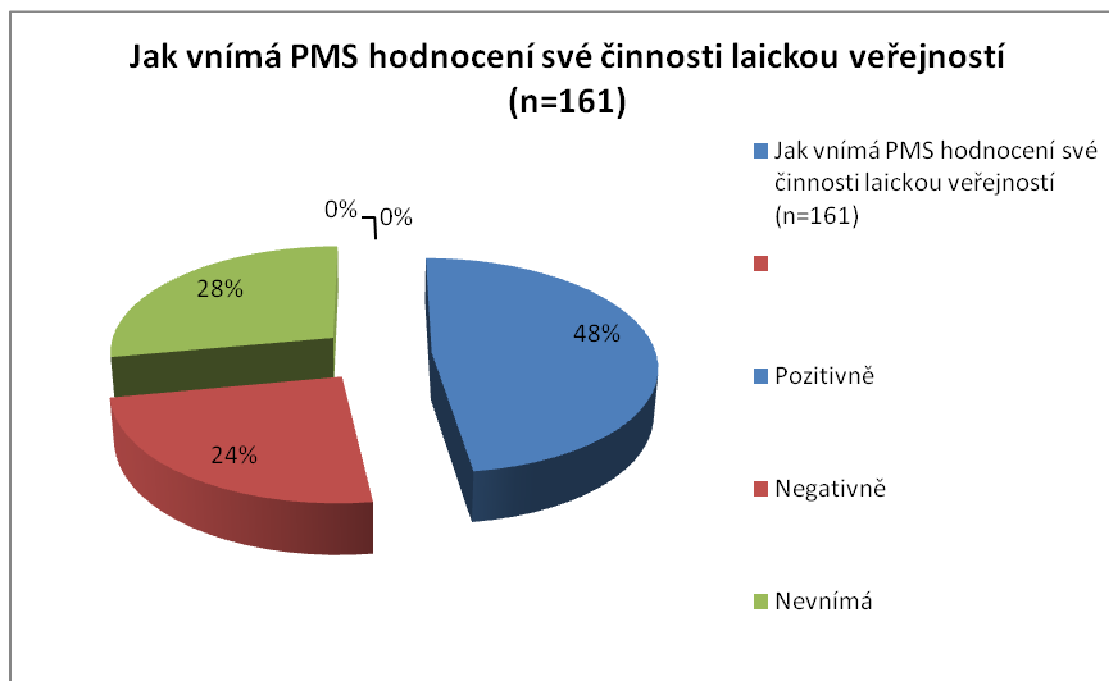
Ze zaslaných odpovědí je patrné, že nejčastěji dostávají pracovníci podnět k zahájení činnosti od soudců, na první příčku je volí 87 % dotázaných, 13 % jej má na druhé příčce. Druhým orgánem, který Probační a mediační službu oslovuje k zahájení činnosti, jsou příslušníci policie, dále pachatelé trestných činů, což je velice dobré a trochu neočekávané zjištění. Na druhém místě se umístili v hojnějším počtu než státní zástupci. Státní zástupce dokonce zařadilo přes 6 % dotazovaných respondentů na úplně poslední 6. pozici. Celkem nepřekvapivě je zcela na posledním místě uvedena oběť trestného činu, kde se podle vyjádření pracovníků nepodařilo ještě zcela dosáhnout navození kvalitní spolupráce.

Co se týče položky „jiné“ objevovali se zde například pracovníci vězeňské služby, pracovníci jiného probačního střediska nebo v nižší míře rodiny a příbuzní pachatelů trestných činů.

3. Hodnocení Probační a mediační služby laickou veřejností

Tato uzavřená otázka měla přispět ke zjištění, do jaké míry jsou pracovníci Probační a mediační služby přesvědčeni o tom, že je jejich činnost známá veřejnosti v České republice. Otázka nabízí respondentovi možnost volby kladné, záporné a neutrální odpovědi. Jak respondenti odpovídali, znázorňuje následující graf č. 9.

Graf č. 9: Hodnocení činnosti PMS laickou veřejností

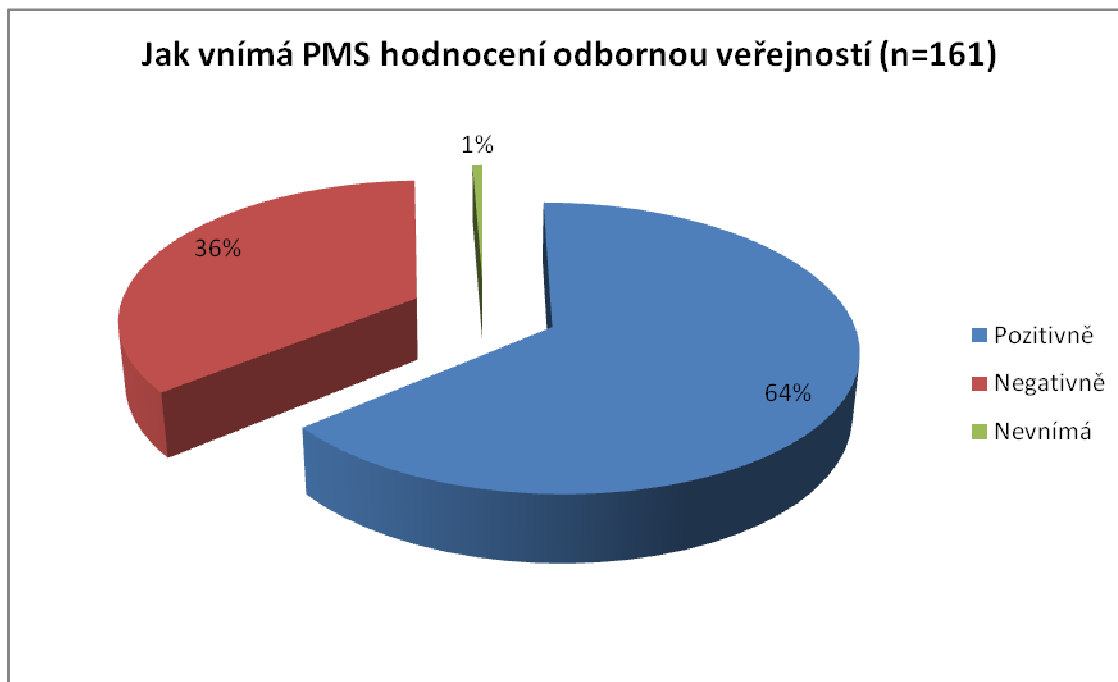

Positivní zjištění je, že pracovníci v téměř 50 % vnímají hodnocení laickou veřejností spíše kladně. Toto procento dotazovaných je přesvědčeno o tom, že je společnost dostatečně seznámena s činností probačních pracovníků. 24 % dotazovaných respondentů vnímá hodnocení laickou veřejností spíše negativně. Je přesvědčeno, že veřejnost není seznámena s funkcí a činností Probační a mediační služby v právním systému České republiky. Lidé nemají představu o tom, co jim Probační a mediační služba může nabídnout. Podobného mínění je také 28 % těch, kteří zvolili odpověď, že se nezabývají tím, jak je Probační a mediační služba vnímána ve společnosti.

4. Hodnocení Probační a mediační služby odbornou veřejností

Otázka směřovala ke zjištění, jak sami pracovníci probační a mediační služby vnímají své postavení mezi ostatními institucemi činnými v trestním řízení. Zda kladně nebo záporně. Typ uzavřené otázky dává respondentovi možnost vybrat ze tří nabízených variant hodnocení, z pozitivní, z negativní a neutrální. Následující graf znázorňuje, jak respondenti na tuto otázku odpovídali.

Graf č. 10: Hodnocení činnosti PMS odbornou veřejností

Významným zjištěním je, že vysoký počet respondentů, 64 %, souhlasí s hodnocením odborné veřejnosti, s níž se při výkonu své práce setkali. Dle jejich vyjádření odborná veřejnost oceňuje zavedení prvků sociální práce do trestní justice. „*Alternativní tresty jsou účinné, s pachateli trestné činnosti je nutné pracovat hlouběji ne jen na základě rozhodnutí soudu vinen x nevinen*“ (Dotazovaný respondent).

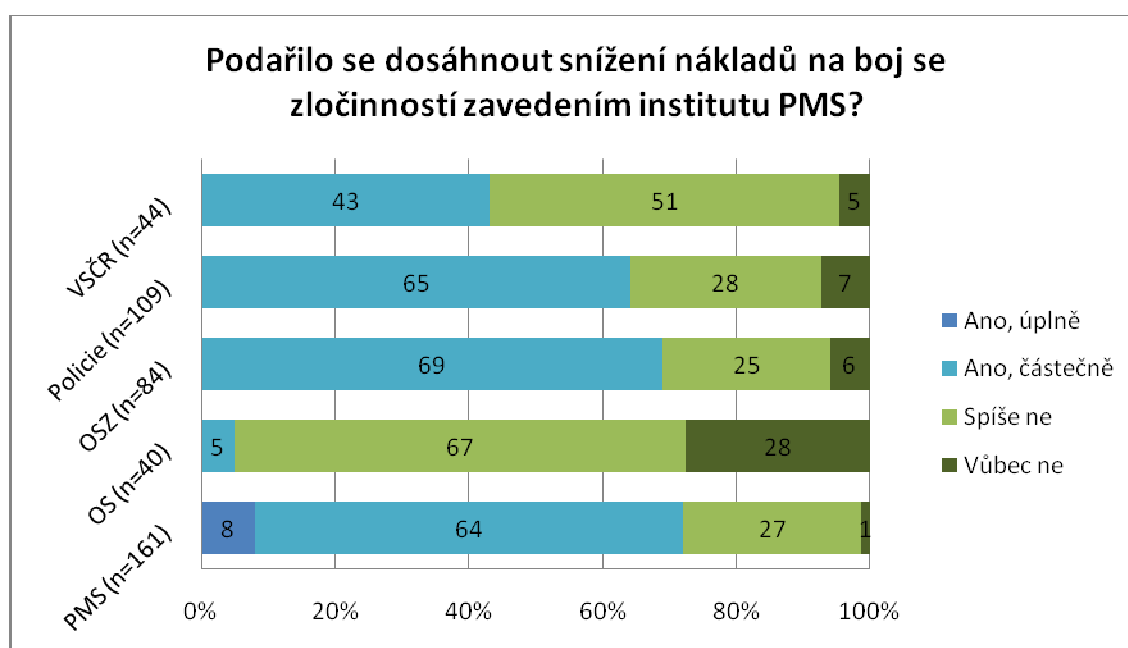
Dále pracovníci souhlasí s názorem, že jejich kompetence jsou malé a bylo by je potřeba zvýšit. Autorita probační služby by tak vzrostla a tím by došlo ke zlepšení postavení probační a mediační služby mezi ostatními institucemi činnými v trestním řízení.

Přes 35 % dotazovaných respondentů se přiklání k názoru, že spíše nesouhlasí s vnímáním činnosti Probační a mediační služby odbornou veřejností. Zmiňují především, že je orgány činné v trestním řízení považují za zbytečnou instituci, které v mnoha případech nevěří, a proto nevyužívají v dostatečné míře ani služeb, jež nabízí. Především z řad soudců se pracovníci setkávají s negativní odezvou, díky níž je soudy na probační pracovníky delegováno daleko menší množství případů, než by mohlo. To je příčinou poměrně malého využívání alternativních trestů. Pracovníci probační služby vidí problém v tom, že řada odborníků se utopicky domnívá, že alternativní tresty budou 100% úspěšné. Pokud tomu tak není, klesá celkově důvěra v ně a i celou probační službu. Jeden jediný respondent zvolil možnost neutrální odpovědi, že situaci nijak nevnímá.

5. Názor odborníků na to, zda PMS přispěla ke snížení nákladů v boji se zločinností snížením vězeňské populace

Cílem otázky je zjistit, zda si dotazované orgány myslí, že probační činnost a využití alternativních trestů má pozitivní vliv na snížení finančních nákladů a snížení vězeňské populace. Otázka společná všem dotazovaným respondentům byla polouzavřená se škálovou volbou odpovědí a s prostorem pro další dovysvětlení zvolené odpovědi. V následujícím grafu č. 11 jsou uvedeny odpovědi všech dotazovaných orgánů činných v trestním řízení.

Graf č. 11: Pohled OČTŘ na boj se zločinností v ČR

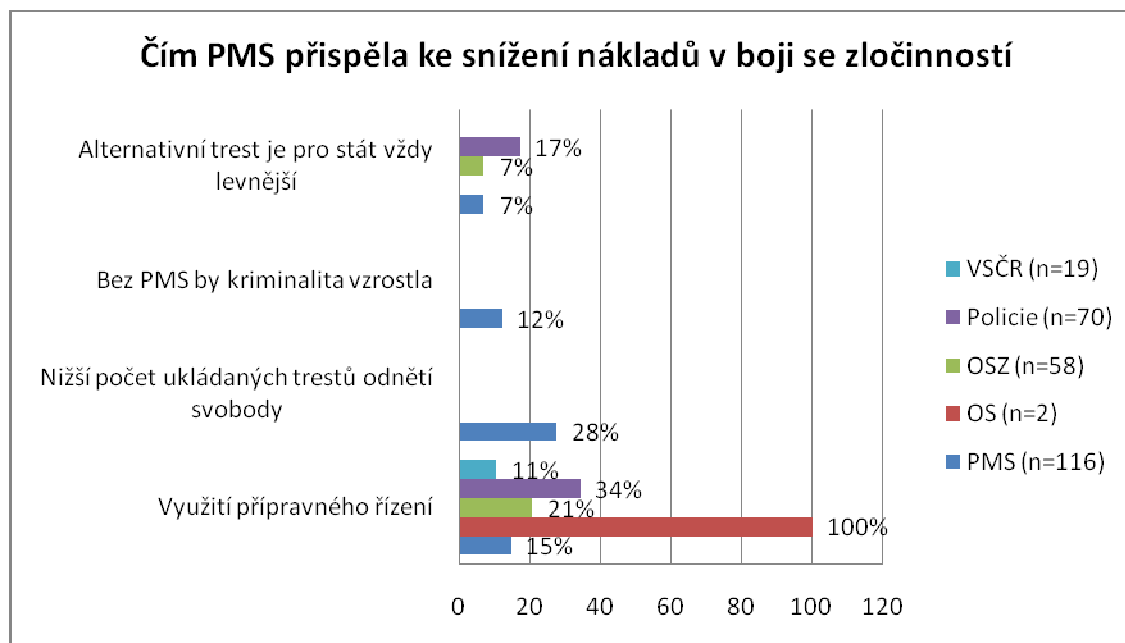

Nejpozitivnější přístup k otázce zaujali dle očekávání probační pracovníci. 71 % z nich se domnívá, že zavedením institutu Probační a mediační služby došlo ke snížení nákladů v boji se zločinností v České republice.

Soudci byli naopak nejvíce skeptičtí, v 95 % z nich zvolilo odpověď „ne“. Druhým nejzáporněji hodnotícím orgánem byla Vězeňská služba, v tomto případě zvolilo zápornou odpověď 55 % respondentů.

Jak jednotlivé orgány zdůvodňovaly volbu svých odpovědí, uvádí následující grafy č. 12 a 13. První z nich znázorňuje názory respondentů, kteří odpověděli kladně, druhý názory respondentů, jejichž odpovědi byly záporné.

Graf č. 12: Čím PMS přispěla ke snížení nákladů na boj se zločinností

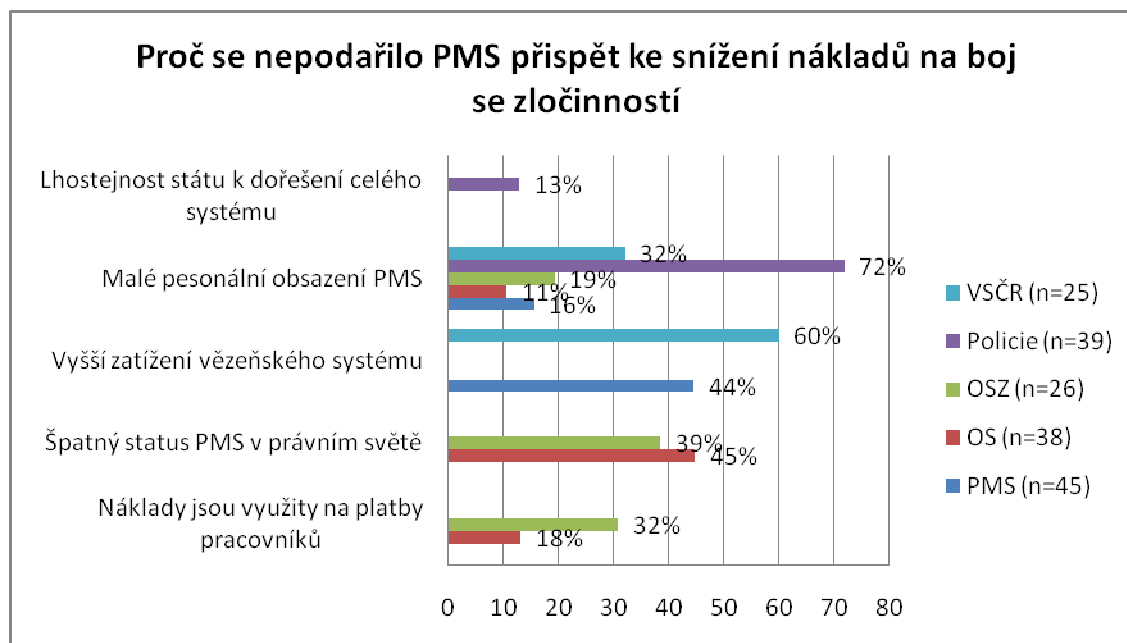
Pracovníci probační služby, kteří vnímali v dotazníku institut Probační a mediační služby přínosný z hlediska vlivu v boji se zločinností v České republice se shodli v tom, že kdyby nepracovali s pachateli trestných činů, kriminalita by byla daleko vyšší, než v současné době je. K tomu pracovníci zdůrazňovali, že sociální práce prováděná s pachatelem trestných činů má pro stát do budoucna obrovský význam, který je ještě brzy hodnotit.

Zásadní oblastí, kde má probační služba prostor pro snižování nákladů, je přípravné řízení. Snižuje náklady, které vznikají případným zdlouhavým jednáním před soudem. Tuto skutečnost uvedly s procentuelní odlišností všechny dotazované skupiny respondentů.

Alternativní tresty, v nichž figuruje Probační a mediační služba, vnímá určité procento státních zástupců, policie i probačních pracovníků vždy jako lacinější variantu, než trest odnětí svobody. 28 % pracovníků Probační a mediační služby se domnívá, že se celkově snížilo užívání trestu odnětí svobody, což logicky přispělo ke snížení nákladů vynaložených na boj se zločinností v České republice.

Graf č. 13: Proč PMS nepřispěla ke snížení nákladů na boj se zločinností

Graf vyobrazuje názory respondentů, podle nichž zavedení institutu Probační a mediační služby nemělo vliv na snížení nákladů v boji se zločinností v České republice. Dotazovaní respondenti mimo jiné zastávali názor, že Probační a mediační služba by mohla teoreticky přispět k boji se zločinností, k tomu by ovšem potřebovala dostatečné personální zajištění. S tím souvisí názor, který mi přijde velice zajímavý, uvedlo jej 13 % policejních příslušníků, že za nastavení systému může stát, který nemá zájem jej nijak změnit. Podle nich bez tohoto vyššího zásahu nikdy k žádnému zlepšení dojít nemůže.

Až 44 % dotazovaných pracovníků Probační a mediační služby se domnívá, že doposud nedošlo ke snížení nákladů v boji se zločinností, jelikož dochází k častým přeměnám alternativních trestů na tresty odnětí svobody. Tentýž názor vyjadřuje přes 60 % sociálních pracovníků Vězeňské služby. Problém spatřují především v tom, že tito pachatelé si jdou trest odpykat na velmi krátkou dobu, tím pádem na ně nemá vliv ani probační pracovník, ani sociální pracovník ve věznicích. Naopak to přináší další časové a administrativní zatížení všech složek činných v trestním řízení. Na pachatele i jeho rodinu má tato skutečnost negativní dopad, který je posléze přenesen na celou společnost.

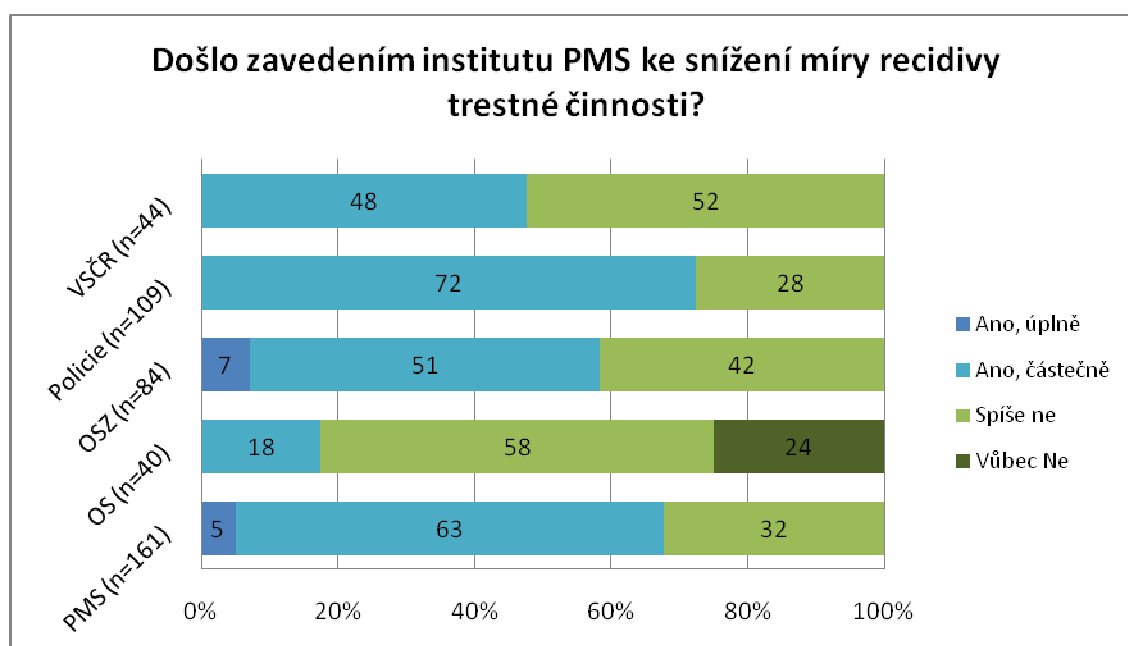
Především pracovníci soudu a státní zástupci uváděli, že je na vině nízký status probačních pracovníků a Probační služby jako celku. Probační a mediační služba zde podle jejich vyjádření stále nezakotvila a nemá pravomoci, které by následně mohla využít pro boj se zločinností.

Na tuto otázku odpovědělo téměř 20% všech respondentů, že neví, proč zvolili danou odpověď.

6. Názory orgánů činných v trestním řízení na to, zda zavedení institutu PMS mohlo přispět ke snížení míry recidivy trestné činnosti

Cílem položené otázky společně všem dotazovaným bylo zjistit, jak se zavedení institutu Probační a mediační služby podepisuje dle ostatních orgánů činných v trestním řízení na výši míry recidivy v České republice.

Graf č. 14: Pohled OČTŘ na míru recidivy v ČR

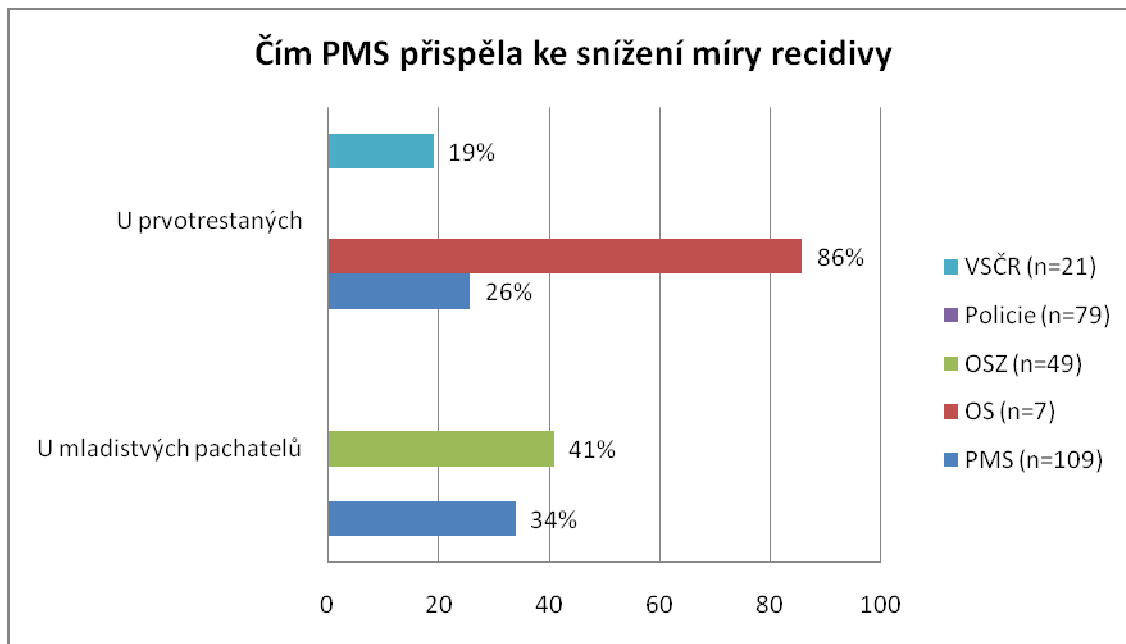
Zajímavé je, že policisté v 72 % zvolili kladnou odpověď, avšak posléze, v doplnění odpovědi, vypovídali spíše v neprospěch, jak bude ukázáno v grafech č. 15,16.

Soudy hodnotily otázku nejzáporněji. 82 % z nich nevidí přínos zavedení institutu Probační a mediační služby pro snížení míry recidivy trestné činnosti v České republice.

Kladně hodnotí vliv Probační služby na recidivu státní zastupitelství, téměř 20 % vnímá zavedení služby a činnost pracovníků jako zcela pozitivní na snížení míry recidivy trestné činnosti pachatelů.

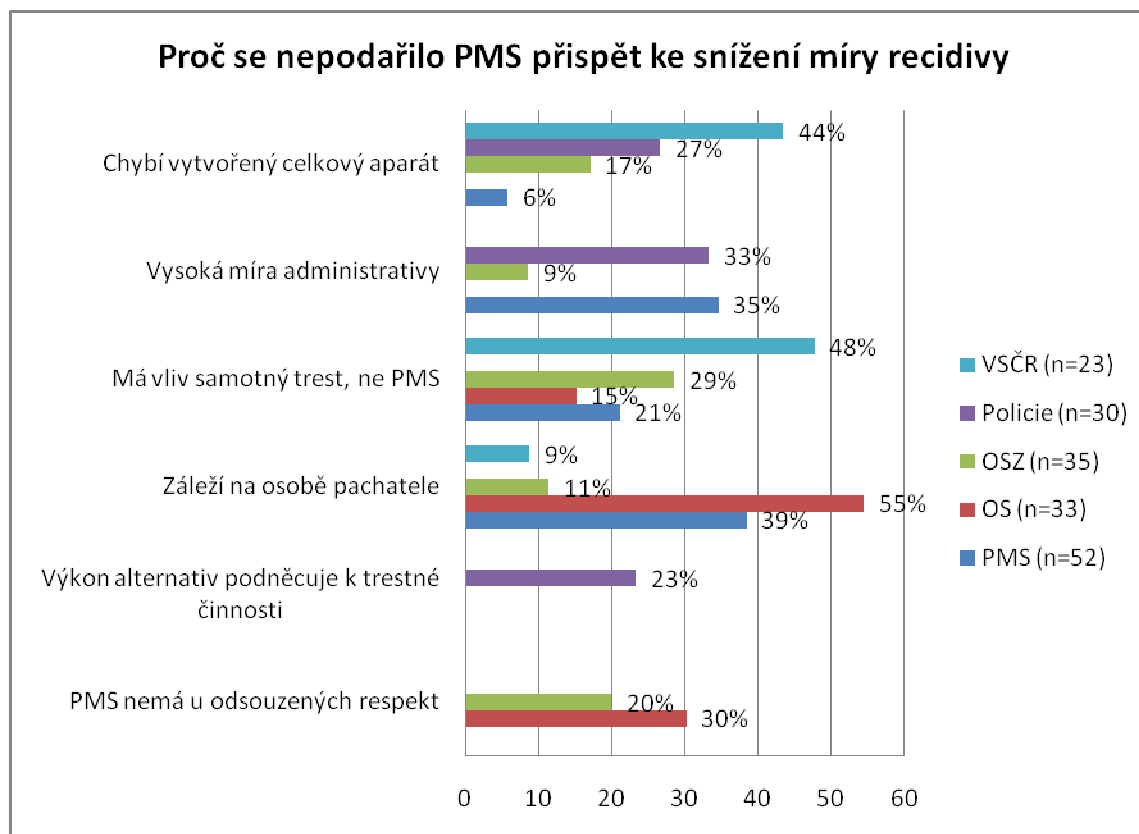
Následující grafy znázorňují, co konkrétně pracovníci orgánů činných v trestním řízení vyzdvihovali nebo naopak kritizovali, čím podle nich přispívá probační činnost ke snížení míry anebo co je příčinou toho, že ke snížení míry recidivy nedochází.

Graf č. 15: Čím PMS přispěla snížení míry recidivy trestné činnosti.

U hodnocení pozitivního dopadu Probační a mediační služby na recidivu trestné činnosti se respondenti příliš nerozepsali. Většina, která zvolila tuto odpověď v podstatě nebyla schopna vyjádřit, proč tak učinila. Vyšly z toho tedy pouze tyto dvě možnosti znázorněné v grafu č. 14. Probační a mediační služba má vliv, co se recidivy týče především na prvotrestané a na mladistvé pachatele trestných činů. Členové policie se do vyjádření nezapojili vůbec.

Graf č. 15: Proč PMS nepřispěla ke snížení míry recidivy trestné činnosti

Sami probační pracovníci nemohou snížit míru recidivy trestné činnosti. Muselo by v právním systému České republiky dojít k provázání širokého systému, který by se této oblasti věnoval. To se domnívá mimo jiné 44 % dotazovaných sociálních pracovníků Vězeňské služby České Republiky.

Vysoké procento dotazovaných uvedlo, že zásadní vliv na recidivu má osoba pachatele a jeho životní podmínky, sociální a rodinné prostředí. Pakliže se jedinec pohybuje v prostředí, kde je páchaní trestné činnosti normou, nemůže mu pomoci ani Probační a mediační služba ani jiné odborné instituce.

Když už má na pachatele něco vliv, pak je to dle dotazovaných trest, který mu byl uložen a nikoliv činnost Probační a mediační služby. Dle vyjádření dotazovaných nemůže probační činnost přispět ke snížení recidivy, protože jsou to především soudci, kdo volí trest, který by měl ovlivnit budoucí jednání pachatele.

Vysoké procento dotázaných policistů a probačních pracovníků dává za vinu nesplnění tohoto kritéria vysoké administrativní zátěží institutu Probační a mediační služby.

Pracovníci čas, který by bylo potřebné věnovat pachateli trestného činu, potřebují na vyřízení obsáhlé administrativní agendy.

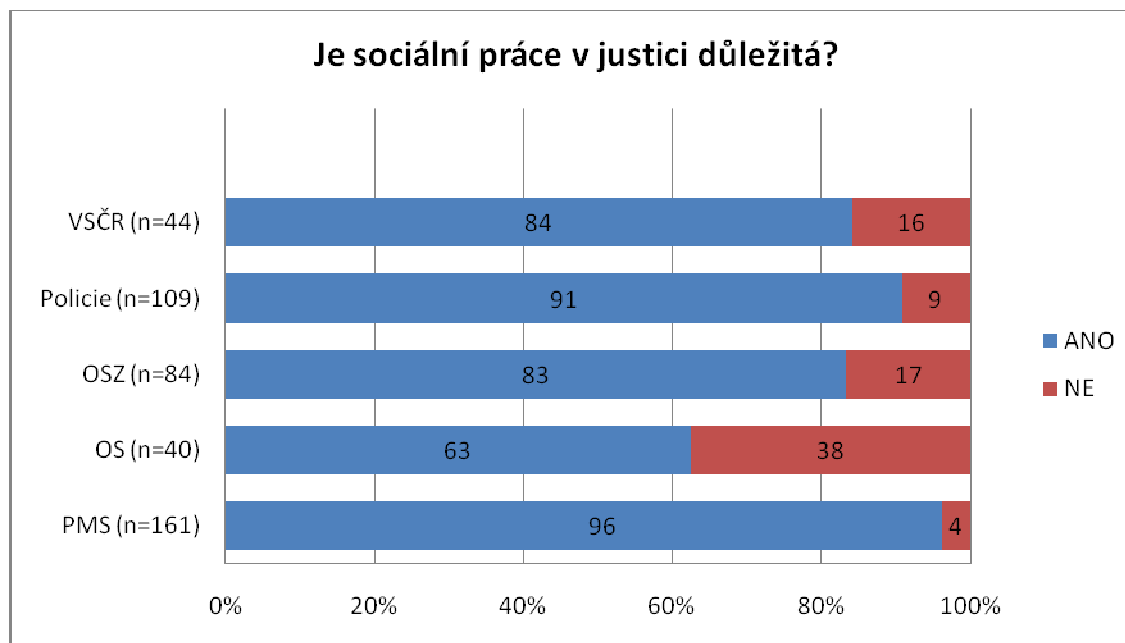
Zajímavým názorem je, že výkon alternativ podněcuje pachatele trestných činů k páchání další trestné činnosti, vyslovilo jej 23 % dotazovaných zástupců policie. Alternativy dle nich nejsou dostatečně zajištěné a pachatelé je nevnímají jako trest.

Až 30 % soudců a 20 % státních zástupců uvedlo, že probační pracovníci nemají u odsouzených osob respekt, proto na ně nemůže mít činnost Probační a mediační služby vliv potřebný pro snížení míry recidivy trestné činnosti v České republice.

7. Sociální práce v justici

Cílem uzavřené otázky společné všem dotazovaným bylo, zjistit, za jak důležitou považují pracovníci orgánů činných v trestním řízení sociální práci s pachatelem trestného činu. Zda podle nich má v této oblasti své místo.

Graf č. 16: Důležitost sociální práce v justici dle OČTŘ

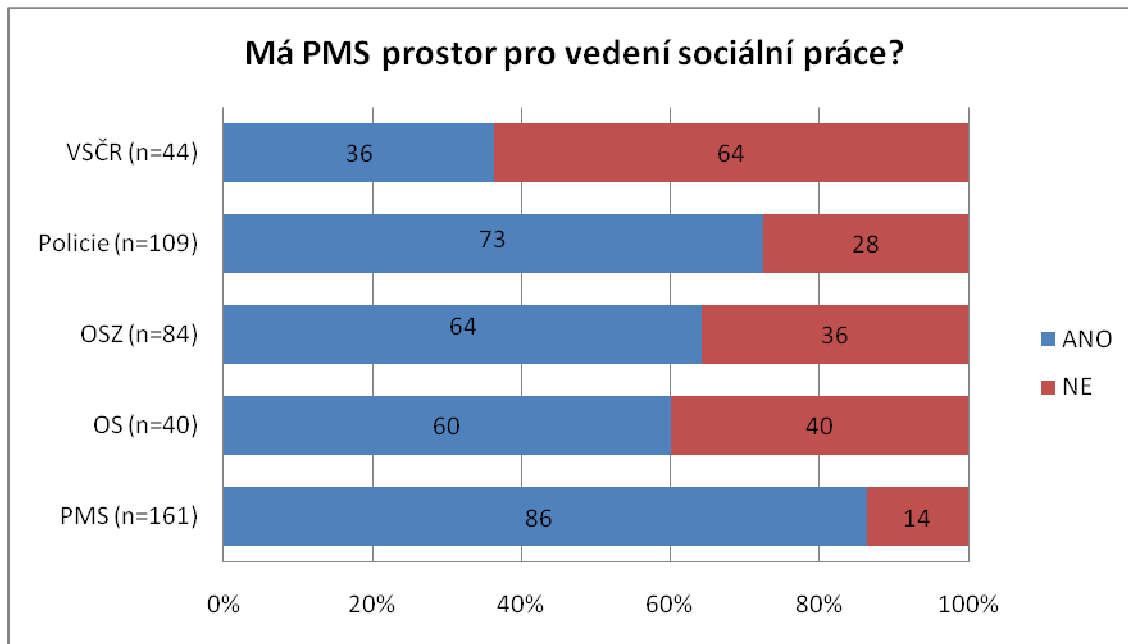

Z provedeného výzkumu je patrné, že valná většina dotazovaných považuje sociální práci v justici za přínosnou. Nejvíce skeptiční jsou k sociální práci v justici soudci, jejichž hodnota kladných odpovědí je procentuálně nejnižší ze všech dotazovaných skupin, kladně odpovědělo 63 % dotazovaných soudců.

8. Prostor PMS na vedení sociální práce v justici

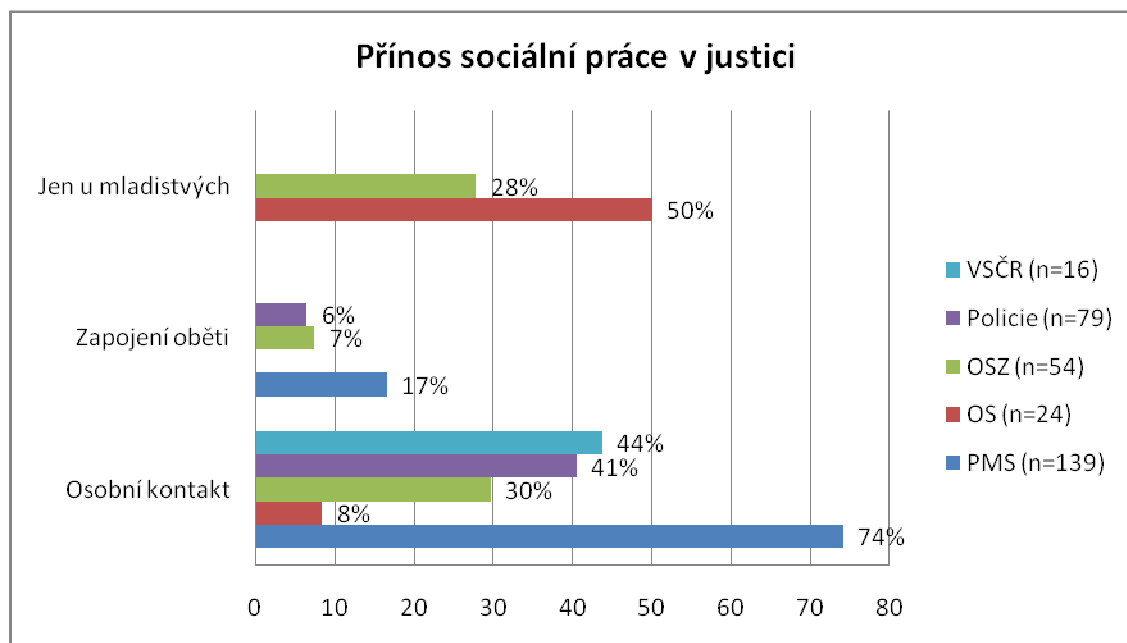
Na uzavřenou otázku s možností slovního doplnění vybrané odpovědi odpovídaly všechny skupiny dotazovaných respondentů. V případě pracovníků Probační a mediační služby měla otázka zjistit, zda skutečně mají čas pro vedení sociální práce s pachateli trestných činů. U spolupracujících orgánů měla přispět ke zjištění, jakou představu o vedení sociální práce dotazovaní mají. Grafy č. 17, 18, 19 vyobrazují odpovědi jednotlivých skupin respondentů.

Graf č. 17: Prostor PMS na vedení sociální práce v justici

Zajímavé je, že 86 % probačních pracovníků zastává názor, že má dostačující prostor pro vedení sociální práce s pachatelem trestného činu. Avšak ostatní orgány činné v trestním řízení, především sociální pracovníci ve věznici se domnívají, že by probační pracovníci potřebovali daleko více prostoru. Jsou dle jejich vyjádření příliš zahlceni administrativou.

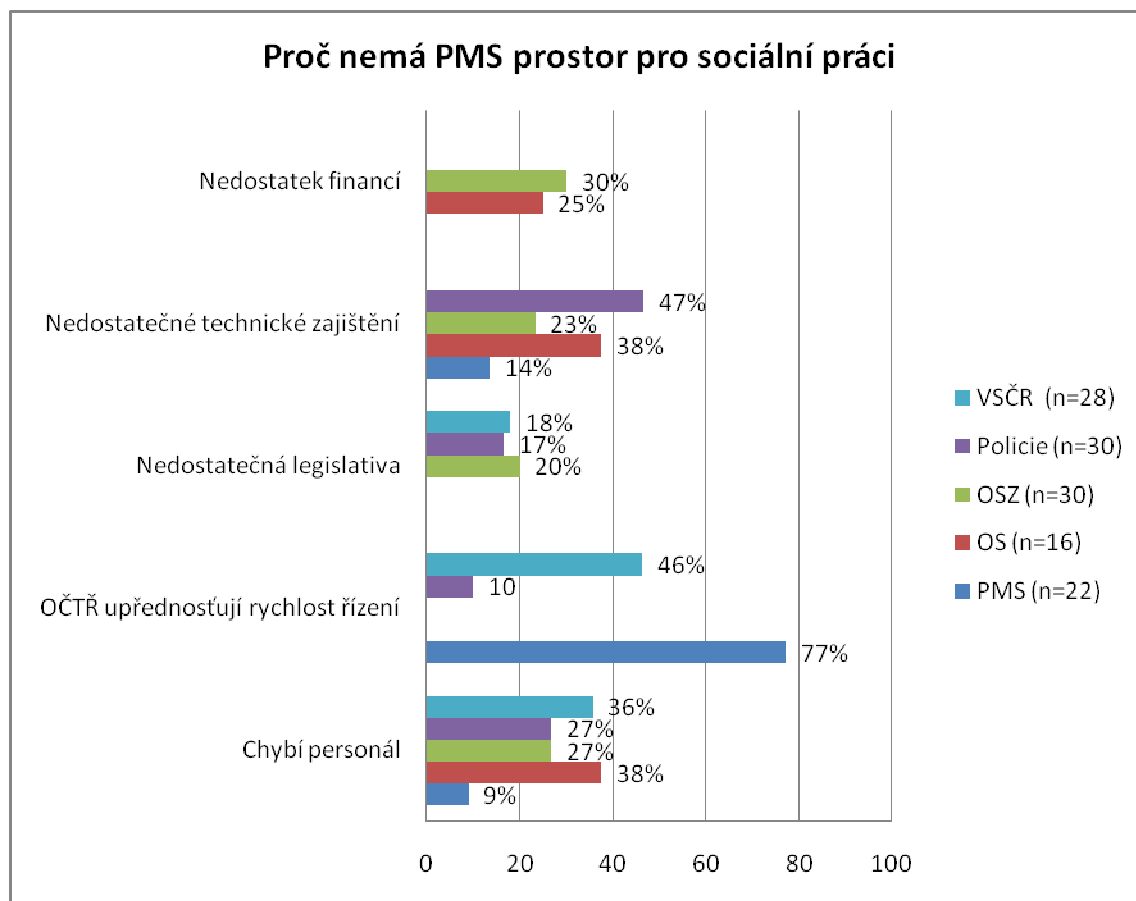
Graf č. 18: Přínos sociální práce v justici

Dotazování se shodují v tom, že velice podstatný je osobní kontakt, který probační pracovníci mají nejen s pachateli a oběťmi trestných činů, ale také s rodinou, příbuznými a dalšími dotčenými stranami. Tato potřeba byla do zavedení institutu Probační a mediační služby zcela opomíjena, v tom vidí pracovníci opravdu zásadní přínos. Nicméně především soudci, ale také státní zástupci k této otázce uvedli, že probační činnost může mít vliv v podstatě jen u mladistvých pachatelů⁴⁵.

Graf č. 19: Proč PMS nemá prostor pro sociální práci v justici

⁴⁵Poznámka autorky: Práce s mladistvými pachateli má určitá specifika oproti práci s dospělými odsouzenými, pro výzkumné účely této práce k těmto specifickým nebylo přihlíženo.

Až 77 % probačních pracovníků zastávajících názor, že prostor, který mají pro vedení sociální práce s pachateli je nedostačující, tvrdí, že je to především tím, že orgány činné v trestním řízení kladou důraz na rychlost řízení, avšak to je pro alternativní řešení trestního konfliktu nežádoucí. S tímto tvrzením souhlasilo 46 % pracovníků Vězeňské služby. Všechny dotazované skupiny se vyslovily k tomu, že pro skutečně kvalitní sociální práci probačním pracovníkům chybí jak personální, tak také technické zajištění⁴⁶, s čímž také souvisí nedostatek financí, které dle respondentů plynou do této oblasti.

9. Spolupráce PMS s neziskovými organizacemi

Uzavřená otázka byla uvedena pouze v dotazníku určeném Probační a mediační službě. Otázka souvisela s předchozím dotazem zabývajícím se sociální prací vykonávanou pracovníky Probační a mediační služby. Měla za úkol ujasnit si, jak moc komplexní služby jsou pracovníci probační služby pro klienta schopni zajistit.

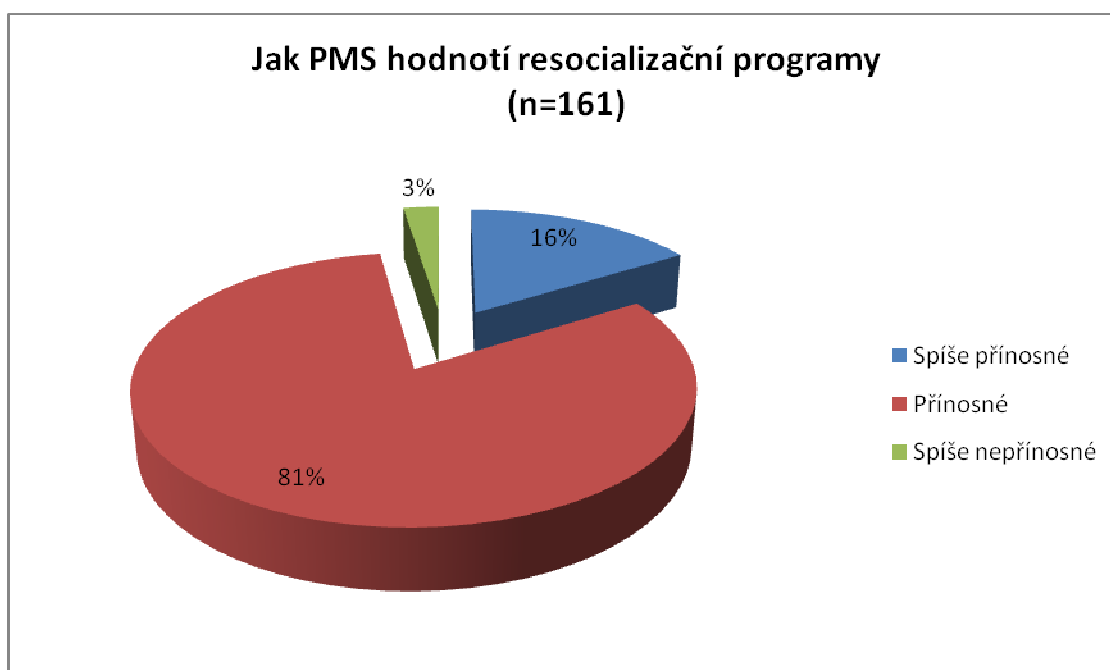
⁴⁶ Poznámka autorky: Do roku 2010 střediska Probační a mediační služby nevlastnila vozidla, a to i přesto, že podstatná část jejich výkonu práce je prováděna v terénu.

Všichni dotazovaní respondenti Probační a mediační služby spolupracují ve svém okolí s nějakou neziskovou organizací. Téměř 15 % dotazovaných považuje spolupráci s neziskovou organizací za velice sporadickou, jelikož v jejich blízkém okolí se žádná nezisková organizace zaměřená na činnost, kterou probační pracovníci potřebují, nevyskytuje. Resocializační programy, pokud je mají s neziskovými organizacemi probační pracovníci dohodnuté, se na jednotlivých střediscích velice liší.

Následující graf č. 20 znázorňuje, do jaké míry jsou resocializační programy podle pracovníků Probační a mediační služby přínosné pro nápravu a celkovou resocializaci pachatelů trestné činnosti.

Graf č. 20: Jak PMS hodnotí resocializační programy

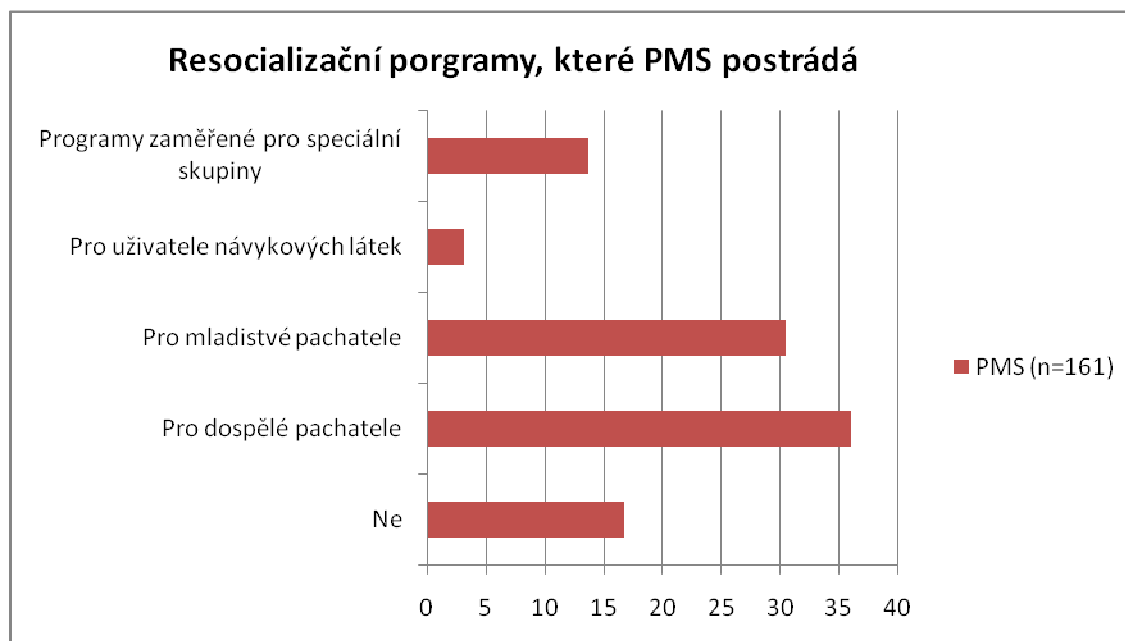

Z výsledků výzkumu je patrné, že pracovníci mají dobré zkušenosti s resocializačními programy, které na jejich středisku fungují. Shledávají je ve více jak 80 % přínosné pro práci s pachatelem trestné činnosti.

10. Resocializační a jiné programy, které PMS postrádá

V rámci této otevřené otázky vypisovali programy, které v jejich kraji nemají zajištěné, ale uvítali by je. O jaké programy se jedná nejčastěji, je uvedeno v grafu č. 21.

Graf č. 21: Resocializační programy, které PMS na jejich středisku chybí

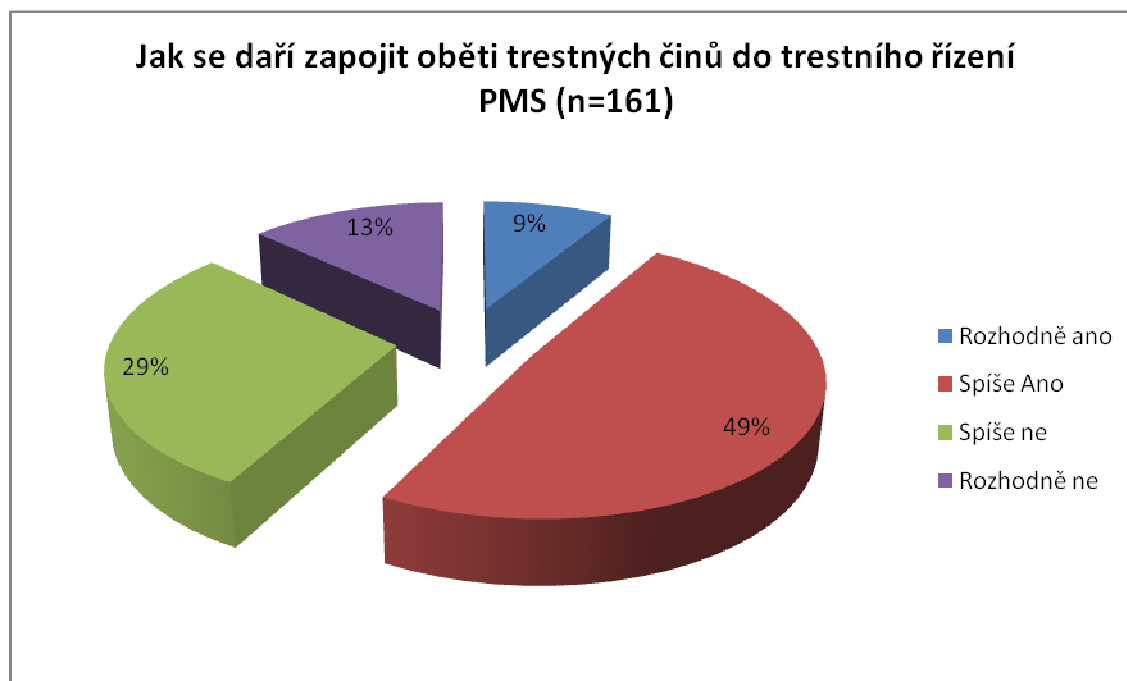
Nejčastěji pocítují probační pracovníci nedostatek v programech zaměřených na dospělé pachatele trestných činů. Z výzkumu vyplývá, že by ocenili, kdyby tyto programy byly strukturované obdobně jako v zahraničí, kdy každá skupina pachatelů má speciální resocializační program. Programy se liší dle spojitosti, ve které byl spáchán trestný čin, například programy pro činy spáchané pod vlivem alkoholu, drog, dopravní přestupky apod. Vysoké procento respondentů by uvítalo, kdyby přibýly na jejich středisku programy specializující se na mladistvé a nezletilé pachatele.

Jako nejčastější příčina toho, že uvedený program na středisku chybí bylo uváděno, že v blízkosti se nenachází žádná, ať již státní nebo nezisková instituce, která by daný program zajistila a sami pracovníci probační služby jej kvůli nízkému počtu pracovníků, nedostatečnému vzdělání apod. sami vykonávat nemohou.

11. Zapojení oběti trestného činu do případu

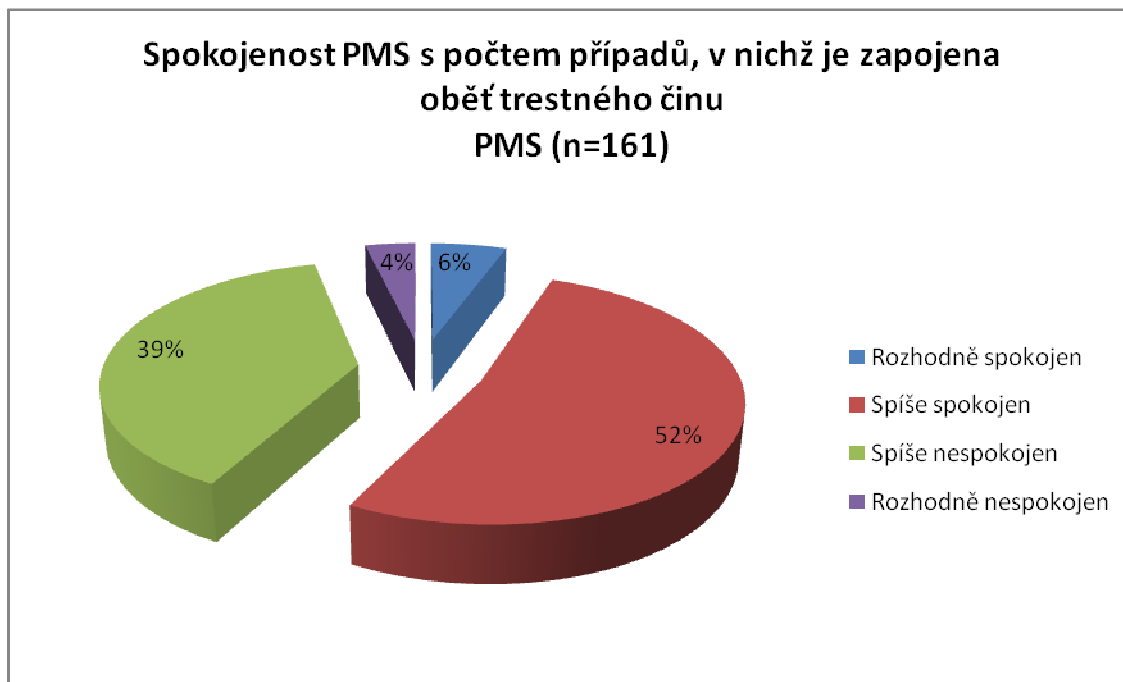
Uzavřená otázka se škálou odpovědí byla položena pouze probačním pracovníkům. Cílem otázky je dozvědět se, do jaké míry jsou pracovníci úspěšní v případě zapojení oběti trestného činu do řešeného případu a zda jsou s tímto počtem spokojeni.

Graf č. 22: Aktivní účast oběti trestného činu v soudním řízení

Probační pracovníci jsou přesvědčeni, že se jim daří stále více zapojovat oběti trestných činů do soudního řízení, ačkoliv je to velice náročné. To především proto, že společnost nemá ještě zcela zažitě povědomí o činnosti Probační a mediační služby. Nevědí o tom, kdy přesně ji mohou oslovit a že tak vůbec mohou učinit. Je ale zřejmé, jak je patrné z výzkumu, že se situace v České republice zlepšuje.

Graf č. 23: Spokojenost PMS s počtem obětí trestných činů zapojených do trestného řízení

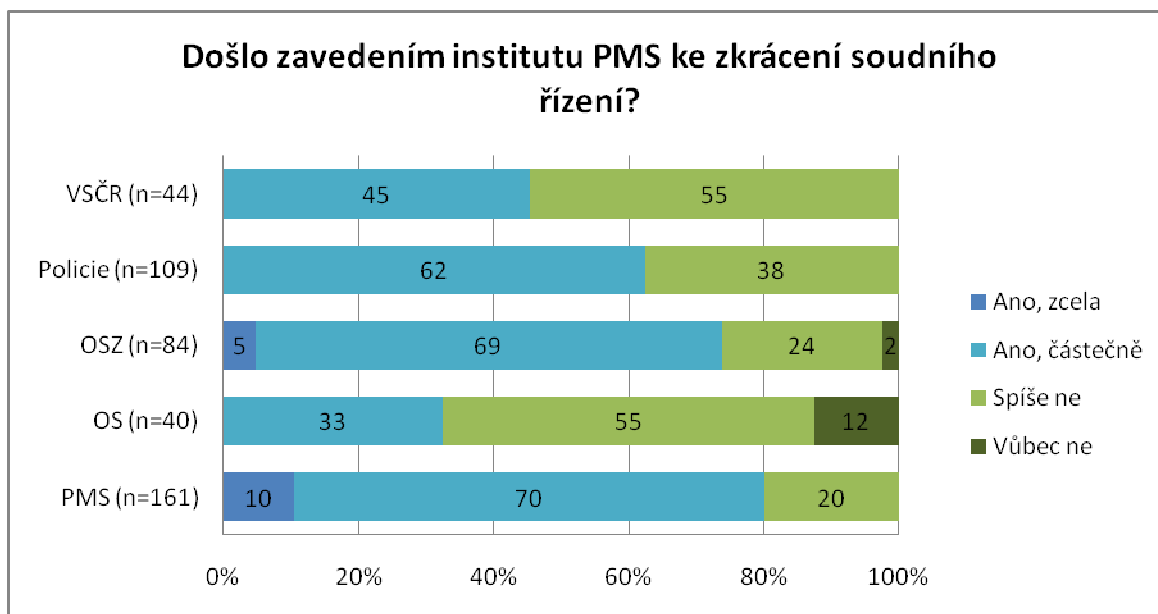

Z výzkumu je patrné, že probační pracovníci vyslovují spokojenost s tím, do jakého množství případů se podaří zapojit i oběť trestných činů. Zároveň ale přiznávají, že by mohl být počet případů řešených s obětí trestného činu o něco vyšší. Tomu dle jejich vyjádření brání především časová náročnost projednání a naopak tlak ze strany orgánů činných v trestním řízení na co nejrychlejší průběh soudního řízení. Zároveň zmiňují jako překážku nízkou aktivitu policistů při poskytnutí informací o činnosti Probační a mediační služby nejen obětem, ale také pachatelům trestného činu.

13. Názory OČTŘ na to, zda PMS přispěla ke zkrácení soudního řízení

Důležitá polozavřená otázka společná všem směřovala ke zjištění názorů orgánů činných v trestním řízení na dopady činnosti PMS na zkrácení soudního řízení.

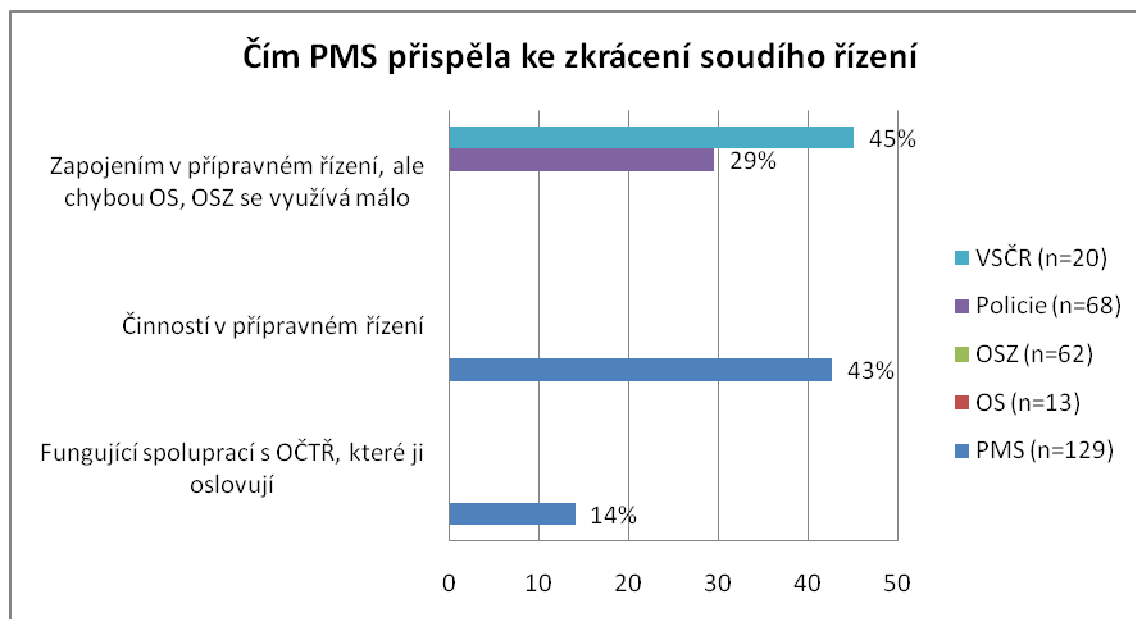
Graf č. 24: Pohled OČTŘ na zkrácení soudního řízení

Vysoké procento, 80 % probačních pracovníků je přesvědčeno, že došlo zavedením Probační a mediační služby ke zkrácení soudního řízení. Stejného přesvědčení byli i státní zástupci a policisté. Obě tyto dotazované skupiny jsou přesvědčeny, že došlo ke zkrácení soudního řízení. Proti tomuto názoru stojí 67 % soudců a 55 % sociálních pracovníků věznic.

Jak své odpovědi respondenti nejčastěji zdůvodňují, je znázorněno v následujících grafech. Graf č. 25 znázorňuje výpovědi těch, kteří volili v otázce kladnou odpověď, tedy že Probační a mediační služba přispívá ke zkrácení soudního řízení. Graf č. 26 znázorňuje odpovědi těch, podle kterých Probační a mediační služba nepřinesla zkrácení soudního řízení.

Graf č. 25: Čím PMS přispěla ke zkrácení soudního řízení

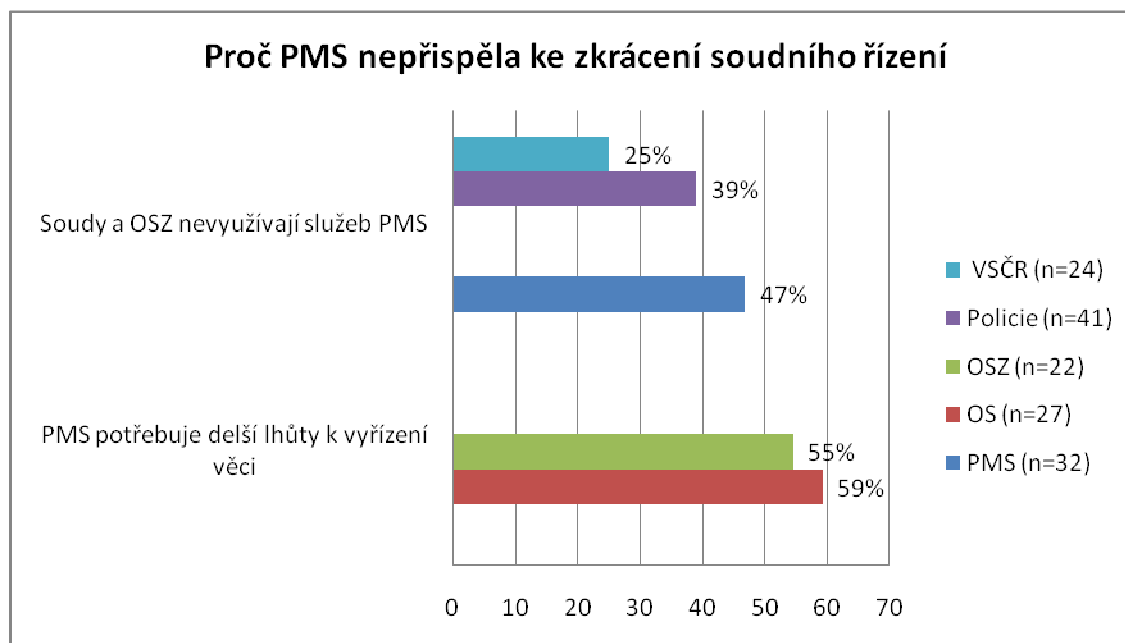

Probační pracovníci opět zdůraznili výhodu osobní domluvy se soudci na společných postupech spolupráce. V takových případech je otevřena cesta k urychlení soudního řízení, tento názor vyslovilo 14 % dotázaných respondentů. Až 43 % probačních pracovníků je přesvědčeno, že hlavní cestou, jak dospět k urychlení soudního řízení, je využívání probačních služeb již v přípravném řízení⁴⁷.

Ti dotazovaní sociální pracovníci Vězeňské služby, podle nichž dochází ke zkrácení soudního řízení ke své odpovědi dodali, že vinou soudců a jejich zaběhnutého zkosnatělého systému se tak neděje ve velké míře, ačkoliv práce probačních pracovníků je zamýšlena s tímto cílem a možností, jak dosáhnout zkrácení soudního řízení využitím probačních činností, existují.

Graf č. 26: Proč PMS nepřispěla ke zkrácení soudního řízení

⁴⁷ Poznámka autorky: To ovšem opět závisí na tom, jak úzce je domluvena spolupráce soudců s probačními pracovníky.

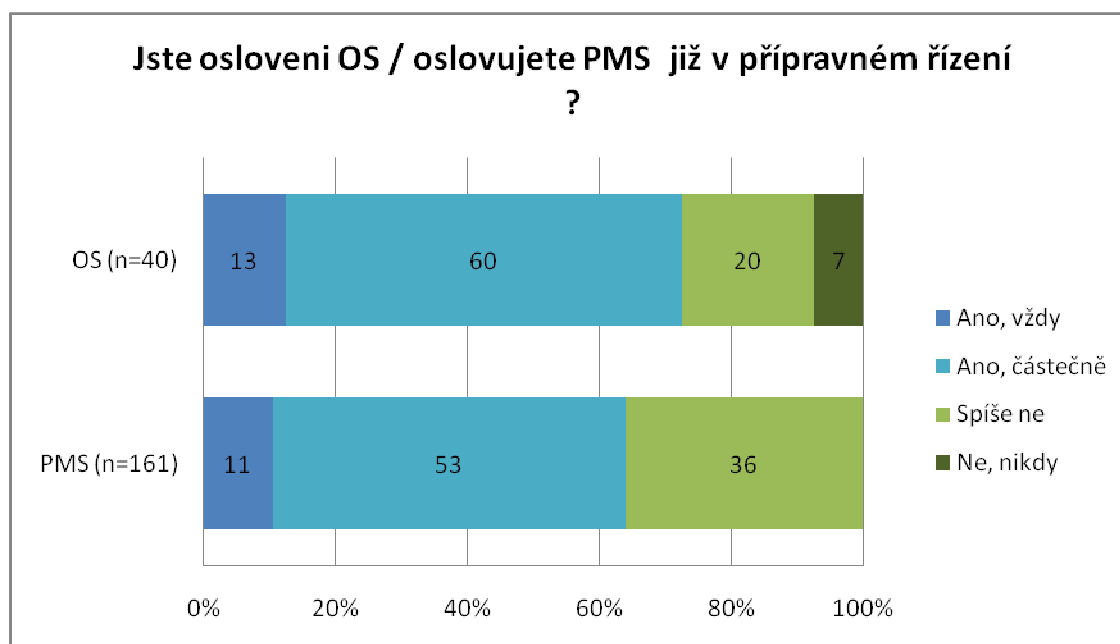
Probační pracovníci, kteří byli přesvědčeni, že nedošlo k urychlení soudního procesu to dávají za vinu tomu, že soudci a státní zástupci nevyužívají dostatečně služeb, které Probační a mediační služba nabízí. S tímtež souhlasili i sociální pracovníci ve věznici a policisté.

O lhůtách již byla řeč výše. I v tomto případě je více jak polovina soudců i státních zástupců vnímá jako problematické. Obě skupiny jsou přesvědčeny, že probační pracovníci často svou činností spíše prodlužují soudní řízení, neboť potřebují pro vyřízení věci mnohem delší lhůty. Zjišťují veškeré informace o pachateli, v rámci mediace se scházejí i s oběťmi trestných činů. Musí proběhnout několik schůzek, na základě kterých je teprve dána možnost vyslovit závěry, které sepisují pro konečné rozhodnutí soudců či státních zástupců. To je podle obou skupin příliš zdlouhavý a někdy i zbytečný proces, jelikož sepsané zprávy jsou pro soudce pouze informativní a soudce musí rozhodnout o druhu uložení trestu stejně sám.

14. Pověřování PMS k tvorbě předběžných zpráv

Následující uzavřená otázka je společná pro okresní soudce a probační pracovníky. Otázka měla za úkol zjistit, jak se k dané problematice staví soudci a probační pracovníci, naráží na jejich vzájemnou spolupráci a jak ji oba orgány hodnotí. V grafu č. 23 je znázorněno, jak k otázce obě oslovené skupiny přistoupily. V prvním řádku jsou uvedeny odpovědi soudců, v druhém řádku odpovědi probačních pracovníků.

Graf č. 27: Pověřování PMS zajištěním předběžných zpráv OS

Z grafu je patrné, že 64 % dotázaných pracovníků Probační a mediační služby uvedlo, že je osloveno soudem k zajišťování předběžných zpráv. 36 % mělo pocit, že je soudy neoslovují vždy, když je to účelné.

Dotázaní soudci jsou přesvědčeni, že Probační a mediační službu oslovují v dostatečné míře v případech, které jsou k tomu vhodné. Tato vzájemná spolupráce jim napomáhá ke snížení počtu přeměn alternativních trestů na trest odnětí svobody v případě, kdy pachatel nevykonává svůj trest. Probační pracovník totiž zjistí jak osobnostní schopnosti pachatele k odpykání trestu, tak také jeho sociální zázemí, které jej může pozitivně, ale i negativně ovlivnit a co je důležité, i postoj, jaký pachatel k trestu zaujímá.

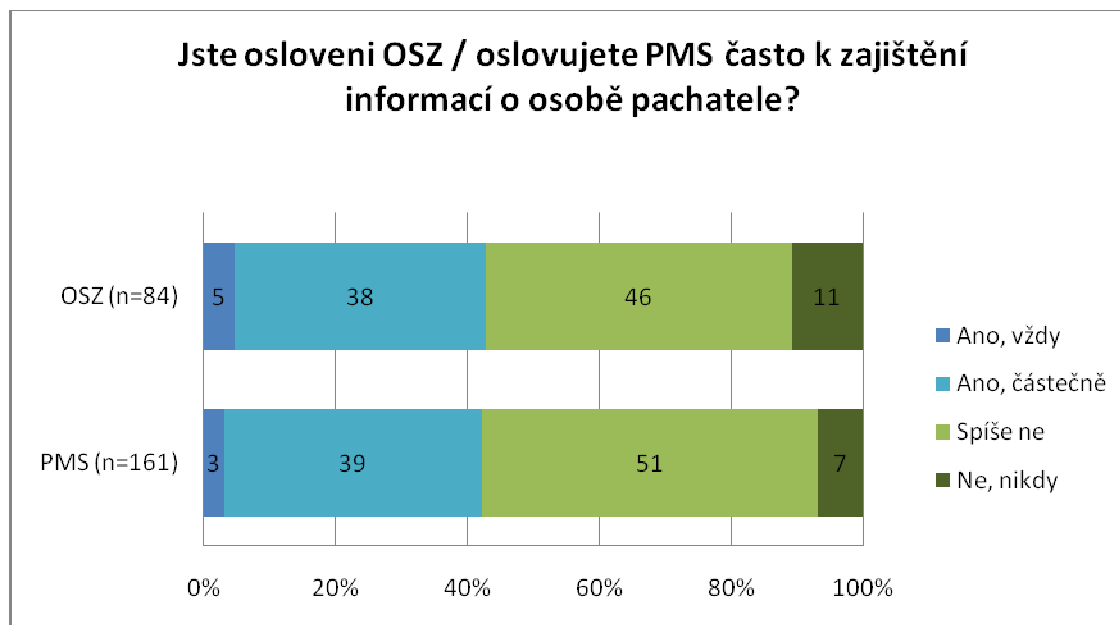
Ti, kteří zvolili zápornou odpověď spolupracují dle svých slov s probačními pracovníky jen tehdy, je-li to výslovně stanoveno zákonem, jinak se oslovení Probační a mediační služby v zásadě vyhýbají. Zazněly i názory, že se soudci snaží probační pracovníky nezatěžovat, proto je u většiny případů neoslovují. 11 % soudců probační pracovníky neoslovuje, protože je přesvědčeno, že práci, kterou by pro ně mohla vykonat Probační a mediační služba si odvedou klidně sami a ještě daleko rychleji.

15. Pověření PMS při zajištění informací o pachateli

Uzavřená otázka je obdobou té předchozí, ovšem v tomto případě se jedná o ohodnocení spolupráce mezi Probační a mediační službou a státním zastupitelstvím. Jaké odpovědi volily tyto dotazované orgány, je uvedeno v následujícím grafu č. 28.

Graf č. 28: Pověřování PMS zjištěním informací o pachateli trestného činu OSZ

V případě státních zástupců jsou probační pracovníci více kritičtí než v případě soudců. 58 % z nich volilo zápornou odpověď. Zástupci je dle jejich vyjádření neoslovují buď vůbec nebo v nedostatečné míře. 42 % respondentů je přesvědčeno, že je státní zástupci oslovují tehdy, kdy je to vhodné, ale zároveň by se nebránili, kdyby oslovování byla častější.

Státní zástupci se ve svých výpovědích shodovali s probačními pracovníky. 57 % dotazovaných zvolilo negativní odpověď, 43 % bylo přesvědčeno, že probační pracovníky oslovuje dostatečně.

5.2 Případová studie a zhodnocení výsledků

Případová studie se zabývala dvěma středisky Probační a mediační služby České republiky ve městech Jablonec nad Nisou a Liberec. Obě se nacházejí v severočeském soudním kraji, jehož statistické výsledky zachycující výkon probační služby jsou jedny z nejlepších. Volbu ovlivnila vykonaná povinná praxe na obou z nich v rámci studia. Tato zkušenost mi dala možnost zapojit se do bezprostředního chodu středisek a tak zpozorovat určité rozdíly, jimiž je, dle mého názoru, důležité se zabývat. Cílem práce bylo zhodnotit a porovnat tři vybrané oblasti – zkrácení soudního řízení, sociální práci s pachatelem, případně

obětí trestného činu či komunitou a v neposlední řadě kapacitu věznic v souvislosti s náklady vynaloženými na boj se zločinností. V následujících podkapitolách, které jsou rozděleny dle výše zmíněných oblastí, jsou zhodnoceny dosažené výsledky, které jsou porovnány s celorepublikovým trendem.

5.2.1 Zrychlení soudního procesu

V Jablonci nad Nisou zástupci orgánů činných v trestním řízení zastávají názor, že probační služba spíše nepřispívá ke zkrácení soudního řízení. Výsledky korespondují s celorepublikovým názorem v tom, že více pozitivní byly odpovědi policie a Probační a mediační služby. Dle policie přispívá probační služba především zjišťováním podrobných informací o mladistvých pachatelích. Tyto informace považují policisté za důležité a potřebné pro další postupy soudců a státních zástupců, kteří by jinak museli nalézt jiné cesty k jejich opatření, což by trestní řízení jen protahovalo. Naproti tomu soudci dle svého vyjádření nepocítují žádné přínosy ke zkrácení procesu, a to v rozhodovacím řízení vzhledem ke sledovaným lhůtám, ve vykonávacím řízení naopak upozorňují na to, že v případě přeměn alternativních trestů se musejí daným případem zabývat i několikrát, proto nezvyšují počty oslovení mířené na probační pracovníky. Zároveň nejsou přesvědčeni o kvalitě poskytovaných zpráv, proto pokud uvažují o alternativním trestu, jsou pro ně informace od probačních pracovníků beztak druhořadé a vycházejí tak především z obsahu předloženého spisu, kde většinou tyto zprávy ani nejsou ještě založeny. Nicméně považují v této souvislosti za důležité zdůraznit, že právě soudci v tomto okrese jsou skupinou, která probační pracovníky oslovuje k zahájení činnosti nejčastěji. V roce 2009 bylo středisko v Jablonci nad Nisou soudem osloveno v 59 případech, státními zástupci v 6, policií ve 3 případech. Sociální pracovnice ve věznici nedokázala na otázku přesně odpovědět, avšak domnívá se, že probační služba spíše nenapomohla ke zkrácení soudního řízení.

V Liberci naopak zastávají orgány činné v trestním řízení názor, že probační služba přispívá ke zrychlení soudního řízení. Dle vyjádření orgánů činných v trestním řízení v Liberci je v kompetenci pracovníků zjištění takových informací, které za jiných okolností zjištěny být nemohou a mohou posloužit jako významný podklad pro rozhodnutí soudu. Pracovníci probační služby mohou zjistit informace k osobnímu postoji pachatele k trestu, jeho možnosti pro vykonání trestu, charakterizovat rodinné zázemí apod. To jsou informace, které soud zjišťovat nemůže. Také si pochvalují škálu alternativních trestů a jsou pro jejich

rozšíření. Nicméně přesto jsou na tomto okresním soudě tací jedinci, kteří služeb probačních pracovníků zásadně nevyužívají.

I z celorepublikového výzkumu je patrné, že se názory orgánů činných v trestním řízení v této oblasti rozcházejí. Policisté, probační pracovníci a státní zástupci jsou přesvědčeni, že probační činnost přispívá ke zkrácení soudního řízení. Naopak soudci a sociální pracovníci ve věznici zastávají názor opačný. Dle první skupiny přispívají probační pracovníci ke zkrácení soudního řízení v případě, že jsou osloveni již v přípravném řízení. Na tomto místě dodávají, že ačkoliv jejich činnost může přispět k urychlení soudního řízení, je to především otázka směřující k soudcům a státním zástupcům, kteří je buď osloví, nebo ne. Jsou přesvědčeni, že je to často chyba soudců, kteří o služby probačních pracovníků mají spíše malý zájem. V tomto případě upozorňují na zkostnatělost zaběhlého systému a zaběhnuté zvyky, které soudci mají.

Soudy a státní zastupitelství se naopak brání tím, že lhůty, které Probační pracovníci pro vyřízení věci potřebují, jsou delší vzhledem k tomu, kolik okolností jsou povinni zjistit. Proto v souvislosti se zkrácením soudního řízení oslovují probační pracovníky spíše méně často. Smyslem soudního řízení je totiž to, aby proběhlo co nejrychleji, bez zbytečných průtahů, proto v oprávněných případech považují oslovení probačního pracovníka za nepřínosné.

Dle statistik Probační a mediační služby je evidentní, že počet oslovení probačních pracovníků v přípravném řízení orgány činnými v trestním řízení se od roku 2005 do roku 2009 snížil téměř o 1 000 případů, z počtu 4 017 na 3 019. Stejnou tendenci zaznamenala i oslovení ve vykonávacím řízení.

Statistiky Probační a mediační služby dále uvádějí, že oslovení probačních pracovníků k zahájení činnosti od soudců v případech před rozhodnutím zaznamenalo mírný nárůst, naproti tomu od státních zástupců poměrně znatelný pokles (z 1 133 podnětů v roce 2008 na 869 v roce 2009)⁴⁸. Souhrnně lze však učinit závěr vzhledem ke zvýšenému počtu trestních věcí napadlých v roce 2009 (zvýšení o téměř 20 000 oproti roku 2008), že v přípravném řízení

---

⁴⁸ Tato tendence je shodná i pro zkoumaná konkrétní střediska v Jablonci nad Nisou a v Liberci.

je probační služba oslovována všemi institucemi minimálně⁴⁹, když bylo podáno probační službě ve stejném roce pouze 3 000 podnětů k zahájení činnosti v celé České republice.

Podle interních statistických soudních ročenek je zřejmé, že od roku 2001 dochází k postupnému mírnému snižování průměrné délky soudního řízení. Snížení však není nijak výrazné, podíl na něm mohou mít i zcela jiné faktory, např. zvýšený počet soudců, vyšší podíl trestních příkazů apod.

Tabulka č. 5: Průměrná délka soudního řízení od roku 2001 do roku 2008

Průměrná délka soudního řízení v měsících							
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
8,7	8,9	8,8	8,7	8,4	8	7,4	7,3

Zdroj: Statistická ročenka Ministerstva spravedlnosti

Považuji za důležité upozornit na to, že všechny orgány činné v trestním řízení mají pravomoc oslovit v přípravném řízení Probační a mediační službu k zahájení činnosti. Počty případů, kdy tak činí, jsou, jak je výše rozebráno, opravdu nízké v porovnání s růstem trestné činnosti. Pro vylepšení této oblasti je nezbytné dohodnout a také dodržovat společné postupy zapojených institucí, zvýšit meziresortní součinnost a i vzájemnou důvěru mezi orgány činnými v trestním řízení.

5.2.2 Snížení vězeňské populace

Orgány činné v trestním řízení v Jablonci nad Nisou jsou spíše skeptické k vlivu Probační služby na snížení počtu odsouzených k nepodmíněným trestům. Opačná tendence se projevila v Liberci. Shodně na obou střediscích, stejně jako v dotazníkovém šetření, pozitivnější přístup zastávali zástupci policie a probační služby, kdežto soudci a vězeňští pracovníci byli k hodnocení vlivu více negativní.

Kapacita věznice Rýnovice je dlouhodobě překročena, namísto 482 míst, jimiž věznice disponuje, je obsazeno 630. Věznice a soudci shodně kritizují krátkodobé tresty odnětí svobody, ke kterým dochází přeměnou nevykonaného alternativního trestu. Právě počet krátkodobých trestů odnětí svobody se totiž ve spolupráci s Probační službou měl výrazně

---

⁴⁹ Podněty v případě přípravného řízení v roce 2009 soudy 806, státní zástupci 869, Policie 583 (Probační a mediační služba ČR, 2010).

omezit, ale k přeměnám nevykonaných trestů alternativních dochází neustále a jejich míra je dle jejich vyjádření rostoucí. Policisté v této souvislosti neměli příliš jasnou představu o skutečném stavu, nicméně dle jejich názoru by prostřednictvím alternativních trestů ke snížení naplněnosti věznic docházet mělo.

Soudci také upozorňují na to, že neklesají počty odsouzených, na jejichž pobyt ve věznicích je nutné vydávat nemístné částky, ale také dochází k navýšení finančních nákladů na činnost probačních pracovníků v souvislosti se zaváděním alternativ. *„Je tu trochu problém s legislativou, zavádí se nové alternativní tresty, jejich zavedení také něco stojí, třeba trest domácího vězení: zavedení náramků vydá na více než jednu miliardu korun, nyní bylo nutné v této souvislosti vybavit probační pracovníky automobily apod., to také není zadarmo, je třeba pořízení i provoz zaplatit. No a dochází k tomu, že trest neušetří tolik, kolik by se očekávalo, protože je málo ukládán.“* (soudce OS v Jablonci nad Nisou). Soudci mají spíše problém s celkovým finančním i personálním zajištěním oblasti probační služby a tím výkonu alternativních trestů, než že by se zásadně stavěli proti jejímu základnímu principu.

Soudci v Liberci mají o něco pozitivnější přístup, leč opět jsou trochu opatrnější než jiné orgány činné v soudním řízení. Vězeňská služba se dle vyjádření probačních pracovníků spolupráci striktně nebrání, ale ocenili by vyšší frekvenci spolupráce. Liberecká vazební věznice se do ubytovacích kapacit těsně vejde, její prostory dávají možnost ubytovat 375 obviněných a odsouzených. V současné době jich je 373.

Celorepublikový dotazníkový výzkum odhalil důvěru policie, státních zástupců a probačních pracovníků v možnost snížení vynakládaných financí do boje s kriminalitou v České republice využitím probační činnosti. Lze toho dosáhnout prostřednictvím alternativních trestů, které jsou podle jejich vyjádření vždy lacinější variantou než trest odnětí svobody.

Stejně jako na střediscích v Jablonci nad Nisou a v Liberci i v rámci České republiky převládá spíše negativní postoj soudců a pracovníků vězeňské služby ke snížení nákladů na boj se zločinností prostřednictvím alternativních trestů a díky zavedení institutu Probační a mediační služby. Dle názoru sociálních pracovníků vězeňské služby došlo naopak k nárůstu krátkodobých trestů odnětí svobody. K těm dochází většinou při přeměnách alternativních trestů na trest odnětí svobody v případech, kdy pachatel neplní stanovené povinnosti a probační pracovník danou skutečnost nahlásí příslušnému soudu. Výsledky výzkumu se

shodují s dostupnými materiály, dle kterých je situace ve věznicích hodnocena jako značně alarmující. Podle vyjádření ředitelství vězeňské služby je počet odsouzených nejvyšší od roku 2000. Celkový počet vězňených osob se pohybuje okolo 22 000. (údaje platné k únoru 2010). Přesné a podrobné hodnoty jsou uvedeny v následujících tabulkách.

Tabulka č. 6: Stavy uvězněných osob v ČR

	Ženy	Muži
Dospělí	1 279	20 579
Mladiství	13	202
Chovanci⁵⁰	0	8
Celkem	22 081	

Zdroj: Vězeňská služba České republiky, poslední aktualizace: 12.11.2010

Tyto vysoké počty mají za následek přeplněné ubytovací kapacity věznic v České republice. Ubytovací kapacity věznic mají totiž kolem 19 700 míst. Jak dokládají údaje znázorněné v následující tabulce, ubytovací kapacity překračují hranici 100 %.

Tabulka č. 7: Ubytovací kapacita Vězeňské služby ČR.

	Kapacita	Skutečnost	Naplněnost
Výkon vazby	2 508	2 503	99,80%
Výkon trestu	17 269	19 570	113,32%
Detence	48	8	16,67 %
Celkem	19 825	22 081	111,38%

Zdroj: Vězeňská služba České republiky, aktualizace: 12.11.2010

---

⁵⁰ Zabezpečovací detence.

Průměr naplnění ubytovacích kapacit věznic v České republice se v roce 2008 pohyboval kolem 115%. Mohlo by se tedy zdát, že v roce 2010 došlo ke snížení, protože v tabulce je uvedena hodnota necelých 112%. Výsledek je však ovlivněn tím, že kapacity některých věznic musely být pod nátlakem přílivu vězňů v roce 2009 rozšířeny⁵¹. Proto je toto srovnání zavádějící a je patrné, že naplněnost věznic stále neklesá. Naopak velmi alarmující je, že dohromady v šesti věznicích v České republice dosahuje ubytovací kapacita 130 a víc procent. Od celkového zvýšeného počtu odsouzených vykonávajících tresty odnětí svobody se odvíjí i zvýšené finanční náklady státu.

Pracovníci věznic se vyjádřili, že by přivítali, kdyby došlo k rozšiřování alternativ a ke zlepšení jejich kontroly a zabezpečení jejich výkonu. *„Každá častěji využívaná alternativa trestu odnětí svobody je vězeňskou službou vítána, ale chápu, že soudy dnes mají prostor pro ukládání alternativních sankcí omezen. Mnozí odsouzení k alternativnímu trestu navíc poruší podmínky a nakonec stejně skončí ve věznici, což pro soudce představuje další práci na již ukončeném případě a i toto hledisko může již při rozhodnutí o volbě alternativy mít svou váhu“* (Tregler, 2010).

Situace se má tak, že v současné době je v českých věznicích více než 8000 odsouzených, kteří vykonávají trest odnětí svobody do dvou let. K tomuto počtu je nezbytné přičíst 7 426 osob, které mají soudem nařízeno nastoupit do výkonu trestu odnětí svobody, ačkoliv tak zatím neučinili, jak je uvedeno v materiálech Vězeňské služby.

V souvislosti s tím se vynořuje další problém, a to neustále rostoucí výdaje na pobyt odsouzeného ve vězení. Jak uvádí Výroční zprávy Vězeňské služby České republiky, v roce 2005 činily výdaje 860,- Kč na den pobytu odsouzeného ve věznici a dnes se tato výše pohybuje již okolo 1000,- Kč.

Pozitivnější zjištění k této problematice vyplývá z dostupných soudních statistik. Z jejich údajů je evidentní, že podíl uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody v roce 2000 činil 22 %, v roce 2009 necelých 15 %, zatímco v roce 2000 podíl uložených trestů obecně prospěšných prací činil 11 %, v roce 2009 to bylo již 16 %. Počet trestů odnětí svobody podmíněně odložených stagnuje po celé sledované období na 56 %, podíly ostatních

---

⁵¹ V roce 2009 došlo k otevření: 100 nových míst v Ostrově, 200 míst v Kynšperku nad Ohří, 40 až 60 míst ve Světlé nad Sázavou, 260 nových míst přibýlo v Rapoticích. (Vězeňská služba ČR, 2009)

alternativních trestů se rovněž nijak výrazně nemění. Tyto údaje však nezachycují počet skutečně vykonaných alternativních trestů. K přeměnám těchto trestů na krátkodobé tresty odnětí svobody dochází každoročně, statisticky však nelze zjistit, ve kterém roce byly přeměňované tresty uloženy.

Zjištěný posun ve skladbě ukládaných trestů je pozitivní, ačkoliv je z výzkumu evidentní, že orgány činné v trestním řízení očekávaly výsledky o něco výraznější. Aby jich bylo možné docílit, je nezbytné nastolit podrobněji podmínky ke vzájemné souhře orgánů činných v trestním řízení a rostoucí podpoře alternativních trestů na úkor trestu odnětí svobody.

5.2.3 Vedení sociální práce v justici

Stejně jako v dotazníkovém výzkumu, jsou orgány činné v trestním řízení v Jablonci nad Nisou a v Liberci přesvědčeny o přínosu a důležitosti sociální práce v justici. Nicméně se shodně také domnívají, že probační služba nemá kompetence, které by napomohly ke snížení míry recidivy trestné činnosti.

Oproti výsledkům celorepublikového výzkumu jsou však probační pracovníci v Jablonci nad Nisou přesvědčeni, že prostor pro sociální práci s pachatelem a potažmo i obětí trestného činu je minimální. Mají příliš vysoký nápad věcí, každý pracovník je zahlcen administrativou a nemůže se tak věnovat dostatečně konkrétním případům a osobní práci s pachatelem. K tomu probační pracovníci v Jablonci nad Nisou zdůrazňují, že podstatnou část jejich práce činí práce v terénu, na což se často zapomíná a tato činnost je nejen časově velice náročná. Z vlastní zkušenosti jsem přesvědčena o tom, že by se terénní práce měla co nejvíce podporovat, navozuje vyšší míru důvěry ale i kontroly, což může přispět k výraznějšímu vlivu probačního pracovníka na resocializaci pachatele trestného činu. Zároveň probační pracovníci kritizují neustále rostoucí nároky na ně samotné, například zavedením trestu domácího vězení. *„Už nyní máme problémy vyjíždět za pachateli trestných činů natož pokud budeme muset dohlížet ještě na odsouzené k trestu domácího vězení...“* (Pracovnice PMS v Jablonci nad Nisou).

Dotazované orgány činné v trestním řízení v Jablonci nad Nisou se domnívají, že Probační a mediační služba působí na pachatele trestných činů především z pozice úředníka, což se trochu míjí účinkem. Orgány činné v trestním řízení podotýkaly, že za hlavní příčinu považují špatný přístup probačních pracovníků k pachatelům trestných činů. Dle nich se jedná

o nekompetentní osoby, které s pachateli trestných činů neumí jednat. V rámci praxe jsem byla přítomna mnoha schůzkám s pachateli trestných činů a mohu konstatovat, že pracovníci mají stísněný prostor pro podrobné rozebírání všech problémů, které mohou pachatele trápit a že jsem upozorovala určitou strnulost při jednání s nimi. Schůzky, na nichž jsem byla přítomna, trvaly ve valné většině od deseti minut do půl hodiny. Tématem sezení bylo seznámení se s tím, zda klient vykonává stanovené povinnosti stylem otázky na toto téma. Pokud chtěl probační pracovník vidět jakákoliv potvrzení výpovědi, byl přesvědčován, že k tomu dojde při další schůzce. Z tohoto je zčásti patrné, na co ostatní orgány činné v trestním řízení při svých odpovědích narážely.

Probační úředníci střediska v Liberci jsou přesvědčeni, že sociální práce s pachateli trestných činů je přímo nezbytná. „*Kdybysme s nima nepracovali, kdyby probačka nebyla, bylo by to daleko horší, to si nikdo, podle mě, neuvědomuje*“ (Pracovnice PMS v Liberci). Na pachatele má pozitivní dopad především to, že může být stále ve svém sociálním prostředí, s nímž nadále může budovat pevné vztahové vazby. Probační úředník, jako sociální pracovník, se nezajímá jen o samotný výkon trestu, ale také o další jevy, které pachatele obklopují. Probační činnost tak může mít pozitivní dopady i na rodinu a další okolí pachatele.

Orgány činné v trestním řízení v Liberci jsou přesvědčeny, že probační pracovníci provádí odbornou sociální práci s pachatelem a jeho obětí, která se dle jejich mínění daří především u mladistvých pachatelů. V tomto případě mají dojem, že probační pracovníci mohou hodně přispět k ovlivnění recidivy trestné činnosti, ale pouze v případě mladistvých, a to především tehdy, je-li do řešení vtažena celá pachatelova rodina a také nejlépe oběť trestného činu.

Dotazníkový výzkum prokázal, že jsou orgány činné v trestním řízení přesvědčeny o přínosu sociální práce s pachatelem trestného činu. Pokud je konána dobře, má daleko větší efekt než samotná prizonizace.

Jak již bylo řečeno, dotazovaní respondenti upřednostňují sociální práci odvedenou probačním pracovníkem před prizonizací. Na recidivu má však dle jejich názoru větší vliv než probační pracovník především osobnost pachatele a jeho sociální prostředí, které jej ovlivňuje v zásadě nejcitelněji. Dále byli dotazovaní respondenti, stejně jako v Jablonci nad Nisou, jednoznačněji přesvědčeni, že probační pracovníci jsou spíše administrativními úředníky,

kteří i kdyby to přinášelo výsledky, stejně nemají čas s pachateli trestných činů v dostatečné míře pracovat a pozitivně je ovlivnit.

Určité procento dotazovaných si myslí, že probační služba je v boji s recidivou zcela zbytečnou institucí, protože hlavní slovo má soud a soudce, který ukládá určitý druh trestu a jeho prostřednictvím tedy jako jediný může budoucí chování pachatele ovlivnit žádoucím směrem.

Nicméně statistiky hovoří ve prospěch Probační a mediační služby. Dle soudních statistik došlo za období posledních deseti let ke snížení recidivy z téměř 16 % na 9 %. Tomu odpovídá i poměr uložených nepodmíněných trestů recidivistům, který se snížil z téměř 57 % na 43 %. Ke snížení recidivy došlo i přesto, že se zvýšil počet trestních věcí projednávaných soudy ze 71 000 v roce 2000 na téměř 91 000 v roce 2009.

Dále je z výsledků výzkumu patrné, že roste počet mediací a zapojení obětí trestných činů do trestního řízení. Pracovníci Probační služby vyjadřovali spokojenost s počtem takto řešených případů. Statisticky se dosud jedná o malá čísla, ale zvyšující se trend lze hodnotit jako pozitivní zjištění.

Shrnutí

Výsledky případové studie korespondovaly s mírnými odchylkami se zjištěným celorepublikovým trendem. Kritičtější byly soudci a sociální pracovníci ve věznici, než policisté a probační pracovníci. Vyjádření státních zástupců bohužel chybělo, což považují za nedostatek, nicméně bylo nutné se spolehnout na vyjádření ostatních orgánů činných v trestním řízení. O trochu kritičtěji přistupovaly ke spolupráci s probační službou orgány činné v trestním řízení v Jablonci nad Nisou. Především soud kritizuje malou aktivitu probačního střediska k dohodě a realizaci nastavení společných postupů práce. Dohody jsou sice projednávány, zůstávají však převážně v teoretické rovině a záleží pak spíše jen na osobních kontaktech, jak jsou plněny. Zároveň se tu dosud téměř vůbec nepodařilo zorganizovat spolupráci s Vězeňskou službou. Jedním z objektivních důvodů by mohlo být mimo jiné i to, že se obsazení probačního střediska ustálilo teprve v loňském roce, do té doby přicházeli neustále noví pracovníci a odcházeli staří, což pravděpodobně mělo za následek vznik mezery ve vzájemném předávání informací, seznámením se a zajištěním kvalitní odborné spolupráce.

Stejně jako z výsledků případové studie tak i z dotazníkového šetření je zřejmé, že se oslovené orgány rozštěpily na dvě skupiny. Na ty, jež vnímají pozitivně přínos probační služby a na ty, jež mají k činnosti probační služby spíše výhrady. V podstatě ale celkové hodnocení hovoří ve prospěch Probační a mediační služby, která uspěla v rámci všech zkoumaných oblastí. Většina jedinců její přínos oceňovala a rozdíly v hodnocení byly minimální. V jednotlivých hodnoceních se odrážely nároky, jaké orgány činné v trestním řízení na činnost institutu Probační a mediační služby kladly. Pokud již od počátku předpokládaly, že probační služba přinese výrazné změny, jejich hodnocení může být ovlivněno tím, že k takovému efektu nedošlo a jak ukázaly statistiky, zaznamenané pokroky jsou pouze nepatrné. Pokud však pracovníci orgánů činných v trestním řízení dokázali vyzdvihnout menší detaily a dokázali na problematiku pohlédnout komplexněji, pak přínos a činnost Probační a mediační služby České republiky oceňovali daleko více a především vyjadřovali větší míru podpory.

Orgány činné v trestním řízení byly přesvědčeny o pozitivním přínosu sociální práce v justici na pachatele trestných činů. Nejvíce vyzdvihovaly jako přínos probační služby osobní kontakt pracovníků jak s pachatelem, tak také s jeho rodinou a i obětí trestného činu. Toto stanovisko uvedly všechny dotazované orgány činné v trestním řízení. Současně však orgány činné v trestním řízení konstatovaly omezení možnosti výkonu řádné sociální práce probačního pracovníka v souvislosti s administrativní náročností, návalem případů a nedostatečným personálním obsazením. Z výzkumu je patrné, že ačkoliv jsou orgány přesvědčeny i o přínosu probačních pracovníků ke snížení míry recidivy, tak pouze opatrně a především u mladistvých pachatelů, když se do procesu nápravy zapojí jak jeho rodina, tak také ještě lépe i oběť trestného činu.

Dále byly orgány spíše přesvědčeny o pozitivním působení Probační a mediační služby na zkrácení soudního řízení, což potvrdily také celorepublikové statistiky. Nicméně z výzkumu vyplynulo, že orgány probační pracovníky oslovují v přípravném řízení, o němž se především dotazované orgány domnívají, že může přispět ke zkrácení celkového soudního řízení nejvíce, velmi sporadicky. Kriticky pracovníci Probační a mediační služby hodnotili míru oslovení přicházející od státních zástupců. I přestože jsou státní zástupci dle statistik orgánem, který nejčastěji oslovuje probační službu k zahájení činnosti, míra s jakou tak činí, od minulých let poklesla téměř o polovinu.

Nejproblematictější byla ve výzkumu vnímána oblast boje se zločinností a snížení míry vězeňské populace. Tuto oblast hodnotily dotazované orgány nejskeptičtěji ze všech zkoumaných oblastí. Velkou zásluhu na tom může mít i stagnace spolupráce mezi vězeňskou službou a probačními pracovníky a nízká frekvence zapojení probačního personálu do institutu podmíněného propuštění. Výzkum na obou střediscích, která byla sledována a získaná data využita pro případovou studii, odhalil spíše nefungující spolupráci mezi těmito dvěma orgány. Probační pracovníci v Jablonci nad Nisou nedocházejí do věznic téměř vůbec a v Liberci tak činí jen sporadicky. Zprávy pro podmíněné propuštění a podmíněné propuštění s dohledem vypracovávají především sociální pracovníci věznice a stanovisko probačního pracovníka u většiny případů chybí a není soudem požadováno. Je to pravděpodobně dáno tím, což potvrdila dotazovaná pracovnice z věznice Rýnovice, že personál věznice je přesvědčen, že informace, které napíše do zprávy pro soud, jsou dostačující vzhledem k tomu, že pachatele daleko lépe zná. Nicméně nelze opomenout i vnější vliv, který by mohl probační pracovník přinést a který by mohl být velice přínosný pro vyhodnocení kritérií, která pachatel musí pro podmíněné propuštění splnit. Zároveň, v případě podmíněného propuštění s dohledem, kdy následně propuštěný pachatel spolupracuje s probačním pracovníkem, byla by i tato oblast výstupu a navázání spolupráce daleko plynuleji a lépe ošetřena.

Dotazovaní zmiňují, že zásadními překážkami pro naplnění cílů Probační a mediační služby nejen v dotazovaných oblastech jsou nedostatečné personální zajištění, o němž byla již řeč, nedostatek potřebného technického vybavení a celkový nedostatek financí v resortu. Rovněž je to nízký status probačních pracovníků, kteří nejsou respektováni jak orgány činnými v trestním řízení, tak mnohdy ani samotnými odsouzenými. Co je ale zásadní pro jakýkoliv rozvoj probační činnosti, je nastavení spolupráce jednotlivých subjektů, kteří s Probační a mediační službou spolupracují. Jednotlivci z řad orgánů činných v trestním řízení, kteří stále nejsou schopni navázat efektivní spolupráci a nezařadili činnost probačních pracovníků do výkonu i svého zaměstnání a služeb probačních pracovníků proto nevyužívají v dostatečné, žádoucí míře, rozvoj sociální práce a tím i výsledky probační služby ovlivňují negativně.

Z případové studie, a potvrdil to i dotazníkový výzkum, je patrné, že právě navázání spolupráce hraje podstatnou roli. Vzájemná spolupráce s pracovníky orgánů činných v trestním řízení a její vhodné nastavení zvyšuje pravděpodobnost pozitivního hodnocení činnosti probační a mediační služby. V takovém prostředí je daleko vyšší možnost pro další

rozvoj probačních činností, což se projevuje i na celkových výsledcích činnosti probační služby. V případech, kdy střediska byla lépe hodnocena, odrazilo se to pozitivně také na probačních i soudních statistikách. Rovněž i celorepublikové statistiky hovoří ve prospěch Probační a mediační služby, ačkoliv nelze vyloučit podmíněnost jinými determinanty.

Závěr

Cílem práce bylo zamyslet se nad přínosem Probační a mediační služby v oblasti rychlosti soudního řízení, resocializace pachatele trestného činu a vězeňské populace, a to především z pohledu orgánů činných v trestním řízení, které s probační službou spolupracují a z pohledu samotných probačních pracovníků. Tyto tři oblasti byly vybrány na základě autorovy praxe vykonané na střediscích Probační a mediační služby v Severočeském soudním kraji, ve městě Jablonec nad Nisou a Liberec a částečně také na základě studia odborné literatury a zveřejněných diskusí, v nichž je přínos Probační a mediační služby často zkoumán a hodnocen velmi protichůdně. Střediska Probační služby v Severočeském kraji byla také vybrána pro případovou studii.

Řada odborníků považuje Probační a mediační službu stále za nedoceněnou a ve společnosti ale i mezi odbornou veřejností panuje přesvědčení, že alternativní tresty a postupy nenahrazují trest odnětí svobody v dostatečné míře. Při implementaci jakýchkoli nových nástrojů politiky je nezbytné počítat také s tím, jak ji přijmou ti, jichž se dotýká nejtěsněji, v tomto případě jsou to zástupci orgánů činných v trestním řízení. Ti by se měli účastnit její přípravy, nebo být aspoň důkladně seznámeni s její realizací, jejími cíly. V tomto případě jsem přesvědčena, že byla oblast seznámení zaměstnanců orgánů činných v trestním řízení o zařazení pracovníků probační služby mezi ně podceňena. Záleží poté osobnost od osobnosti, jak se danému probačnímu středisku s příslušnými orgány podaří navázat spolupráci a přispět tak k dosažení stanovených cílů implementovaných politik.

Pokud jde o legislativu, ta již částečně reagovala na některé nedostatky, které byly v praxi při uplatňování alternativních postupů a trestů zjištěny, přijetím trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. účinného od 1.1.2010. Například v obsahovém upřesnění výkonu dohledu probačního úředníka došlo k oddělení a konkretizaci povinností probačního úředníka a povinností pachatele, jež byly doplněny o povinnost informovat probačního úředníka také o zdrojích obživy, dále došlo k rozšíření oprávnění probačního úředníka o možnost, aby při méně závažném porušení stanovených podmínek probačního plánu dohledu mohl sám upozornit pachatele na zjištěné nedostatky v jeho chování a poučit ho o tom, že budou-li nadále nedostatky přetrvávat, bude o tom informovat soudce, při neplnění podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací nemusí ihned dojít k přeměně, ale může být dodatečně vysloven dohled, okruh pachatelů, jimž lze tento typ trestu uložit byl rozšířen o všechny

trestné činy spáchané z nedbalosti, překážka k uložení tohoto typu trestu byla rozšířena, kdy kromě zdravotní nezpůsobilosti pachatele zpravidla tento trest nemůže být uložen tomu, kdo v posledních třech letech tento trest zaviněně nevykonal či výkon mařil, snížena byla horní hranice tohoto trestu z 400 na 300 hodin. Dále byla rozšířena škála alternativních trestů. V práci probačních úředníků došlo ke zjednodušení administrativní náročnosti při zjišťování potřebných informací a ke zrychlení vzájemné komunikace elektronickými prostředky.

Na straně druhé však v praxi, jak prokázal výzkum i soudní a probační statistiky byly a přetrvávají nedostatky, které se nepodařilo odstranit a které význam i možnost širokého uplatnění činnosti probační služby významně snižují a které tak mají za následek pokles podnětů vyžadovaných v rámci přípravného řízení. Odkázat v této souvislosti lze například na výsledky výzkumu, které odhalily největší rozpory mezi probační službou a soudy. Nejsou stanovena obecná pravidla spolupráce, chybí přímé legislativní zapojení policie v raných stádiích přípravného řízení, přetrvává obecně zájem státu na dodržování zásad rychlosti řízení stanovením krátkých procesních lhůt pro státní zástupce i soudce, a to bez ohledu na dobu, která je nezbytná k opatření podkladů pro vypracování kvalitních zpráv probační službou. Toto jsou problémy, které úzce souvisí a ovlivňují zkoumané oblasti – zrychlení soudního řízení, snížení vězeňské populace, vedení sociální práce v justici.

Při porovnání počtů trestních věcí, které k projednání obdržely soudy v r. 2009 a počtu úkonů, které byly delegovány na probační a mediační službu, nelze než dospět k závěru, že zapojení probační služby a tedy i sociální práce do trestních řízení rozhodně není využíváno v takovém rozsahu, jaký by byl žádoucí. Obecně tedy není probační služba dosud zakotvena jak v podvědomí orgánů činných v trestním řízení, tak společnosti. Problém vidím zejména v dobrovolnosti, kterou má orgán činný v trestním řízení v tom, zda se na probační službu obrátí či nikoli. Další významný problém spatřuji v tom, že nedochází k včasné a podrobné informovanosti pachatelů a poškozených o možnostech, které služby jim mohou být poskytnuty. Na druhou stranu však vyvstává otázka, zda by při současném personálním a materiálním zajištění byli pracovníci probační služby schopni kvalitně zvládnout větší množství úkolů. Podmínky pro jejich práci od počátku nejsou optimálně nastaveny, ke změnám dochází jen postupně a pomalu. Je zřejmé, že změny sebou nesou rostoucí náklady finanční, reakce státu by proto například mohla spočívat v přenesení povinnosti hradit alespoň částečně některé náklady přímo, nebo alespoň přeneseně v rámci soudních výloh, k čemuž dosud za existence probační služby nedošlo. Z výzkumu vyplynulo, že orgány činné v trestním řízení se domnívají, že pracovníci probační služby jsou přetížení jak plněním

vlastních úkolů, tak i náročnou administrativou. Jde tedy o aspekt, který by neměl být přehlížen, zejména když se jedná o jeden z důvodů, pro který není sociální práce probačních pracovníků ve větším rozsahu využíváno.

V této souvislosti mi nezbývá než konstatovat, že legislativní změny nejsou dostatečně materiálně a personálně připraveny a jejich zavedení pak nemůže mít včasný požadovaný účinek. Zavádění nových změn je vždy zdlouhavé, pozdní reakce však prosazení skutečných změn ještě více zpomaluje. Toto zjištění se týká nejen legislativní činnosti, ale i přístupu jednotlivých zainteresovaných stran k prosazování nových způsobů sociální práce v trestním řízení. Jestliže není změna předem důsledně projednána a prosazena tak, aby ji všichni zainteresovaní osobně přijali a ve své práci prosazovali, jak vyplývá z některých vyjádření například soudců, proces zapojení sociální práce je tím ovlivněn, zpomalen a měřitelný efekt není na předpokládané úrovni. Tento závěr se týká všech zkoumaných oblastí, byť dílčí kladné výsledky byly zjištěny a konkretizovány.

Použitá literatura a zdroje:

Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha : Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7.

Doubravová, D., Ouředníčková, L., Štern, P., Urban, L. a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha : Sdružení pro probaci a mediaci justice, 2001.

Hendl, J. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

Hirsch, A.von. *Censure nad sanction*. New York : Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-826241-8

Holá, L. *Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů*. Praha : Grada, 2003. ISBN 80-247-0467-6.

Iniciardi, J.A. *Trestní spravedlnost*. Praha: Victoria Publishing a.s., 1994.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu roku 2000*. Praha : IKSP, 2001.

Jelínek, J. a kol. *Komentář k trestnímu zákonu*. C.H. Beck, 25. přepracované vydání, 2007.

Kaiser, G. *Kriminologie*. 1.vydání. Praha : C.H.Beck, 1994. ISBN 80-7179-002-8.

Kalmthout, A. M. van, Derks, J. T. M. *Probation and Probation Services – A European Perspective*. Utrecht : CEP, 2000.

Kalmthout, A.M. van et al. *Probation and Probation service in the EU Accesion Countries*. The Netherlands: Wolf Legar Publischer, 2003. ISBN 9789058500502

Knapp, V. *Teorie Práva*. Praha : C.H.Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1

Kohoutková, E. *Problematika alternativních trestů v Jablonci nad Nisou*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Sociálně-ekonomická fakulta, 2008. 87 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Petr Balek.

Kotulan, P. *Výzkum institutu podmíněného zastavení trestního stíhání*. Praha : IKSP, 1996.

Koudelka, Z., Růžička, M., Vondruška, F. *Zákon o státním zastupitelství s komentářem a judikaturou*. Praha : Nakladatelství Leges s.r.o. 2010. ISBN 978-80-87212-25-7.

Kuchta, J., Válková, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

Maltz, M. D. *Recidivism* Chicago, Illinois : University of Illinois at Chicago 2001.

Matoušek, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

Nakonečný, M. *Úvod do psychologie*, Praha : Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0.

Novotný, O. *Trestní právo hmotné – obecná část*. Praha : Codex, 1997.

Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha : Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-509-0.

Plamínek, J. *Řešení konfliktů a umění rozhodovat*. Praha : Argo, 1994.

Potůček, M. a kol. *Veřejná politika*. Praha : Slon, 2005. ISBN 80-86429-50-4.

Restorative Justice Handbook (Statement submitted by the Alliance of Non – governmental Organizations in Crime Prevention and Criminal Justice. Tenth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Vienna, 10-17 April 2000.

Riskin, L. L. , Arnold, T., Keating, J.M. *Mediace aneb jak řešit konflikty*. Praha : Palata, 1997.

Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. *Výzkum institutu narovnání*. Praha : IKSP, 1999.

Rozum, J., Vůjtěch, J. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*. Praha : IKSP, 2000. ISBN 80-86008-77-0.

Schwind, H.-J.: *Kriminologie*. 13. vydání. Heidelberg, Kriminalistik Verlag, cit. podle Kuchta, J., Válková, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha : C.H.Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7.

Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník. Velké komentáře*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2009

Štern, P., Ouředníková L., Doubravová, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

Úlehla, I. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Praha : Slon, 2005. ISBN 978-80-86429-36-6.

Velký sociologický slovník. Praha, Karolinum, 1996.

Veselý, A., Nekola, M. *Analýza a tvorba veřejných politik : přístupy, metody a praxe*. Praha : Slon, 2007. ISBN 978-80-86429-75.5.

Zehr, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha : SPJ, 2003.

Zich, F. *Úvod do sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha : Vysoká škola finanční a správní, 2004.

Ward, D., Scott, J., Lacey, M. *Probation, Working for justice*. Oxford : Oxford University Press, 2002. ISBN 1-84174-190-6.

Periodika:

JUSTIČNÍ PRAXE. Časopis české justice. Č. 6 (červen 2003). Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR. Vychází 6x ročně. ISSN 1214-276X

Nezkusil, J. K problematice alternativ k trestu odnětí svobody *Trestní právo*, 2009, č. 7, roč. 13, str. 7-18

Lounová, J., Mihola, J. Jsou vrozené kriminální sklony odstranitelné? *Trestní právo*. 2005, č. 6, roč. 10, str.13-15

Musil, J. Úloha trestní politiky při reformě trestního práva. *Trestní právo* 1998, č. 1, s. 3-5

Karabec, Z. Možnosti sankční politiky. *Kriminalistika*, 2001, č.3, roč. 34,

Karabec, Z. Účel trestání. *Kriminalistika*, 2000, , č.2, roč.33

Svatoš, R. Psychologické aspekty činnosti policejních orgánů v přípravném řízení trestním-
rekodifikace trestního řádu. *Trestní právo*. 2005, č. 6, roč. 10, str.6-12

Tauchen, J., Dávid, R. Vývoj působnosti státního zastupitelství v civilním řízení od roku 1848
do současnosti. *Státní zastupitelství*. Praha : LexisNexis CZ s.r.o., 2007, 10, p. 32-37. ISSN
1214-3758.

Tomášek, J., Rozum, J. Zkušenosti poškozených a pachatelů s mediací. *Trestněprávní revue:
Odborný časopis pro trestní právo*, říjen 2010, roč. 10, č. 9, str. 319-326

Tomášek, J., Rozum, J. Mediace z pohledu recidivy. *Trestněprávní revue: Odborný časopis
pro trestní právo*, prosinec, 2010, roč. 9, č. 12, str. 391-394

Rock, P. The opening stages of criminal justice policy making. *The British Journal of
Criminology*, Vol.35, č.1/ 1995, str.1-16

Zákony:

*Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících, státní správě soudů a o změně
některých zákonů (zákon o soudech a soudcích).*

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník.

Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Internetové zdroje:

Balážová, J. *Alternativní tresty, probační a mediační služba* [online]. Publikováno 27.8.2007
[cit. 2010-08-06]. Dostupné z www: <<http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/zprava/371704>>

Boldiš, P. *Bibliografická citace dokumentů podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2. Metodika a
obecná pravidla* [online]. Publikováno 27.8.2007 [cit. 2010-29-12]. Dostupné z www: <
www.cvut.cz/pracoviste/nakladatelstvi/.../norma-csn-iso-690-2.pdf>

Boldiš, P. *Bibliografická citace dokument podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2. Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů*

dokumentů [online]. Publikováno 27.8.2007 [cit. 2010-07-01]. Dostupné z www:

<<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>

Čemák, K. *Jak můžeme urychlit soudní řízení* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. [cit. 2010-06-18], Dostupné z www :

<<http://194.213.41.20/justice/ms.nsf/Dokumenty/0E030BBFFD768245C1256DA9002C85F2>>

Definice případu a případové studie, Portál, s.r.o. [online]. 2005-2010 [cit. 2010-6-10].

Dostupné z www : <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=25061>>

Diblíková, S. Restorativní justice a vězeňství. In Restorativní justice[online]. Karabec, Z. Praha, IKSP. 2003. s. 55-69. [cit. 2010-6-11]. Dostupné z www :

<<http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>> ISBN 80-7338-021-8

Dzur, W. A. Civic implications of restorative justice theory: Citizen participation and criminal justice policy [online]. *Policy Sciences* 36, 2003. Kluwer Academic Publishers. Printed in the Netherlands. [cit. 2010-09-11]. Dostupné z www :

<<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=9&sid=19c4ee2d-af03-48e3-9bda-733b339b2b69%40sessionmgr11&vid=6>>

Harper,G., Chitty,Ch. *Dopad nápravných opatření na recidivu pachatelů. Analýza toho, "co funguje"*[online]. 1. vydání, 2004, Překlad Marvel, s.r.o. Praha : IKSP, 2009. ISBN 978-80-7338-080-9. [cit. 2010-09-11]. Dostupné z www : <<http://www.ok.cz/iksp/docs/355.pdf>>

Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Zdokonalování implementace Evropských pravidel o alternativních trestech a opatřeních* [online]. 2000, Překlad Žižka, J. Praha : IKSP, 2003. ISBN 80-7338-015-3. [cit. 2010-09-09]. Dostupné z www :

<<http://www.ok.cz/iksp/docs/292.pdf>>

Kalmthout, A. M. van. *Realizace alternativních trestů, některé zkušenosti západoevropských zemí* [online]. Překlad: Ouředníčková, L. Praha, 1995.[cit. 2010-9-29]. Dostupné z www :

<<http://www.spj.cz/opp/vykon/clanek02.html>>

Karabec, Z. Restorativní justice : Sborník příspěvků a dokumentů [online]. Karabec, Z. Praha : IKSP, 2003. ISBN 80-7338-021-8 [cit. 2010-09-18] Dostupné z www : <<http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>>

Karabec, Z. Zkoumání trestní politiky [online]. *Kriminalistika*. Praha : 2007. [cit. 2010-09-19] Dostupné z www : <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2007/03/karabec.pdf>>

Karabec, Z. a kol. Dlouhodobé tresty odnětí svobody [online]. Praha : IKSP, 2004. ISBN 80-7338-024-2 [cit. 2010-09-14] Dostupné z www : <<http://www.ok.cz/iksp/docs/300.pdf>>

Karabec, Z. - Scheinost, M. *Vybrané výsledky výzkumu IKSP v letech 2002-2004* [online]. Praha : IKSP, 2005. ISBN 80-7338-041-2 [cit. 2010-09-12] Dostupné z www : <<http://www.ok.cz/iksp/docs/315.pdf>>

Karlas, J. *Případová studie, metodologický seminář* [online]. [cit. 2010-6-10]. Dostupné z www : <http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:_eHwnsIozAMJ:tucnak.fsv.cuni.cz/~plech/case_study.pdf+p%C5%99%C3%ADpadov%C3%A1+studie+definice&hl=cs&gl=cz&pid=bl&srcid=ADGEEShFnhljcZrVnYUnnWkpNldtxgl1ScV8t9I3ALR1Nj3lMAqatzmxTL5n9lfS09m8Y4Sz6O6RI dzOtirn1SOQPqzL4JL5RsALUMt_cNkmHtnfpYHaM51AK56KJl6-vNJVDqVcQPvN&sig=AHIEtbTPJCtmn9UMtRiajCe86wwfLcvRLw&pli=1>

Krutina, M., a kol. *Situace v trestní justici*. [online]. Český helsinský výbor [cit. 2010-08-13] Dostupné z www : <helcom.cz/view.php?cislocianku=2004022602>

Lori, E. Restorative Justice Programs, Gender and Recidivism. [online]. [Public Organization Review](#), December 2005, v. 5, iss. 4. [cit. 2010-11-13]. Dostupné z www : <<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?hid=9&sid=19c4ee2d-af03-48e3-9bda-733b339b2b69%40sessionmgr11&vid=6&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=eoh&AN=0983694>>

Marešová, A. a kol. *Kriminalita v roce 2003* [online]. Praha . IKSP, 2005. ISBN 80-7338-038-2 [cit. 2010-09-12]. Dostupné z www : <<http://www.ok.cz/iksp/docs/314.pdf>>

Marešová, A., Kotulan, P., Martínková, M. Sonda do problematiky osob v ČR trestně stíhaných a poprvé vězněných.[online]. Praha . IKSP, 2004. ISBN 80-7338-034-X [cit. 2010-09-18]. Dostupné z www : <<http://www.ok.cz/iksp/docs/312.pdf>>

Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Nový trestní zákoník*. [online]. [cit. 2010-11-13]. Dostupné z www : <<http://www.reformajustice.cz/cz/trestni-zakonik/alternativni-tresty.html>>

Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Přehled státních zástupců* [online]. Stav ke dni 5.4.2010 [cit. 2010-11-13]. Dostupné z www : <<http://www.justice.cz/cgi-bin/sqw1250.cgi/zresortu/zastupci.html#3505>>

Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Přehled soudců* [online]. Stav ke dni 5.4.2010 [cit. 2010-11-13]. Dostupné z www : <<http://www.justice.cz/cgi-bin/sqw1250.cgi/zresortu/soudci.html#001>>

Ministerstvo spravedlnosti. *Zpráva o plnění systémových opatření v oblasti vězeňství* [online]. Stav ke dni 30.6.2001 [cit. 2010-11-13]. Dostupné z www : <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=395&d=8847>>

Novotný P. *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2010-04-18] Dostupné z www : <<http://tema.novinky.cz/vezenska-sluzba-ceske-republiky>>

Pokorný, F. *Sociální práce v trestní justici Součinnost PMS ČR a Policie ČR v přípravném řízení trestním* [online]. Brno: Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta, 2007. 81 s. ,Vedoucí diplomové práce PaedDr. et Mgr Jaroslava Auerová. [cit. 2010-08-13]. Dostupné z www: <http://is.muni.cz/th/183268/pedf_m/DP_Pokorny.pdf>

Probační a mediační služba. *Adresář_PMS. Telefonní seznam* [online]. Praha : PMS ČR Dostupné z www : 2002-2011. Datum aktualizace 5. dubna 2010. [cit. 2010-04-05]. Dostupné z www : <https://www.pmscr.cz/download/ADRESAR_PMS_101108.pdf>

Rada Evropy. *Evropa v čase změn : trestní politika a trestní právo* [online]. Praha : IKSP, 2000. První vydání. [cit. 2010-04-18]. Dostupné z www : <<http://www.ok.cz/iksp/docs/255.pdf> > ISBN 80-86008-82-7.

Rozum, J. *Institut dohledu u podmíněného propuštění. Závěrečná zpráva z výzkumu* [online]. Praha : IKSP, 2004. [cit. 2010-8-10]. Dostupné z www : <http://www.ok.cz/iksp/docs/298.pdf> ISBN 80-7338-026-9

Rozum, J. *Činnost probační a mediační služby z pohledu restorativní justice*. In Restorativní justice [online]. Karabec, Z. Praha, IKSP. 2003. s. 41-54. [cit. 2010-6-11]. Dostupné z www : <http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf> ISBN 80-7338-021-8

Skoblová, J. Seznam věznic v ČR a jejich profilace. *Trestní právo* [online]. Publikováno 25.8.2000, poslední aktualizace 25.8.2000 [cit. 2010-04-18], Dostupné z www : <http://trestni.juristic.cz/35611/clanek>

Skopal, J. *Postoj pachatele k uložení trestu obecně prospěšných prací* [online]. Brno: Masarykova Univerzita. Pedagogická fakulta. 2008. Vedoucí diplomové práce JUDr. Jana Čuhelová. [cit. 2010-6-10]. Dostupné z www : http://is.muni.cz/th/173800/pedf_b/BP_text_prace.pdf >

Šebová, E. *Alternativní tresty a opatření v ČR* [online]. Brno: Masarykova Univerzita. Pedagogická fakulta, 2006. Vedoucí bakalářské práce PaedDr. et. Mgr. Jaroslava Auerová, pedagogická fakulta, Masarykova Univerzita, 2006. [cit. 2010-10-28]. Dostupné z www : <http://www.spj.cz/opp/vykon/clanek02.html>

Šaštinská, M. Obecně prospěšné práce, jejich výkon a význam v českém trestním právu. *Trestní právo* [online]. Publikováno 12.1.2004, poslední aktualizace 14.1.2004. [cit. 2010-07-08] Dostupné z www : <http://trestni2.juristic.cz/489620/clanek/trest3> > ISSN 1802-789X

Tregler, J. Vězení neudělá z člověka kvalitnějšího jedince. *iDnes*: [online]. [cit. 2010-10-10] Dostupné z www : <http://www.mportal.cz/vezeni-neudela-z-cloveka-kvalitnejsiho-jedince-rika-sef-vezenske-sluzby-66462.html/>

Třeček, Č. Vězeňská služba České republiky. *iDnes*: [online]. [cit. 2010-04-18] Dostupné z www : <http://www.mesec.cz/clanky/odneti-svobody-a-cena-za-vezne/>

Třeček, Č. Vězeňská služba České republiky. *iDnes*: [online]. [cit. 2010-04-18] Dostupné z www : https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?Strana=3

Vězeňská služba České republiky. *Vězeňská služba bojuje s nárůstem vězňů* [online]. 4.7.2009 [cit. 2010-8-13]. Dostupné z www : <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/aktuality-220/vezenska-sluzba-bojuje-s-narustem-poctu-veznu-1185>>

Verity, F., King, S. Responding to intercommunal conflict – what can restorative justice offer? [online]. *Community Development Journal* Vol 43 No 4 October 2008. [cit. 2010-10-11]. Dostupné z www : <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=9&sid=19c4ee2d-af03-48e3-9bda-733b339b2b69%40sessionmgr11&vid=6>>

Speciální internetové zdroje:

Ministerstvo spravedlnosti. Ročenky MPs. [online]. [cit. 2010-10-18], Dostupné z www : <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>>

Ministerstvo spravedlnosti. Statistická ročenka kriminality 2005-2010 [online]. [cit. 2010-08-18], Dostupné z www : <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>>

Ministerstvo spravedlnosti. Statistický přehled soudních agend I, II. [online]. [cit. 2010-08-18], Dostupné z www : <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>>

Odvárka, J. Statistika PMS Jablonec nad Nisou [online]. 26.4.2010 [cit. 2010-26.4.2010]

Odvárka, J. Statistika PMS Liberec [online]. 26.4.2010 [cit. 2010-26.4.2010]

Probační a mediační služba České republiky. Statistika PMS ČR 2001-2009 [online]. Zpracováno v únoru 2010. [cit.2010-04-18]. Dostupné z www : <<https://www.pmscr.cz/ke-stazeni/>>

Vězeňská služba České republiky. Ročenka 2008 [online]. Vydalo Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2008. Poslední revize 29.1.2010. [cit.2010-09-18]. Dostupné z www : <http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistik%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Statistick%C3%A1%20ro%C4%8Denka%20V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9%20slu%C5%BEby%202008.pdf>

Vězeňská služba České republiky. Statistická ročenka 2009 [online]. Vydalo Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. 2009, Zpracováno 29.1. 2010. [cit.2010-09-18]. Dostupné z www :

<http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistik%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202009_1.pdf/>

Internetové portály:

Centre for justice and reconciliation < <http://www.restorativejustice.org/>>

Institut pro kriminologii a sociální prevenci <<http://www.ok.cz/iksp>>

Ministerstvo spravedlnosti České republiky <<http://portal.justice.cz/justice2/uvod/uvod.aspx>>

Probační a mediační služba České republiky <<http://www.pmscr.cz>>

Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s. < <http://www.spj.cz> >

Státní zastupitelství České republiky <<http://portal.justice.cz/justice2/uvod/StatniZast.aspx>>

Vězeňská služba České republiky <<http://www.vscr.cz/>>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Návratnost dle počtů středisek a počtu pracovníků PMS

Tabulka č. 2: Návratnost podle počtu okresních soudů a dle počtu okresních soudců

Tabulka č. 3: Návratnost dle okresů a dle počtu státních zástupců

Tabulka č. 4: Oslovení PMS k zahájení činnosti

Tabulka č. 5: Průměrná délka soudního řízení od roku 2001 do roku 2008

Tabulka č. 6: Stavby uvězněných osob v ČR

Tabulka č. 7: Ubytovací kapacita Vězeňské služby ČR.

Seznam grafů

- Graf č. 1: Zhodnocení spolupráce PMS s OČTŘ
- Graf č. 2: Zhodnocení spolupráce PMS s OSZ
- Graf č. 3: Zhodnocení spolupráce PMS s VSČR
- Graf č. 4: Zhodnocení spolupráce PMS s OS
- Graf č. 5: Zhodnocení spolupráce PMS s policií
- Graf č. 6: Zhodnocení vzájemné spolupráce OČTŘ
- Graf č. 7: Kladné hodnocení spolupráce s PMS
- Graf č. 8: Záporné hodnocení spolupráce s PMS
- Graf č. 9: Hodnocení činnosti PMS laickou veřejností
- Graf č. 10: Hodnocení činnosti PMS odbornou veřejností
- Graf č. 11: Pohled OČTŘ na boj se zločinností v ČR
- Graf č. 12: Čím PMS přispěla ke snížení nákladů na boj se zločinností
- Graf č. 13: Proč PMS nepřispěla ke snížení nákladů na boj se zločinností
- Graf č. 14: Pohled OČTŘ na míru recidivy v ČR
- Graf č. 15: Proč PMS nepřispěla ke snížení míry recidivy trestné činnosti
- Graf č. 16: Důležitost sociální práce v justici dle OČTŘ
- Graf č. 17: Prostor PMS na vedení sociální práce v justici
- Graf č. 18: Přínos sociální práce v justici
- Graf č. 19: Proč PMS nemá prostor pro sociální práci v justici
- Graf č. 20: Jak PMS hodnotí resocializační programy
- Graf č. 21: Resocializační programy, které PMS na jejich středisku chybí
- Graf č. 22: Aktivní účast oběti trestného činu v soudním řízení
- Graf č. 23: Spokojenost PMS s počtem obětí trestných činů zapojených do trestného řízení

Graf č. 24: Pohled OČTŘ na zkrácení soudního řízení

Graf č. 25: Čím PMS přispěla ke zkrácení soudního řízení

Graf č. 26: Proč PMS nepřispěla ke zkrácení soudního řízení

Graf č. 27: Pověrování PMS zajištěním předběžných zpráv OS

Graf č. 28: Pověrování PMS zjištěním informací o pachateli trestného činu OSZ

Seznam příloh

Příloha č. 1: Základní principy restorativní justice

Příloha č. 2: Koncepce trestní spravedlnosti

Příloha č. 3: Dotazník určený pro pracovníky Probační a mediační služby

Příloha č. 4: Struktura dotazníku určeného soudcům okresních soudů ČR

Příloha č. 5: Struktura dotazníku určeného okresním státním zástupcům ČR

Příloha č. 6: Struktura dotazníků pro útvary městské policie a Vězeňskou službu

Příloha č. 7: Přehled Územních městských odborů Policie ČR

Příloha č. 8: Přehled věznic v ČR, počet vzdělávacích a výchovných zaměstnanců

Příloha č. 9: Harmonogram rozhovorů s pracovníky orgánů činných v trestním řízení

v Jablonci nad Nisou a v Liberci

Příloha č. 10: Okruhy otázek pro rozhovory s orgány činnými v trestním řízení v Jablonci nad

Nisou a v Liberci (text)